

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

ΦΥΤΙΛΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ (Α.Μ.: 1205Μ029)

**«Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ
ΜΕΛΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ»**

Επιβλέπων: Καθηγητής Κων. Α. Στεφάνου

Αθήνα 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
----------------	---

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Γενικές Παρατηρήσεις	8
----------------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ.:ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

1.1 Νομικά ερείσματα της συμμετοχής της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς.....	9
1.2 Η διεθνής νομική προσωπικότητα της ΕΚ.....	12
1.3 Το ζήτημα της διεθνούς νομικής προσωπικότητας της ΕΕ.....	14
1.4 Ικανότητα σύναψης διεθνών συνθηκών και εξωτερικές αρμοδιότητες ως βάσεις συμμετοχής της ΕΚ σε διεθνείς οργανισμούς	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ (FAO)

2.1 Ιστορικό, λόγοι προσχώρησης και μέθοδος ένταξης της ΕΚ στον FAO...25	
2.2 Η εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου, οι διακηρύξεις αρμοδιότητας και η διαμάχη μεταξύ Επιτροπής και Συμβουλίου ενώπιον του ΔΕΚ.....	28
2.3 Αποτίμηση των θεσμικών χαρακτηριστικών της συμμετοχής.....	34
2.4 Νεότερες εξελίξεις: η περίπτωση της Codex Alimentarius.....	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (ΠΟΕ)

3.1 Ιστορικό, λόγοι και θεσμικά χαρακτηριστικά.....	38
3.2 Η γνωμοδότηση 1/94.....	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΚ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

4.1 Λόγοι ανάπτυξης σχέσεων με τον οργανισμό και καθεστώς της ΕΚ..... 48

4.2 Η ΕΚ μέλος των Συμφωνιών του WIPO..... 50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΩΣ ΜΕΛΟΥΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ/ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

5.1 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης..... 51

5.2 Οι Περιφερειακές Οργανώσεις Αλιείας..... 54

ΜΕΡΟΣ Β΄: Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΚ ΚΑΙ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΥΣ Δ.Ο.

Γενικές παρατηρήσεις..... 58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΚ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

1.1 Επιτροπή..... 60

1.2 Συμβούλιο..... 63

1.3 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο..... 64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΚ

2.1 Η συμβολή της νομολογίας στη διαμόρφωση του καθήκοντος συνεργασίας..... 67

2.2 Οι προβληματισμοί σχετικά με το καθήκον συνεργασίας και η σχέση του με το άρθρο 10 ΣΕΚ..... 72

2.3 Τρόποι οργάνωσης της άσκησης του καθήκοντος συνεργασίας..... 75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Case Study I: Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ FAO

3.1 Οι προβλέψεις της διοργανικής συμφωνίας..... 78

3.2 Τα προβλήματα συντονισμού και η εφαρμογή της υποχρέωσης συνεργασίας ενώπιον του ΔΕΚ.....	80
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Case Study II: Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΟΕ

4.1 Η συνεργασία κατά τη διαπραγμάτευση των συμφωνιών ΠΟΕ και οι ανησυχίες μετά την έκδοση της 1/94.....	85
4.2 Η αδυναμία κατάρτισης ενός κώδικα συμπεριφοράς.....	88
4.3 Η συνεργασία όσον αφορά στην Επίλυση Διαφορών.....	90

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	95
-------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	100
-------------------	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπως και η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί αναμφισβήτητα έναν από τους σημαντικότερους δρώντες στο διεθνές πεδίο. Οι τρόποι με τους οποίους κάνει την παρουσία της στο πεδίο αυτό αισθητή ποικίλουν, όπως επίσης και η αποτελεσματικότητά τους. Ένας εξ' αυτών είναι και η συμμετοχή της Κοινότητας στους Διεθνείς Οργανισμούς είτε με την ιδιότητα του μέλους είτε υπό άλλο καθεστώς (παρατηρητής, ενισχυμένος συμμετέχων). Στόχο της παρούσας εργασίας αποτελεί η εξέταση της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς με την ιδιότητα του μέλους και η προβληματική που προκύπτει από αυτήν. Το συγκεκριμένο θέμα παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς ανακύπτουν ζητήματα που επηρεάζουν τη συμμετοχή αυτή και την αποτελεσματικότητά της σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

Κατ' αρχάς, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η εισδοχή της Κοινότητας ως μέλους σε ένα διεθνή οργανισμό, δεν ήταν κατά το διεθνές δίκαιο αυτονόητη, καθώς μέχρι να ανακύψει το εν λόγω ζήτημα, η δυνατότητα αυτή προβλεπόταν μόνο για κυρίαρχα κράτη. Ωστόσο, με δεδομένο ότι η ΕΚ διαθέτει διεθνή νομική προσωπικότητα και ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων στο εξωτερικό πεδίο, εν τέλει βρέθηκε λύση ώστε να μπορεί να συμμετέχει στους διεθνείς οργανισμούς.

Συνεπώς, στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης εξετάζονται οι προϋποθέσεις συμμετοχής της ΕΚ σε διεθνείς οργανισμούς και τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά την εκπλήρωση των προϋποθέσεων αυτών. Σε αυτό το πλαίσιο, αναλύεται ο λόγος για τον οποίο το καθεστώς του μέλους απονέμεται στην Κοινότητα και όχι στην Ευρωπαϊκή Ένωση (αβεβαιότητα σχετικά με το νομικό της καθεστώς), καθώς και τα προβλήματα που ανέκυψαν σχετικά με την απονομή αρμοδιοτήτων. Η Κοινότητα, στο εξωτερικό πεδίο, εκτός από τις ρητές εξουσίες, έχει και απορρέουσες, όπως έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Έμφαση δίνεται, συνεπώς, στη νομολογία που καθιέρωσε την αρχή αυτή, καθώς αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη της πρακτικής της συμμετοχής της ΕΚ στους διεθνείς οργανισμούς, στον πεδίο δράσης των οποίων έχει αρμοδιότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμβολή της νομολογίας αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντική

στην αναγνώριση της δυνατότητας της Κοινότητας να συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς, λαμβάνοντας υπόψη ότι στη Συνθήκη ΕΚ δεν υπάρχει ειδική διάταξη που να απονέμει τέτοιο δικαίωμα.

Στη συνέχεια, αναλύεται η σχέση της Κοινότητας με τους διεθνείς οργανισμούς στους οποίους κατέχει την ιδιότητα του μέλους και ειδικότερα με τον Οργανισμό Επισιτισμού και Γεωργίας (FAO), τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), αλλά και η σχέση της με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικής Ιδιοκτησίας (WIPO), όπου δεν αποτελεί μέλος του οργανισμού, αλλά μιας σειράς Συνθηκών που έχουν συναφθεί στα πλαίσιά του. Αναλύεται ο τρόπος συμμετοχής, οι διαδικασίες που απαιτήθηκαν για να καταστεί εφικτή και αποδεκτή από τα τρίτα κράτη, καθώς και τα μειονεκτήματα που ενδεχομένως προκύπτουν από τον τρόπο της συμμετοχής. Στα αντίστοιχα κεφάλαια, ειδικότερα, για τον ΠΟΕ και τον FAO, αναλύονται, επίσης, οι διαφορές που έχουν προκύψει ανάμεσα στην Κοινότητα και τα κράτη μέλη και έχουν τεθεί υπό την κρίση του ΔΕΚ, όσον αφορά στη συμμετοχή της στους εν λόγω οργανισμούς. Από την ανάλυση αυτών των περιπτώσεων, αναδεικνύονται οι δυσκολίες που αντιμετωπίζονται, δεδομένης της από κοινού συμμετοχής της ΕΚ και των κρατών μελών στους οργανισμούς αυτούς, ως απόρροια της διαμάχης για την κατανομή αρμοδιοτήτων.

Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, παρουσιάζονται συνοπτικά δύο περιπτώσεις όπου η συμμετοχή της ΕΚ διαφοροποιείται. Πρόκειται για την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και τις περιφερειακές οργανώσεις αλιείας, περιπτώσεις οι οποίες καταδεικνύουν ότι όταν υπάρχει η κατάλληλη βούληση, βρίσκονται οι τρόποι ώστε η Κοινότητα βάσει των αρμοδιοτήτων της να κερδίσει ανεξάρτητο από τα κράτη μέλη της καθεστώς σε αυτούς.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ΕΚ και κράτη μέλη συμμετέχουν από κοινού στους διεθνείς οργανισμούς, θεμελιώδους σημασίας αποδεικνύεται η μεταξύ τους συνεργασία. Το Δικαστήριο, εξετάζοντας όχι μόνο τις προαναφερθείσες διαφορές που προέκυψαν όσον αφορά στη συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς, αλλά και άλλες περιπτώσεις όπου έπρεπε να αποφανθεί περί της κατανομής αρμοδιοτήτων για τη σύναψη διεθνών συνθηκών, συνέβαλε στην αναγνώριση αυτής της συνεργασίας ως υποχρεωτικής.

Επομένως, το δεύτερο μέρος της ανάλυσης επικεντρώνεται στο καθήκον συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών για την ενιαία και αποτελεσματική εκπροσώπηση της Κοινότητας στο διεθνές πεδίο. Αρχικά, εξετάζεται ο ρόλος των κοινοτικών οργάνων κατά τη διαπραγμάτευση για την προσχώρηση στους οργανισμούς, τόσο πρακτικά όσο και σύμφωνα με τις καταστατικές προβλέψεις, αποσκοπώντας στην ανάδειξη της δυνατότητας συμβολής που το καθένα έχει στη συνεργασία.

Ακολούθως, παρατίθεται η νομολογία του ΔΕΚ, όπου αναγνωρίζεται το καθήκον συνεργασίας ως τέτοιο και αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους δύναται η συνεργασία αυτή να οργανωθεί. Παράλληλα, εξετάζεται η σχέση της υποχρέωσης για συνεργασία με το άρθρο 10 ΣΕΚ, το οποίο καθιερώνει το καθήκον αμοιβαίας συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη μέλη και παρατίθενται οι απόψεις που συνηγορούν ή διαφωνούν ως προς το αν αποτελεί το άρθρο αυτό νομική βάση της υποχρέωσης συνεργασίας ανάμεσα σε κοινοτικά όργανα και κράτη μέλη.

Τέλος, αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η συνεργασία έχει οργανωθεί στα πλαίσια δύο οργανισμών, του FAO και του ΠΟΕ και τα αποτελέσματά της. Σχετικά με την περίπτωση του FAO, η συνεργασία παρουσίασε συγκεκριμένα προβλήματα, παρά την ύπαρξη διακανονισμού από τις αρχές της προσχώρησης, τα οποία ερείδονταν στην από κοινού αρμοδιότητα για ορισμένα πεδία δράσης του οργανισμού.

Στην περίπτωση του ΠΟΕ, ωστόσο, παρά την έλλειψη ενός κώδικα συμπεριφοράς σχετικά με τη συνεργασία οργάνων και κρατών μελών για τις δραστηριότητες εντός του οργανισμού, η συνεργασία εξελίχθηκε ομαλά και αποτελεσματικά, παρόλο που δεν ήταν κάτι τέτοιο αναμενόμενο για λόγους οι οποίοι αναλύονται στα πλαίσια του αντίστοιχου κεφαλαίου.

Η μελέτη αυτή καταλήγει, συνεπώς, με την προσπάθεια αποτίμησης της συμμετοχής στους προαναφερθέντες διεθνείς οργανισμούς, όπου η ΕΚ τυγχάνει της ιδιότητας του μέλους, της επισήμανσης των προβλημάτων που προκύπτουν από την ταυτόχρονη συμμετοχή της με τα κράτη μέλη και των ενδεχόμενων λύσεων σε αυτά. Παράλληλα, εξετάζονται οι μελλοντικές προοπτικές βελτίωσης της θέσης της στους οργανισμούς αυτούς, αλλά και στους διεθνείς οργανισμούς γενικότερα.

ΜΕΡΟΣ Α΄:

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ: ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Γενικές παρατηρήσεις

Η συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς διέπεται από ορισμένους κανόνες οι οποίοι δεν προκύπτουν τόσο από καταστατικές προβλέψεις όσο από τη νομολογία του Δικαστηρίου. Βασικά στοιχεία της ικανότητας συμμετοχής αποτελεί η ύπαρξη διεθνούς νομικής προσωπικότητας της ΕΚ και της ικανότητάς της προς σύναψη διεθνών συνθηκών, τα οποία προβλέπονται από την ιδρυτική της Συνθήκη. Ωστόσο, δεν αποτελούν τις μόνες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή. Η ύπαρξη εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας στο πεδίο πολιτικής που δραστηριοποιείται ο εκάστοτε οργανισμός αποτελεί βασική προϋπόθεση και έχει απασχολήσει μέχρι σήμερα αρκετά τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Παράλληλα, δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι απαιτείται η ύπαρξη σχετικής πρόβλεψης στην Καταστατική Συνθήκη του οργανισμού που υποδέχεται την Κοινότητα ως μέλος ή στον οποίο αποτελεί ιδρυτικό μέλος¹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η δυνατότητα συμμετοχής της Κοινότητας σε έναν διεθνή οργανισμό εξαρτάται όχι μόνο από το εάν ο σκοπός του τελευταίου εμπίπτει στην κοινοτική αρμοδιότητα, ή από το αν η ιδρυτική του πράξη προβλέπει τη δυνατότητα να καταστεί ένας άλλος οργανισμός μέλος του. Όπως άλλωστε προκύπτει και από πάγια νομολογία του ΔΕΚ², η συμμετοχή της Κοινότητας σε ορισμένους οργανισμούς πρέπει να αποκλεισθεί λόγω των δομών των οργανισμών αυτών και των επιπτώσεών τους στην κοινοτική έννομη τάξη.

Πέραν της θεωρητικής οπτικής, η πρακτική της συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς εμφανίζει ορισμένες ιδιαιτερότητες, οι οποίες αφορούν στο

¹ Κ. Στεφάνου (2006), "Το θεσμικό και Κανονιστικό Πλαίσιο των εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης" σελ.121-161, στο Δ. Κ. Ξενάκης- Μ. Ι. Τσιουζέλης (επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, σελ. 131

² Βλ. χαρακτηριστικά ΔΕΚ, 14.12.1991, Γνωμοδότηση 1/91, Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των χωρών της ΕΖΕΣ, αφετέρου σχετικά με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX I), Συλλογή 1991 I-06079 και ΔΕΚ, 10.04.1992, Γνωμοδότηση 1/92, Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των χωρών της ΕΖΕΣ, αφετέρου σχετικά με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX II), Συλλογή 1992 I-02821

συντονισμό μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, τόσο όσον αφορά στον τρόπο άσκησης των αρμοδιοτήτων όσο και στην τήρηση μιας «κοινής γραμμής» στα πλαίσια της θεσμικής συμμετοχής στον εκάστοτε διεθνή οργανισμό. Όπως εύκολα μπορεί να γίνει αντιληπτό, οι ιδιαιτερότητες αυτές αξίζει να σχολιαστούν, καθώς επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της συμμετοχής σε έναν οργανισμό είτε προς τη θετική είτε προς την αρνητική κατεύθυνση.

1. 1 Νομικά ερείσματα της συμμετοχής της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς

Πριν από την ανάλυση των προϋποθέσεων και της προαναφερθείσας προβληματικής που προκύπτει από τη συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς, κρίνεται απαραίτητη η εξέταση της νομικής της θεμελίωσης, δηλαδή με τη χρήση ποιας νομικής βάσης προκύπτει η συμμετοχή αυτή.

Η Συνθήκη ΕΚ δεν περιέχει καμία ρητή διάταξη που να δηλώνει ξεκάθαρα τη δυνατότητα συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την ιδιότητα του μέλους σε διεθνείς οργανισμούς. Βέβαια, στα άρθρα 302, 303 και 304 της Συνθήκης αναφέρονται οι σχέσεις που μπορεί να εγκαθιδρύει η Κοινότητα με τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών (στο συγκεκριμένο αναφέρεται η Επιτροπή και όχι η Κοινότητα), το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον ΟΟΣΑ, αλλά κατά τρόπο γενικό και όχι σαφή.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 302 ορίζει ότι:

«Η Επιτροπή διασφαλίζει κάθε *πρόσφορη σχέση* με τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών και των ειδικευμένων οργανισμών τους.

Διασφαλίζει επίσης *πρόσφορες σχέσεις* με όλους τους διεθνείς οργανισμούς».

Από την ανωτέρω διατύπωση δεν μπορεί να συναχθεί με ασφάλεια η δυνατότητα θεσμικής συμμετοχής στους διεθνείς οργανισμούς, με τους οποίους διασφαλίζονται πρόσφορες σχέσεις. Το ίδιο ισχύει και για το περιεχόμενο των άρθρων 303 και 304, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα να καθιερωθεί μεταξύ της Κοινότητας και του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά και

του ΟΟΣΑ μια συνεργασία, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή μιας θεσμικής συμμετοχής (παρατηρητής, full participant), αλλά είναι αμφίβολο ότι μέσα στα πλαίσια της συνεργασίας αυτής, έστω και στενής, συμπεριλαμβάνεται και η δυνατότητα να γίνει μέλος.

Η δυνατότητα συμμετοχής της Κοινότητας με την ιδιότητα του μέλους συνάγεται έμμεσα από τις διατάξεις του άρθρου 300 και συγκεκριμένα της παρ.3, εδάφιο 2 όπου αναφέρεται ότι απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη σύναψη συμφωνιών που «...δημιουργούν ειδικό θεσμικό πλαίσιο μέσω της οργάνωσης διαδικασιών συνεργασίας...». Παράλληλα, το εδ. 2 της παρ.2 μετά την τροποποίηση της Συνθήκης στη Νίκαια, αναφέρεται στον καθορισμό των θέσεων που θα υιοθετηθούν εξ' ονόματος της Κοινότητας, σε όργανο το οποίο συνίσταται από συμφωνία, όταν το εν λόγω όργανο καλείται να λάβει αποφάσεις που παράγουν έννομα αποτελέσματα.

Παρά τη γενικότητα τους, οι προβλέψεις αυτές περί ειδικού θεσμικού πλαισίου και οργάνου που δημιουργείται από συμφωνία και παράγει έννομα αποτελέσματα μπορεί να θεωρηθεί ότι εφαρμόζονται για τους διεθνείς οργανισμούς, στους οποίους η Κοινότητα επιθυμεί να της αναγνωριστεί η ιδιότητα του μέλους³. Αυτό γίνεται ειδικότερα αντιληπτό αν λάβει κανείς υπόψη τα όργανα που εγκαθιδρύονται στα πλαίσια των συμφωνιών συνεργασίας, των συμφωνιών για τα βασικά προϊόντα (commodity agreements), των αλιευτικών συμφωνιών και του Ευρωπαϊκού Ενεργειακού Χάρτη.

Παρατηρείται επίσης, ότι το πρωτογενές δίκαιο με αυτόν τον τρόπο ρητής διατύπωσης παρέχει αρκετή ευχέρεια στην Κοινότητα να οργανώσει τις σχέσεις της και να καθορίσει το αντικείμενο και τους όρους συνεργασίας με έναν διεθνή οργανισμό. Λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα, εκτός των προαναφερθέντων άρθρων, το σύνολο των διατάξεων που προβλέπουν μια κοινοτική πολιτική, όπως αυτές για την εκπαίδευση, την έρευνα και τεχνολογία, τη δημόσια υγεία, το περιβάλλον ή την αναπτυξιακή συνεργασία, μπορεί κανείς να υποθέσει πως θα υπάρξει μια διαβάθμιση των σχέσεων της

³ J. Auvret-Finck (2004), « Les obstacles "internes" à l'affirmation de la Communauté et de l'Union européenne dans les organisations internationales » pp. 449-467 στο *M. Blanquet (ed.) (2004) Mélanges en Hommage à Guy Isaac, 50 ans de droit communautaire*, σελ.453

Κοινότητας με τους οργανισμούς των οποίων το αντικείμενο εμπίπτει στα ενδιαφέροντα της⁴, υπό ορισμένες όμως προϋποθέσεις για την απόκτηση της ιδιότητας του μέλους. Αφενός μεν να έχει την απαραίτητη αρμοδιότητα η Κοινότητα για την προσχώρηση στον εκάστοτε οργανισμό και αφετέρου ο οργανισμός αυτός να προβλέπει στο καταστατικό του τη δυνατότητα συμμετοχής μιας οντότητας που δεν είναι κράτος, όπως η Κοινότητα.

Πέραν των γενικών, και ασαφών, προβλέψεων της Συνθήκης, η δυνατότητα της Κοινότητας να γίνεται μέλος σε διεθνείς οργανισμούς κατοχυρώθηκε νομολογιακά από τα κοινοτικά δικαιοδοτικά όργανα⁵. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από νωρίς, με τη γνωμοδότηση 1/76 η οποία αφορούσε σε ένα σχέδιο συμφωνίας για τη σύσταση ευρωπαϊκού ταμείου ακινητοποιήσεως πλοίων ναυσιπλοΐας⁶, αναγνώρισε τη δυνατότητα της Κοινότητας να γίνεται ιδρυτικό μέλος σε διεθνείς οργανισμούς και συγκεκριμένα ότι «έχει την εξουσία, τηρούσα τις διατάξεις της Συνθήκης (ΕΟΚ), να συνεργάζεται με μία χώρα για τη σύσταση μιας κατάλληλης οργανικής δομής, όπως π.χ. ένας δημόσιος διεθνής οργανισμός...»⁷. Έκτοτε ακολούθησαν και άλλες υποθέσεις, αναφορά για τις οποίες θα γίνει παρακάτω, των οποίων, όμως, δεν ήταν αντικείμενο εξέτασης το ζήτημα του δικαιώματος συμμετοχής της Κοινότητας ως μέλους σε διεθνείς οργανισμούς, αλλά περισσότερο ζητήματα που αφορούσαν τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνταν η συμμετοχή αυτή και κυρίως ζητήματα που αφορούσαν στην ύπαρξη και κατανομή των αρμοδιοτήτων.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, επομένως, ότι περισσότερο η παγιωμένη πρακτική παρά τα καταστατικά ερείσματα αποτελούν το νομιμοποιητικό παράγοντα της συμμετοχής της Κοινότητας σε διεθνείς οργανισμούς οι δραστηριότητες των οποίων εντάσσονται στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της. Η γνωμοδότηση 1/76 αναφέρει ότι η Κοινότητα θα μπορούσε να αποτελέσει ιδρυτικό μέλος ενός διεθνούς οργανισμού και δεν

⁴ *Ibid*, p. 452

⁵ L. Azoulai (2005), "The Acquis of the European Union and International Organizations", *European Law Journal*, Vol. 11, No.2, p. 216, ο οποίος υποστηρίζει ότι η συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς συνιστά και τρόπο αποτελεσματικής προστασίας του κοινοτικού κεκτημένου.

⁶ ΔΕΚ, 26.04.1977. Γνωμοδότηση 1/76, εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 228, παράγραφος 1, εδάφιο 2, της Συνθήκης ΕΟΚ. Σχέδιο συμφωνίας περί ιδρύσεως Ευρωπαϊκού ταμείου ακινητοποιήσεως πλοίων εξυπηρετούντων εσωτερικές γραμμές. Συλλογή 1977 σελ. 741

⁷ Σκέψη 5 της γνωμοδότησης, βλ. ανάλυσή της στη σελ. 11

υπάρχει ανάλογη αναφορά σε αυτή ή σε άλλη γνωμοδότηση περί της προσχώρησης σε έναν ήδη υπάρχοντα.

Σε αυτή την περίπτωση, χρησιμοποιείται η διαδικασία του άρθρου 300 της Συνθήκης ΕΚ που αφορά στη σύναψη διεθνών συνθηκών από πλευράς της Κοινότητας. Ωστόσο, η σύναψη συνθηκών από την αίτηση συμμετοχής και την προσχώρηση σε ένα διεθνή οργανισμό διαφέρει. Αφενός μεν σε αυτές τις περιπτώσεις απαιτείται τροποποίηση του καταστατικού του (όπως στην περίπτωση της Οργάνωσης Επισιτισμού και Γεωργίας- Food and Agricultural Organization), αφετέρου το χρονικό διάστημα κατά το οποίο συνέρχονται τα αρμόδια όργανα των οργανισμών δεν επαρκεί για την κατ' αναλογία εφαρμογή των διαδικασιών του άρθρου 300. Τα αρμόδια όργανα των διεθνών οργανισμών δεν συνέρχονται απαραίτητως σε τακτική βάση και σε αυτό το σύντομο διάστημα είναι δύσκολο να γίνει η τροποποίηση του καταστατικού, η αίτηση συμμετοχής της Κοινότητας με απόφαση του Συμβουλίου σύμφωνα με τις διαδικασίες του αρ. 300 και η αποδοχή της⁸.

Λύση σε αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε ενδεχομένως να δώσει η πρόβλεψη μιας ξεχωριστής διαδικασίας που θα διέκρινε ανάμεσα στη σύναψη διεθνούς συνθήκης και αίτησης προσχώρησης σε διεθνή οργανισμό⁹. Παρ' όλα αυτά η ύπαρξη των συγκεκριμένων προαναφερθέντων προβλημάτων δεν αποτέλεσε, όπως προκύπτει από τη διαμορφωθείσα σήμερα κατάσταση, ανασταλτικό παράγοντα για τη συμμετοχή.

1.2. Η διεθνής νομική προσωπικότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Το ζήτημα της διεθνούς νομικής προσωπικότητας (αγγλ. legal personality) της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, θεμελιώδους προϋποθέσεως για τη συμμετοχή σε διεθνή οργανισμό, είναι ένα ζήτημα που από νωρίς είχε αντιμετωπιστεί εν μέρει από τη Συνθήκη και εν μέρει από τη νομολογία. Στο άρθρο 281 της Συνθήκης ΕΚ αναφέρεται ότι «η Κοινότητα έχει νομική

⁸ I. Govaere, J. Capiau, A. Vermeersch (2004), "In-Between Seats: The Participation of the European Union in International Organizations", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 9, Issue 2, p.157

⁹ J. Sack (1995), "The European Community's Membership of International Organizations", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p.1231-1232

προσωπικότητα». Λαμβάνοντας υπόψη όμως το γεγονός ότι στη Συνθήκη ΕΚΑΧ οριζόταν ότι «στις διεθνείς σχέσεις η Κοινότητα απολαύει αναγκαίας νομικής ικανότητας για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της και την εκπλήρωση των σκοπών της» (αρ.6) προκλήθηκε αρχικά αβεβαιότητα για το αν η πρόβλεψη του άρθρου 281 (πρώην 210) της ΣΕΚ απένειμε διεθνή νομική προσωπικότητα στην Κοινότητα¹⁰.

Παρ' όλα αυτά, είναι γενικώς αναγνωρισμένο ότι το άρθρο αυτό δεν αναφέρεται παρά σε διεθνή νομική προσωπικότητα, καθώς με την ύπαρξη των άρθρων 284,285 θεωρήθηκε ότι δεν μπορεί να αναφέρεται στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών ούτε τρίτων κρατών. Ενισχυτικό αυτής της άποψης ήταν το γεγονός ότι σε διάφορες περιπτώσεις η Συνθήκη παρέχει την εξουσία στην Κοινότητα να συνάπτει διεθνείς συνθήκες, αλλά και η χορήγηση προνομίων και ασυλιών, όπως επίσης και το δικαίωμα ενεργητικής και παθητικής εκπροσώπησης¹¹.

Εξάλλου, τη διεθνή προσωπικότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επιβεβαίωσε και το Δικαστήριο στην υπόθεση ERTA (ή AETR), όπου ανέφερε ότι το άρθρο 281 δεν αναφέρεται μόνο στη νομική ικανότητα της Κοινότητας στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών, αλλά και στη διεθνή της προσωπικότητα. Από τη διεθνή προσωπικότητα το Δικαστήριο θεώρησε ότι πηγάζει στις εξωτερικές σχέσεις «η ικανότητά της να συνάπτει συμβατικούς δεσμούς με τρίτα κράτη σε ολόκληρο το πεδίο των αντικειμενικών σκοπών που ορίζονται στο πρώτο μέρος της (ιδρυτικής) Συνθήκης...»¹².

¹⁰ Θ. Χριστοδουλίδης (2006), «Νομική Προσωπικότητα και αρμοδιότητες της ΕΚ/ΕΕ στο πεδίο των διεθνών σχέσεων» σελ. 248 στο Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινιτσιζέλης, Α. Φατούρος (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Ενοποιητική δυναμική-δικαιοταξία-διακυβέρνηση*, τόμος Α', Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

¹¹ N. A.E.M. Neuwahl (2001), "Legal Personality of the European Union- International and Institutional Aspects" p. 10 in V. Kronenberger (ed) (2001), *The EU and the International Legal Order: Discord or Harmony?*

¹² ΔΕΚ, 31.03.1971, Υπόθεση 22/70, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ευρωπαϊκή συμφωνία επί των οδικών μεταφορών. Συλλογή 1971 σελ.263, σκέψη 14.

1.3 Το ζήτημα της διεθνούς νομικής προσωπικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ύπαρξη ή μη νομικής προσωπικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και μάλιστα διεθνούς, αποτελεί ένα ζήτημα σημαντικό, αν αναλογιστεί κανείς ότι σε περίπτωση ύπαρξης της διευρύνεται η δυνατότητα συμμετοχής της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς και διεθνείς συμφωνίες και η επίτευξη των στόχων της περί αύξησης της αποτελεσματικότητας της στη διεθνή σκηνή γίνεται, εκ πρώτης όψεως, πιο πιθανή. Ενδεικτικό της σημασίας του ζητήματος αυτού επίσης, είναι και το γεγονός ότι γύρω από αυτό έχουν εκφραστεί διάφορες απόψεις, πολλές φορές εκ διαμέτρου αντίθετες.

Η συζήτηση ξεκινά από την ανυπαρξία πρόβλεψης στη Συνθήκη ΕΕ αντίστοιχης με αυτήν του άρθρου 281 ΣΕΚ. Ωστόσο, η ανυπαρξία διάταξης απονέμουσας νομική προσωπικότητα στην ΕΕ δε συνιστά απόδειξη για τη μη ύπαρξή της. Όπως προκύπτει από την υπόθεση των Επανορθώσεων¹³, στην οποία το Διεθνές Δικαστήριο για να γνωμοδοτήσει επ' αυτής χρειάστηκε να αποφανθεί για το αν τα Ηνωμένα Έθνη συνιστούσαν νομικό πρόσωπο, η διεθνής νομική προσωπικότητα δεν χρειάζεται να απονέμεται ρητά, αλλά μπορεί να απορρέει από τις λειτουργίες του οργανισμού και τα δικαιώματα που του έχουν απονεμηθεί. Βασικό στοιχείο βέβαια είναι η απονομή αυτών των λειτουργιών να συνεπάγεται διεθνή δράση.

Με βάση αυτή την υπόθεση, αυτό που θα έπρεπε να εξεταστεί είναι αν η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιέχει διατάξεις που να της απονέμουν εξουσίες για διεθνή δράση. Πράγματι, στο άρθρο 2 της Συνθήκης, όπου τίθενται οι στόχοι της Ένωσης, αναφέρεται μεταξύ αυτών η επιβεβαίωση της ταυτότητάς της στη διεθνή σκηνή. Παράλληλα, στο άρθρο 3 αναφέρεται ότι «η Ένωση μεριμνά για τη συνοχή του συνόλου της εξωτερικής της δράσης στα πλαίσια των πολιτικών της στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, της ασφάλειας, της οικονομίας και της ανάπτυξης...» ενώ στο άρθρο 6 (4) αναφέρεται ότι «η Ένωση διαθέτει τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη

¹³ Reparation for Injuries suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Report (1949), p.174

των στόχων της και για την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών της»¹⁴. Ωστόσο, από τη διατύπωσή τους οι διατάξεις αυτές μοιάζουν περισσότερο να αποτελούν μακροπρόθεσμους στόχους και διακηρύξεις πολιτικού περιεχομένου παρά να απαιτούν διεθνή νομική δραστηριότητα¹⁵.

Παρ' όλα αυτά, έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή ορισμένες διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ απονέμουν σε αυτήν ικανότητα για εξωτερική δράση, η οποία έχει ως προαπαιτούμενο την ύπαρξη διεθνούς νομικής προσωπικότητας. Για παράδειγμα, για την επιβεβαίωση της ταυτότητας της Ένωσης στο διεθνές πεδίο θεωρείται ότι είναι αναγκαία η ικανότητα διεθνούς δράσης για την επίτευξη του στόχου αυτού¹⁶. Επίσης, στο άρθρο 11 όπου καθορίζονται οι στόχοι της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και προβλέπεται ότι ένας εξ' αυτών είναι «η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης...», η αναφορά στην ανεξαρτησία της Ένωσης θεωρείται ως ένδειξη της επιθυμίας των κρατών μελών να της αποδώσουν ένα ξεχωριστό status, ως αυτόνομης οντότητας, ενισχυόμενη και από την πρόβλεψη του άρθρου 12 όπου αναφέρεται ότι η Ένωση θα επιδιώξει τους ανωτέρω στόχους¹⁷.

Τα πράγματα περιπλέχθηκαν ακόμα περισσότερο με την αναθεώρηση του Άμστερνταμ και την εισαγωγή στη Συνθήκη ΕΕ του άρθρου 24, το οποίο απονέμει στο Συμβούλιο εξουσία σύναψης διεθνών συνθηκών στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ. Με τη διάταξη αυτή θεωρήθηκε από μια μεγάλη μερίδα επιστημόνων ότι η Ένωση αποκτούσε νομική ικανότητα προς σύναψη διεθνών συνθηκών και συνεπώς αποτελούσε, έστω και με αυτόν τον έμμεσο τρόπο αναγνώρισης, νομικό πρόσωπο¹⁸. Ωστόσο, η διάταξη είναι διατυπωμένη με τόσο ασαφή

¹⁴ Βλ. αγγλική απόδοση όπου το κείμενο έχει ως εξής: "the Union *shall* provide itself with the means necessary..."

¹⁵ N. Neuwahl (2001), *op. cit.* pp.12-13

¹⁶ *Contra* Θ. Χριστοδουλίδης (2006), *op. cit.* σελ. 457, όπου υποστηρίζει ότι η έννοια της ταυτότητας της Ένωσης έχει κυρίως πολιτικό χαρακτήρα και η επιβεβαίωσή της στη διεθνή σκηνή γίνεται με πολιτικές ενέργειες και όχι με πράξεις που παράγουν έννομες συνέπειες.

¹⁷ R. Wessel (2000), "Revisiting the International Legal Status of the EU", *European Foreign Affairs Review Vol. 5, issue 4*, pp.533-534

¹⁸ J. Raux (2004), "De l'identité internationale a la personnalité internationale de l'Union européenne (Contribution a la Convention sur l'avenir de l'Union européenne)" στο M. Blanquet (ed.), *Mélanges en Hommage à Guy Isaac, 50 ans de droit communautaire*, Presses de l' Université des sciences sociales de Toulouse, Toulouse

τρόπο, εξ ου και η πληθώρα ερμηνειών και διχογνωμιών, ώστε να μην μπορεί με ασφάλεια να εξαχθεί ένα συμπέρασμα.

Στο εν λόγω άρθρο προβλέπεται, επίσης, ότι «οι συμφωνίες αυτές συνάπτονται από το Συμβούλιο μετά από σύσταση της Προεδρίας». Είναι προφανές λοιπόν, ότι δεν ξεκαθαρίζεται αν το Συμβούλιο ενεργεί εκ μέρους της Ένωσης ή εκ μέρους των κρατών μελών. Λαμβάνοντας κανείς υπόψη τη δυνατότητα που παρέχεται σε ένα κράτος μέλος να μη δεσμεύεται από τη συμφωνία αν ο εκπρόσωπός του δηλώσει στο Συμβούλιο ότι πρέπει να εκπληρωθούν στο κράτος του συγκεκριμένες συνταγματικές επιταγές (παρ.5) μπορεί να συμπεράνει ότι οι συμφωνίες αυτές δεσμεύουν τα κράτη μέλη. Παράλληλα, στην τελική πράξη της ΣΕΕ προσαρτήθηκε δήλωση αναφορικά με το άρθρο 24 (και το 38 το οποίο προβλέπει τα αντίστοιχα για θέματα αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις), όπου αναφέρεται ότι οι διατάξεις τους, όπως και κάθε συμφωνία που θα προέκυπτε με βάση αυτά, δεν συνεπάγονται τη μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τα κράτη μέλη προς την ΕΕ.

Η άποψη περί μη ύπαρξης διεθνούς νομικής προσωπικότητας ενισχύεται αν λάβει κανείς υπόψη τη βούληση των κρατών μελών κατά τη σύναψή της ΣΕΕ¹⁹. Στις προπαρασκευαστικές εργασίες της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996 για την αναθεώρηση του Άμστερνταμ, τόσο η Ιρλανδική όσο και η Ολλανδική Προεδρία είχαν προβλέψει διάταξη που απένειμε νομική προσωπικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ρητά και προέβλεπε συγχώνευση με τις προϋπάρχουσες προσωπικότητες των τριών Κοινοτήτων. Ωστόσο, οι προτάσεις αυτές απορρίφθηκαν καθώς συνάντησαν τις αντιδράσεις ορισμένων κρατών μελών²⁰. Συνεπώς, η ΕΕ στερείτο νομικής προσωπικότητας αν λάβει κανείς υπόψη τη βούληση των κρατών μελών, η οποία σημειωτέον, σήμερα έχει διαφοροποιηθεί καθώς τόσο στη Συνταγματική Συνθήκη όσο και στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη

¹⁹ Αναλυτικότερα για τη «θεωρία τη βούλησης» (“will theory”) σύμφωνα με την οποία η ύπαρξη διεθνούς νομικής προσωπικότητας για έναν διεθνή οργανισμό εξαρτάται πρώτα απ’ όλα από τη βούληση των ιδρυτών του, βλ. J. Klabbers (1998), “Presumptive Personality: The European Union in International Law” στο *M. Koskenniemi (ed.), International Law Aspects of the European Union* pp.231-253

²⁰ N. Neuwahl (2001), *op. cit.* pp.17-18

περιλαμβάνεται ρητή διάταξη για την απονομή νομικής προσωπικότητας στην ΕΕ²¹.

Αξίζει, ωστόσο, να αναφερθεί ότι η ακολουθούμενη πρακτική διαφοροποιείται από τις ανωτέρω προσεγγίσεις. Με βάση το άρθρο 24 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μέχρι στιγμής συνάψει πάνω από δέκα συμφωνίες με τρίτα κράτη²², αλλά και με διεθνείς οργανισμούς, όπως το ΝΑΤΟ²³. Αυτό κάνει σαφή και τη δεκτικότητα του διεθνούς περιβάλλοντος ως προς την αναγνώριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως νομικής οντότητας. Στη βάση αυτού έχει υποστηριχθεί ότι η ΕΕ δεν θα είχε εμπόδιο να γίνει μέλος σε διεθνή οργανισμό αν δεν προσέκρουε στις αντιδράσεις των κρατών μελών²⁴. Ωστόσο, δεν είναι ασφαλές να υποστηριχθεί ότι η δεκτικότητα των τρίτων κρατών ή του διεθνούς περιβάλλοντος μπορούν να καθορίσουν την ύπαρξη νομικής προσωπικότητας. Εν πάσει περιπτώσει, μέχρι τη θέση σε ισχύ της Μεταρρυθμιστικής, πλέον, Συνθήκης, όπου και απονέμεται ρητά νομική προσωπικότητα στην Ένωση, θα ήταν προτιμότερο η τελευταία να μην αναλαμβάνει διεθνείς δεσμεύσεις τις οποίες δεν θα μπορεί να εκπληρώσει λόγω εσωτερικών θεσμικών προβλημάτων, καθώς έτσι θίγεται η νομική ασφάλεια, η αξιοπιστία της προς τους τρίτους και η αποτελεσματικότητά της.

1.4 Ικανότητα σύναψης διεθνών συνθηκών και εξωτερικές αρμοδιότητες ως βάσεις συμμετοχής της ΕΚ σε διεθνείς οργανισμούς

Όπως προαναφέρθηκε, βασικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή της Κοινότητας ως μέλους στους διεθνείς οργανισμούς είναι αφενός μεν να το επιτρέπει η οικεία καταστατική Συνθήκη του διεθνούς οργανισμού, αφετέρου να υπάρχει συνάφεια μεταξύ του πεδίου δράσης του οργανισμού και των αρμοδιοτήτων της Κοινότητας. Το ζήτημα που προκύπτει είναι ότι ακόμα και αν το καταστατικό ενός διεθνούς οργανισμού επιτρέπει την προσχώρηση ή τη

²¹ Άρθρο 32 «Η Ένωση έχει νομική προσωπικότητα», νέος Τίτλος VI (τελικές διατάξεις)

²² Για παράδειγμα οι συμφωνίες με τις ΗΠΑ για την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή, αλλά και αυτή για τη διαβίβαση προσωπικών δεδομένων.

²³ Agreement between the European Union and the North Atlantic Treaty Organization on the Security of Information, OJ 2003, L 80/36

²⁴ Βλ. J. Auvret-Finck (2004) *op.cit.* p.455 και I. Govaere, J. Capiau, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* p.161

συμμετοχή της ΕΚ, ποια είναι η αρμοδιότητα της τελευταίας να πράξει κάτι τέτοιο, δεδομένου ότι η δράση της στο εξωτερικό, όπως άλλωστε και στο εσωτερικό πεδίο, διέπεται από την αρχή της ανάθεσης και την αρχή της ειδικότητας²⁵.

Αρχικά, η συμμετοχή σε ένα διεθνή οργανισμό προϋποθέτει το να γίνει η ΕΚ συμβαλλόμενο μέρος της καταστατικής του συνθήκης και συνεπώς θα πρέπει να έχει ικανότητα σύναψης αυτής της διεθνούς συνθήκης. Η γενική ικανότητα σύναψης διεθνών συνθηκών, ή καλύτερα ο τρόπος με τον οποίο αυτή πραγματοποιείται, προβλέπεται για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα από το άρθρο 300 της Συνθήκης. Καθώς όμως, γενική αρμοδιότητα δράσης της ΕΚ στο εξωτερικό πεδίο δεν έχει ποτέ αναγνωρισθεί, το ζήτημα που γεννήθηκε είναι ποιες κοινοτικές εξουσίες στο εξωτερικό πεδίο μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως νομικό έρεισμα για τη συμμετοχή της στους διεθνείς οργανισμούς. Δεδομένου ότι οι εξωτερικές αρμοδιότητες δεν ρυθμίζονται επαρκώς από τη Συνθήκη ΕΚ, πολλώ δε μάλλον το ειδικότερο ζήτημα της συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς, έπρεπε να βρεθούν άλλες λύσεις. Οι λύσεις αυτές προήλθαν κατά κύριο λόγο από τη νομολογία του ΔΕΚ και συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις που μελετώνται, χρησιμοποιώντας το δόγμα περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων (*doctrine of implied external powers*).

Παρά το γεγονός ότι με τις αναθεωρήσεις της Συνθήκης δόθηκαν ρητά στην Κοινότητα κάποιες νέες εξουσίες δράσης στο εξωτερικό πεδίο και η δυνατότητα να συνάπτει διεθνείς συνθήκες στα πεδία αυτά με τρίτα κράτη αλλά και διεθνείς οργανισμούς, είτε αποκλειστικά είτε από κοινού με τα κράτη μέλη, αυτό δεν κατέστη λειτουργικό²⁶. Στο σημείο αυτό η νομολογία του ΔΕΚ αποτέλεσε μία από τις απαντήσεις. Ωστόσο, δεν μπορεί με ασφάλεια να υποστηριχθεί σε αυτό το σημείο ότι εν τέλει έδωσε περισσότερες λύσεις από τα προβλήματα που δημιούργησε, καθώς όπως θα φανεί παρακάτω, η πορεία του ΔΕΚ είχε διακυμάνσεις. Ενώ αρχικά έδωσε μια ευρεία ερμηνεία της κοινής

²⁵ J. Rideau (1997), "L'ordre juridique communautaire et la participation de la Communauté européenne aux organisations internationales" στο D. Dormoy (dir.) (1997), *L' Union européenne et les organisations internationales*, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles

Αναλυτικότερα για τις αρχές αυτές βλ. Κ. Στεφάνου (2002), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Γενικά και θεσμικά χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια*, τόμος Α', σελ.130-131

²⁶ R. Frid (1995), *The Relations Between the EC and International Organizations-Legal Theory and Practice*, pp. 121-122

εμπορικής πολιτικής και διεύρυνε τις εξουσίες δράσης της Κοινότητας στο εξωτερικό πεδίο, αργότερα μετέστρεψε την οπτική του αυτή με σημείο καμπής τη Γνωμοδότηση 1/94²⁷, η οποία αφορούσε στην κατανομή αρμοδιοτήτων για την υπογραφή των συμφωνιών στα πλαίσια της ίδρυσης του ΠΟΕ και η οποία θα αναλυθεί παρακάτω.

Το δόγμα περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων διαμορφώθηκε πρωτίστως από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *ERTA*, η οποία αφορούσε στη σύναψη συμφωνίας για την εργασία των πληρωμάτων των οχημάτων που ασχολούνται με διεθνείς οδικές μεταφορές μεταξύ της Κοινότητας και μερικών άλλων ευρωπαϊκών χωρών (Ευρωπαϊκή Συμφωνία Οδικών Μεταφορών). Το Δικαστήριο απεφάνθη σχετικά με την εξουσία της Κοινότητας να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες, ότι μια τέτοια εξουσία μπορεί να πηγάζει όχι μόνο από ρητή απονομή της Συνθήκης αλλά και από άλλες διατάξεις της και από μέτρα που έχουν θεσπιστεί εσωτερικά στο πλαίσιο αυτών των διατάξεων²⁸. Περαιτέρω, επεσήμανε ότι κάθε φορά που η Κοινότητα για να θέσει σε εφαρμογή μια κοινή πολιτική θέσπιζε διατάξεις που θέτουν κοινούς κανόνες, τα κράτη μέλη χάνουν το δικαίωμα να αναλάβουν διεθνείς υποχρεώσεις οι οποίες θίγουν τους κανόνες αυτούς και η Κοινότητα μόνη είναι σε θέση να αναλάβει και να εκτελέσει τέτοιου είδους υποχρεώσεις²⁹. Συνεπώς, από την απόφαση του Δικαστηρίου προέκυπτε ότι κάθε φορά που η Κοινότητα θέσπιζε στο εσωτερικό της μέτρα εφαρμογής μιας κοινής πολιτικής, αποκτούσε αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα σύναψης συμφωνιών στο ίδιο πεδίο.

Τη διασταλτική αυτή ερμηνεία επεξέτεινε το Δικαστήριο στη Γνωμοδότηση 1/76, όπου για πρώτη φορά απεφάνθη ότι η ύπαρξη απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων δεν αποκλείεται εν τη απουσία εσωτερικών μέτρων στο ίδιο πεδίο, αλλά μπορεί να απορρέει από τις διατάξεις της Συνθήκης που δημιουργούν την εξουσία δράσης στο εσωτερικό πεδίο³⁰. Το συλλογισμό αυτόν επανέλαβε το ΔΕΚ και στη Γνωμοδότηση 2/91

²⁷ I. Govaere, J. Cariau, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* pp.159-160

²⁸ Σκέψη 15 της απόφασης.

²⁹ Σκέψεις 16,17.

³⁰ Παρόμοιο σκεπτικό είχε προηγουμένως διατυπώσει το Δικαστήριο και στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 3, 4 και 6/76 (*Kramer and others*), όπου ανέφερε ότι «...μια τέτοια εξουσία πηγάζει όχι μόνον από ρητή απονομή της Συνθήκης, αλλά μπορεί εξίσου να απορρέει σιωπηρά από άλλες διατάξεις της Συνθήκης, από την Πράξη Προσχώρησης και

³¹ όπου θεώρησε την προηγούμενη άσκηση της εσωτερικής αρμοδιότητας στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με το ζήτημα της ύπαρξης απορρέουσας εξωτερικής. Ωστόσο, αυτό τον παραλληλισμό των αρμοδιοτήτων, όπως προέκυπτε από τις υποθέσεις 22/70 και γνωμοδότηση 1/76 το Δικαστήριο τον έθεσε σε έναν περιορισμό, εξαρτώντας την απορρέουσα εξουσία της Κοινότητας από την αναγκαιότητα της συμμετοχής της σε μια διεθνή συμφωνία για την επίτευξη των στόχων της³².

Το περιεχόμενο της έννοιας της αναγκαιότητας για εξωτερική δράση, δημιούργησε προβλήματα όσον αφορά στην ύπαρξη απορρέουσας εξωτερικής αρμοδιότητας, όπως επίσης και το γεγονός της έλλειψης σαφούς διάκρισης στις αποφάσεις του ΔΕΚ μεταξύ πηγής και φύσης της απορρέουσας εξωτερικής αρμοδιότητας³³. Όπως προαναφέρθηκε, η νομολογία του Δικαστηρίου παρουσίασε διακυμάνσεις. Σημείο καμπής στη μέχρι τότε διασταλτική του ερμηνεία περί εξωτερικών αρμοδιοτήτων αποτέλεσε η Γνωμοδότηση 1/94³⁴ που αφορούσε στην αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάψει τις συμφωνίες του ΠΟΕ GATS και TRIPS. Δεδομένου ότι αναλυτική παρουσίαση της υπόθεσης γίνεται στο κεφάλαιο που αφορά στη συμμετοχή της ΕΚ στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, σκόπιμο κρίνεται στην παρούσα ενότητα να επισημανθεί μόνον η διαφοροποίηση που επέφερε στο δόγμα περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων.

Στην εν λόγω Γνωμοδότηση το ΔΕΚ κλήθηκε να αποφανθεί επί του επιχειρήματος της Επιτροπής περί αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας να συνάψει τις συμφωνίες του ΠΟΕ και ειδικότερα, τις GATS και TRIPS. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη είχαν συντρέχουσα αρμοδιότητα για τη σύναψη των δύο συμφωνιών, κρίνοντας πως για να υπάρξει αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Κοινότητας

από μέτρα που εξέδωσαν, εντός του πλαισίου των διατάξεων αυτών, τα κοινοτικά όργανα». ΔΕΚ, 14.7.1976, 3,4 και 6/76, Cornelius Kramer and others, Συλλογή 1279, σκέψη 12

³¹ ΔΕΚ, 19.3.1993, Γνωμοδότηση 2/91, Σύμβαση αριθμ.170 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας περί ασφαλούς χρησιμοποίησεως χημικών προϊόντων στην εργασία, Συλλογή 1993 I-01061

³² Σκέψεις 3,4 της 1/76.

³³ R. Holdgaard (2003), "The European Community's Implied External Competence after the Open Skies Cases", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, issue 3, pp.368-370

³⁴ ΔΕΚ, 15.11.1994, Γνωμοδότηση 1/94, Αρμοδιότητα της Κοινότητας προς σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των υπηρεσιών και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, Συλλογή 1994 σελ. I-05267

έπρεπε η εσωτερική με τη εξωτερική δράση σε αυτό το πεδίο να είναι «άρρηκτα συνδεδεμένες» (inextricably linked)³⁵. Αυτός ο άρρηκτος δεσμός κρίνεται στα πλαίσια που είναι αδύνατο να επιτευχθεί ένας στόχος της Κοινότητας μόνο με την υιοθέτηση εσωτερικών μέτρων.

Το Δικαστήριο με αυτή του την κρίση προσδιόρισε και το περιεχόμενο της αρχής της αναγκαιότητας που είχε τεθεί στη γνωμοδότηση 1/76, η οποία είχε χρησιμοποιηθεί από την Επιτροπή ως επιχείρημα υπέρ της αποκλειστικότητας της κοινοτικής αρμοδιότητας στην περίπτωση των συμφωνιών του ΠΟΕ. Συγκεκριμένα, ισχυρίστηκε ότι η εξωτερική αρμοδιότητα μπορούσε να ασκηθεί και να καταστεί αποκλειστική χωρίς την προηγούμενη θέσπιση εσωτερικών μέτρων εξαιτίας της αδυναμίας να επιτευχθούν οι κοινοτικοί σκοποί μόνο με εσωτερικά μέτρα και χωρίς τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας³⁶. Συνεπώς, το κριτήριο του «άρρηκτου δεσμού» μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής δράσης χρησιμοποιήθηκε από το Δικαστήριο όσον αφορά στην αποκλειστικότητα της κοινοτικής αρμοδιότητας³⁷. Στις ανωτέρω υποθέσεις αναγνώρισε ότι υπήρχε άρρηκτος δεσμός μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής δράσης και έτσι αιτιολόγησε την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάψει τις συμφωνίες, ενώ στην περίπτωση της GATS, αλλά και της TRIPS, θεώρησε ότι τέτοιος δεσμός δεν υφίστατο και συνεπώς η αρμοδιότητα υπογραφής τους κρίθηκε συντρέχουσα³⁸.

Ωστόσο, η γνωμοδότηση αυτή άφησε αναπάντητα κάποια ζητήματα που είχαν δημιουργηθεί από τη νομολογία της δεκαετίας του '70, δημιουργώντας παράλληλα κάποια νέα. Το σημαντικότερο ζήτημα για το οποίο δεν μπορεί να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα και δεν επιλύθηκε με τη εν λόγω γνωμοδότηση είναι η ταυτόχρονη και χωρίς διάκριση εξέταση του ζητήματος της ύπαρξης με αυτό της φύσης της απορρέουσας εξωτερικής αρμοδιότητας³⁹. Παράλληλα, δεν κατέστη σαφές αν με την απουσία αυτού του άρρηκτου δεσμού μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής δράσης τίθεται εν αμφιβόλω η αποκλειστικότητα ή και η ίδια η ύπαρξη της εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας. Τέλος, στην περίπτωση που υφίσταται

³⁵ Σκέψεις 85, 86.

³⁶ Σκέψη 85.

³⁷ P. Koutrakos (2006), *EU International Relations Law*, p.112

³⁸ *Ibid* p.109

³⁹ *Ibid* p.111

άρρηκτος δεσμός, δεν είναι δυνατόν με βεβαιότητα να υποστηριχθεί αν η εξωτερική αρμοδιότητα γίνεται αποκλειστική μόνον όταν έπεται της άσκησης της εσωτερικής ή και αν προηγηθεί⁴⁰.

Η ευκαιρία για την αποσαφήνιση των ζητημάτων αυτών δόθηκε στο ΔΕΚ με τις υποθέσεις *Open Skies*⁴¹. Στις εν λόγω υποθέσεις το Δικαστήριο κλήθηκε να κρίνει την ύπαρξη ή μη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας να συνάψει διεθνή συμφωνία με τις ΗΠΑ, καθώς, σύμφωνα με τον ισχυρισμό της Επιτροπής, τα κράτη μέλη (8 εξ' αυτών) είχαν παραβιάσει το κοινοτικό δίκαιο συνάπτοντας διμερείς συμφωνίες με τις ΗΠΑ που αφορούσαν τις αερομεταφορές⁴². Για τις αποφάσεις του το Δικαστήριο χρησιμοποίησε την υπάρχουσα νομολογία περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων, προσπαθώντας παράλληλα να αποσαφηνίσει τη χρήση των αρχών που η τελευταία είχε θέσει.

Όσον αφορά στο κριτήριο της αναγκαιότητας που διατυπώθηκε στη γνωμοδότηση 1/76, οι αποφάσεις δεν αφήνουν περιθώριο να υποθέσει κανείς ότι δεν θα εφαρμόζεται με αυστηρούς όρους. Μόνο στο μέτρο που είναι αδύνατο να επιτευχθούν οι στόχοι της Κοινότητας με την υιοθέτηση εσωτερικών μέτρων, αλλά είναι απαραίτητη και η δράση στο εξωτερικό πεδίο, μπορεί να γίνει επίκληση του εν λόγω κριτηρίου⁴³. Αξίζει να σημειωθεί ότι και σε αυτές τις αποφάσεις, όπως και στην 1/94, το κριτήριο της αναγκαιότητας χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της φύσης της αρμοδιότητας, δηλαδή για την αποκλειστικότητά της. Κατά την περίπτωση που δεν έχει ασκηθεί η εσωτερική αρμοδιότητα, το Δικαστήριο φαίνεται να ισχυρίζεται ότι για να

⁴⁰ R. Holdgaard (2003), *op. cit.*, p. 372-373 σε συνδυασμό με σκέψεις 85 και 89 της 1/94.

⁴¹ ΔΕΚ, 05.12.2002, Υπόθεση C-467/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Δανίας, Συλλογή 2006 I-9519, Υπόθεση C-468/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Σουηδίας, Συλλογή 2006 I-9575, Υπόθεση C-469/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Φινλανδικής Δημοκρατίας, Συλλογή 2006 I-9627, Υπόθεση C-471/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου του Βελγίου, Συλλογή 2006 I-9681, Υπόθεση C-472/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, Συλλογή 2006 I-9741, Υπόθεση C-466/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2006 I-9427, Υπόθεση C-475/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Δημοκρατίας της Αυστρίας, Συλλογή 2006 I-9797 και Υπόθεση C-476/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Συλλογή 2006 I-9855.

⁴² Αξίζει να σημειωθεί ότι η πολιτική των αερομεταφορών και ειδικότερα οι εξωτερικές τις πτυχές, αποτελεί ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα για τα κράτη μέλη που θεωρούν ότι αποτελεί μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας, γι' αυτό και υπήρξε για μεγάλο διάστημα αντικείμενο διαμάχης όσον αφορά την «κοινοτικοποίησή» του. Βλ. π.χ. R. Holdgaard (2003), *op. cit.*, p. 365-66.

⁴³ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 123

υπάρξει απορρέουσα εξωτερική, πρέπει να υφίσταται άρρηκτος δεσμός μεταξύ της άσκησης της εξωτερικής αρμοδιότητας και της επίτευξης ενός κοινοτικού σκοπού⁴⁴. Επιπλέον, σχετικά με το ερώτημα της ύπαρξης αποκλειστικών εξωτερικών αρμοδιοτήτων, πριν ασκηθούν εσωτερικά και δεδομένης της ύπαρξης άρρηκτου δεσμού μεταξύ τους, το Δικαστήριο απάντησε πως αυτό είναι δυνατό, αλλά αποτελεί σπάνια περίπτωση, όπως αυτή που εξέταζε η γνωμοδότηση 1/76.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο εξέτασε την εφαρμογή της αρχής του κατειλημμένου πεδίου, όπως είχε διαμορφωθεί στην υπόθεση ERTA. Από την υπάρχουσα νομολογία (π.χ. 2/91, 2/00) φαινόταν ότι η αποκλειστικότητα της αρμοδιότητας στο εξωτερικό πεδίο προέκυπτε όπου η Κοινότητα είχε προηγουμένως ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα. Το Δικαστήριο διαφοροποιήθηκε από την προσέγγιση αυτή και αποφάνθηκε ότι η εφαρμογή της αρχής ERTA θα εξαρτάται από την ερμηνεία της διάταξης που δημιουργεί την εσωτερική εξουσία δράσης. Επιπλέον, θα εφαρμόζεται όπου οι κοινοτικοί κανόνες κινδυνεύουν από την ατομική δράση των κρατών μελών προς ανάληψη διεθνών δεσμεύσεων⁴⁵.

Παρά τα αναμενόμενα, είναι προφανές ότι το Δικαστήριο με τις αποφάσεις του στις *Open Skies* δε διασκέδασε τη σύγχυση που είχε δημιουργηθεί στη νομολογία σχετικά με την ύπαρξη και τη φύση των εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Μελετώντας την πορεία της νομολογίας και τη συνεχιζόμενη έλλειψη διευκρίνησης, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι το Δικαστήριο εκδήλωσε αυτή την τάση σκόπιμα, προσπαθώντας να συνδυάσει τη συνοχή των αποφάσεων του με την ανάγκη για πολιτική ευελιξία στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων⁴⁶. Ωστόσο, η ποιότητα των αποφάσεων του δε θα πρέπει να εξετάζεται ανεξάρτητα από την πολιτική σημασία που ενδεχομένως έχουν. Εν τέλει, όταν πρόκειται για τη συμμετοχή της Κοινότητας ως μέλους σε ένα διεθνή οργανισμό και για τη στήριξη αυτής της συμμετοχής σε μια απορρέουσα εξωτερική αρμοδιότητα, πρέπει να καταδεικνύεται η αναγκαιότητα αυτής της συμμετοχής για την επίτευξη ενός κοινοτικού σκοπού,

⁴⁴ R. Holdgaard (2003), *op. cit.*, p. 383

⁴⁵ R. Holdgaard (2003), *op. cit.*, p. 385-6

⁴⁶ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 123 και R. Holdgaard (2003), *op. cit.*, p. 388-9

δεδομένου ότι το κριτήριο της αναγκαιότητας έχει προσλάβει ιδιαίζουσα σημασία, όπως προκύπτει από τη νομολογία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΑΣ (F.A.O.)

2.1 Ιστορικό, λόγοι προσχώρησης και μέθοδος ένταξης της ΕΚ στον FAO

Ως γνωστόν, ένα από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Κοινότητα όσον αφορά στην προσχώρησή της σε διεθνείς οργανισμούς, ήταν ότι οι τελευταίοι παραδοσιακά προορίζονταν και είχαν σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δέχονται στους κόλπους τους μόνο κυρίαρχα κράτη. Έπρεπε επομένως, να βρεθεί μία φόρμουλα ώστε να γίνει δυνατή η προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε υπάρχοντες διεθνείς οργανισμούς, καθώς το ζήτημα της συμμετοχής ως συνιδρυτικού μέλους είχε σχετικά νωρίς επιλυθεί από τη νομολογία⁴⁷.

Η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (τότε ΕΟΚ) στην Οργάνωση Επισιτισμού και Γεωργίας (Food and Agriculture Organization) παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς, όχι μόνο αποτελεί την πρώτη περίπτωση συμμετοχής σε διεθνή οργανισμό προϋπάρχοντα της ιδρύσεώς της, δημιουργώντας και ένα προηγούμενο, αλλά είναι και η πρώτη περίπτωση συμμετοχής ενός περιφερειακού οργανισμού οικονομικής ολοκλήρωσης σε μία από τις εξειδικευμένες οργανώσεις του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών. Παράλληλα, μέσα από την εξέταση αυτής της προσχώρησης, αναδείχθηκαν ορισμένα προβλήματα και δόθηκαν απαντήσεις σε ζητήματα που αφορούν στην εν γένει συμμετοχή της Κοινότητας σε διεθνείς οργανισμούς ως μέλους, όπως για παράδειγμα ζητήματα κατανομής των αρμοδιοτήτων, άσκησης του δικαιώματος ψήφου, τα οποία και θα αναλυθούν παρακάτω. Πριν από την μελέτη, ωστόσο, της εν λόγω προσχώρησης, αξίζει να αναφερθεί ο λόγος για τον οποίο η Κοινότητα εκδήλωσε το ενδιαφέρον της να την πραγματοποιήσει, καθώς και που ερείδεται καταστατικά η επιθυμία της αυτή.

Ο FAO ιδρύθηκε το 1945, ως ειδικευμένη οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών και αποτελεί τον πιο σημαντικό διεθνή οργανισμό σε θέματα που άπτονται του αγροτικού τομέα, με κυριότερο στόχο του την καταπολέμηση της

⁴⁷ Βλ. Γνωμοδότηση 1/76, σκέψη 5

φτώχειας και την επίλυση του προβλήματος της πείνας, μέσω παροχής βοήθειας για την βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων του αγροτικού τομέα⁴⁸. Στο πλαίσιο αυτό ο οργανισμός προσφέρει τεχνογνωσία, οικονομική και υλικοτεχνική αρωγή σε προγράμματα αναπτυξιακού προσανατολισμού. Είναι επομένως προφανές ότι το πεδίο δραστηριοτήτων του FAO παρουσιάζει μεγάλη συνάφεια με ορισμένα πεδία πολιτικής της Κοινότητας και ειδικότερα, με την αγροτική και την αναπτυξιακή πολιτική⁴⁹, εξ' ου και το ενδιαφέρον της Κοινότητας να συμμετάσχει σε αυτόν.

Ωστόσο, το γεγονός ότι η Κοινότητα έχει ρητή αρμοδιότητα στο πεδίο δράσης του FAO, αποκλειστική όσον αφορά στη γεωργική και εμπορική πολιτική, συντρέχουσα στην αναπτυξιακή, δεν τεκμηριώνει την ανάγκη ένταξής της ως μέλους στους κόλπους του οργανισμού. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι εφόσον όλα τα μέλη της τυγχάνουν ταυτοχρόνως και μέλη του FAO, η υιοθέτηση μιας κοινής θέσης και στάσης στα πλαίσιά του θα ήταν επαρκής. Παρ' όλ' αυτά, υπήρχαν επιπλέον πλεονεκτήματα τα οποία η Κοινότητα προσδοκούσε να αποκομίσει ως πλήρες μέλος. Δεδομένης της αποκλειστικής της αρμοδιότητας σε ορισμένα από τα πεδία δράσης του FAO, τα κράτη μέλη αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην εφαρμογή των αποφάσεών του, χωρίς υφιστάμενη κοινοτική δράση. Επιπλέον, η Επιτροπή, λόγω της καλύτερης πληροφόρησής της επί θεμάτων αποκλειστικής αρμοδιότητας, ήταν σε θέση να εκφράσει την ΕΚ ως σύνολο, αυξάνοντας έτσι τη νομική ασφάλεια όσον αφορά την ανάληψη ευθυνών για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων⁵⁰.

Οι λόγοι, επομένως, για την προσχώρηση στον FAO συνέτρεχαν, ωστόσο η διαδικασία για να πραγματοποιηθεί δε στερήθηκε δυσκολιών⁵¹. Αν και η Κοινότητα είχε υποβάλλει για πρώτη φορά αίτηση συμμετοχής το 1978, το Συμβούλιο του FAO αποφάσισε να εξερευνήσει τη δυνατότητα αυτή το 1989 και οι διαδικασίες διαπραγμάτευσης εκκίνησαν το 1991, χρησιμοποιώντας μια φόρμουλα που είχε διαμορφωθεί σταδιακά και

⁴⁸ Π. Νάσκου-Περράκη (2005), *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών – Η θεσμική διάσταση*, σελ. 220 επ.

⁴⁹ I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *The External Relations of the European Communities, A Manual of Law and Practice*, p. 176

⁵⁰ R. Frid (1993), "The European Economic Community a Member of a Specialised Agency of the United Nations", *European Journal of International Law*, Vol.4, pp. 240-1

⁵¹ Εκτός από τις θεσμικές δυσκολίες, βλ. και αντίθεση ΗΠΑ και Ιαπωνίας στην προσχώρηση της, τότε, ΕΟΚ στον FAO. R. Frid (1993), *op.cit.*, p.241

προκειμένου να συμμετάσχει η Κοινότητα στις συμφωνίες για τα βασικά προϊόντα (commodity agreements)⁵².

Από την πλευρά της Κοινότητας, ως νομική βάση για τη συμμετοχή της χρησιμοποιήθηκαν τα άρθρα 43, 113 και 235 της Συνθήκης της Ρώμης (νυν 37, 133 και 308 ΣΕΚ αντιστοίχως). Καθώς, όμως, κανένα από αυτά δεν αναφερόταν στις σχέσεις με διεθνείς οργανισμούς, χρησιμοποιήθηκε το δόγμα περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Περαιτέρω, χρειάστηκε να γίνει μια απόκλιση από την τυπική διαδικασία υποβολής αιτήματος προσχώρησης στον FAO. Η τροποποίηση της καταστατικής του Συνθήκης, ώστε να μπορεί να συμπεριλάβει στους κόλπους του έναν άλλο οργανισμό, πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με την αίτηση συμμετοχής της Κοινότητας⁵³, δεδομένου ότι και τα δύο μέρη επιθυμούσαν η διαδικασία προσχώρησης να πραγματοποιηθεί στην ίδια συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του 1991.

Προκειμένου το Συμβούλιο να ευθυγραμμίσει τη διαδικασία του FAO με την κοινοτική, έλαβε την απόφαση υποβολής της υποψηφιότητας ταυτόχρονα με τις διαδικασίες του πρώτου, ενώ η απόφαση για την επίσημη υποβολή αίτησης συμμετοχής ως μέλους θεωρήθηκε και ως απόφαση έγκρισης της προσχώρησης⁵⁴. Η περίπτωση αυτή αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των προαναφερθεισών δυσκολιών αναφορικά με τη χρήση της διαδικασίας του άρθρου 300 ΣΕΚ για τη θεσμική συμμετοχή σε ένα διεθνή οργανισμό (βλ. ανωτέρω σελ.4).

Ο FAO από την πλευρά του, τροποποιώντας το καταστατικό του, έθεσε παράλληλα τις προϋποθέσεις για την προσχώρηση ενός «περιφερειακού οργανισμού οικονομικής ολοκλήρωσης» (αγγλ. regional economic integration organization ή REIO). Στο άρθρο II του καταστατικού ορίζεται πλέον ότι τέτοιου είδους οργανισμοί μπορούν να υποβάλλουν αίτηση ένταξης.

⁵² D. Dormoy (1997), «Le statut de l'Union européenne dans les organisations internationales» pp. 36-55 στο D. Dormoy (dir.) (1997), *L' Union européenne et les organisations internationales*, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles, p. 40

⁵³ Από τους γενικούς κανόνες του FAO, ο XIX.1 όριζε πως η αίτηση προσχώρησης έπρεπε να κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα της πρώτη ημέρα της συνεδρίασης. Ωστόσο, η καταστατική συνθήκη του FAO δεν είχε τροποποιηθεί ώστε να δέχεται άλλους οργανισμούς ως μέλη, οπότε η ΕΚ δεν μπορούσε επισήμως να υποβάλλει τέτοιο αίτημα. Παρ' όλα αυτά ζήτησε από το Γ.Γ. να γίνει αυτή η εξαίρεση, με αποτέλεσμα το αίτημα να γίνει δεκτό και να πραγματοποιηθούν ταυτόχρονα οι διαδικασίες. Βλ. R. Frid (1995), *The Relations Between the EC and International Organizations-Legal Theory and Practice*, p. 239-40

⁵⁴ R. Frid (1995), *op.cit.*, p.240

Προαπαιτούμενο για την ένταξη είναι η απονομή αρμοδιότητας στον οργανισμό αυτό στα αντίστοιχα πεδία δράσης του FAO, η δυνατότητα λήψης αποφάσεων δεσμευτικών για τα κράτη μέλη του και τέλος, η πλειοψηφία των μελών του περιφερειακού οργανισμού πρέπει να είναι μέλη του FAO⁵⁵.

Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται επίσης και ο τρόπος συμμετοχής του οργανισμού (παρ.8), πρόβλεψη η οποία αποτελεί και την πηγή της γενικότερης προβληματικής της συμμετοχής της Κοινότητας στον FAO. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι τα δικαιώματα που προκύπτουν από την ιδιότητα του μέλους ενός οργανισμού μέλους, θα ασκούνται σε εναλλακτική βάση με τα κράτη μέλη του ανάλογα με τη διάκριση των αρμοδιοτήτων τους. Επομένως, η συμμετοχή ενός περιφερειακού οργανισμού θα είναι πάντα «μικτή», καθώς αυτός αλλά και τα κράτη μέλη του είναι ταυτόχρονα μέλη του FAO, αλλά παράλληλα και εξαρτημένα. Αυτό προκύπτει δεδομένου ότι ο οργανισμός δεν μπορεί να ενταχθεί ως μέλος στον FAO αν δεν είναι μέλη σε αυτόν τα περισσότερα από τα κράτη μέλη του⁵⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι εκφράστηκαν ορισμένες επιφυλάξεις για την αναγκαιότητα της απαίτησης αυτής του καταστατικού, η οποία προέκυψε από το φόβο των τρίτων κρατών ότι με τη θεσμική συμμετοχή ενός περιφερειακού οργανισμού, ορισμένα κράτη μέλη του, μη μέλη του FAO, θα αντλούσαν δικαιώματα από αυτή. Ωστόσο, ακόμη και αν αυτό υποθεθεί ότι συνέβαινε, δεδομένου ότι ο περιφερειακός οργανισμός, εν προκειμένω η Κοινότητα, είναι σε θέση να λαμβάνει υποχρεωτικές για τα κράτη μέλη του αποφάσεις, τα κράτη μη μέλη του FAO δεν θα αντλούσαν μόνο δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις⁵⁷.

2.2 Η εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου, οι διακηρύξεις αρμοδιότητας και η διαμάχη Επιτροπής και Συμβουλίου ενώπιον του ΔΕΚ

Το δικαίωμα ψήφου εντός ενός διεθνούς οργανισμού αποτελεί βασικό στοιχείο της ιδιότητας του μέλους και χαρακτηριστικό διαφοροποίησης από το καθεστώς του παρατηρητή. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού για την Κοινότητα, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιείται σε εναλλακτική βάση,

⁵⁵ Άρθρο II (4) του καταστατικού του FAO.

⁵⁶ R. Frid (1993), *op.cit.*, p. 248

⁵⁷ R. Frid (1993), *op.cit.*, p. 249

σύμφωνα με την πρόβλεψη του καταστατικού του FAO⁵⁸, δηλαδή σε ένα ζήτημα όπου η ΕΚ ασκεί το δικαίωμα ψήφου, τα κράτη μέλη απέχουν από αυτό και αντιστρόφως. Όταν η Κοινότητα ασκεί το δικαίωμα ψήφου, η ψήφος της προσμετράται ως το άθροισμα των ψήφων των κρατών μελών της, που είναι ταυτόχρονα και μέλη του FAO. Το δικαίωμα αυτό ασκείται βεβαίως, στο πλαίσιο του FAO, σύμφωνα με την εσωτερική διάκριση αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΚ και κρατών μελών, η οποία αποτελεί και το κεντρικό σημείο των τριβών που έχουν κατά καιρούς προκύψει.

Με δεδομένη την ταυτόχρονη συμμετοχή Κοινότητας και κρατών μελών στο FAO, αλλά και την εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η διάκριση αρμοδιοτήτων αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ομαλή και αποτελεσματική συμμετοχή της πρώτης στον εν λόγω οργανισμό. Για αυτό το λόγο στο καταστατικό του FAO υπάρχει σχετική πρόβλεψη, η οποία απαιτεί δύο διακηρύξεις αρμοδιότητας⁵⁹. Η πρώτη, *γενική διακήρυξη*, πρέπει να κατατίθεται εκ μέρους του περιφερειακού οργανισμού κατά την προσχώρησή του και να αναφέρει τους τομείς στους οποίους έχει απονεμηθεί αρμοδιότητα στον οργανισμό, εν προκειμένω στην ΕΚ. Η δεύτερη, *πραγματοποιείται πριν από κάθε συνεδρίαση*, δηλώνοντας για κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης ποιος έχει την αρμοδιότητα και συνεπώς, ποιος θα ασκήσει το δικαίωμα ψήφου⁶⁰.

Προκειμένου να συμμορφωθεί η Κοινότητα με τις απαιτήσεις του καταστατικού του FAO, όντως προέβη στην απαιτούμενη διακήρυξη αρμοδιοτήτων στα πεδία δράσης του οργανισμού κατά την ένταξή της⁶¹. Περαιτέρω, η Επιτροπή και το Συμβούλιο σύνηψαν διοργανική συμφωνία η οποία αφορούσε στην προετοιμασία για τις συνεδριάσεις στον FAO, τις παρεμβάσεις και το δικαίωμα ψηφοφορίας. Στην εν λόγω συμφωνία, οριζόταν ότι σε περίπτωση που ένα θέμα ενέπιπτε στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΚ, η Επιτροπή κατείχε το δικαίωμα ψήφου και λόγου. Το αντίστοιχο ίσχυε και για τα κράτη μέλη σε περίπτωση που ένα θέμα ενέπιπτε στην εθνική αρμοδιότητα. Η κατάσταση, όμως, γίνεται πιο περίπλοκη στις περιπτώσεις όπου την αρμοδιότητα έχουν από κοινού η Κοινότητα και τα κράτη μέλη. Σε

⁵⁸ Άρθρο II παρ.10

⁵⁹ Άρθρο II παρ. 5-7.

⁶⁰ I. Govaere, J. Cariau, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* p.165

⁶¹ Για το πλήρες κείμενο βλ. R. Frid (1995), *op.cit.*, Annex III.

τέτοιες περιπτώσεις, που αποτελεί και το συχνότερο φαινόμενο στο πλαίσιο του FAO, θα πρέπει να επιτευχθεί μια κοινή θέση με consensus, σε συμφωνία με την οποία τα κράτη μέλη θα ψηφίσουν. Εάν επιτευχθεί η υιοθέτηση μιας κοινής θέσης, τότε θα πρέπει να εξεταστεί που εμπίπτει η ουσία του ζητήματος. Αν εμπίπτει στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα, τότε εκφράζεται από την Επιτροπή, ειδάλλως εκφράζεται από την Προεδρία. Σε περίπτωση που δεν καταστεί δυνατή η υιοθέτηση μιας κοινής θέσης, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να ψηφίσουν.

Εξ' αρχής οι εν λόγω προβλέψεις του καταστατικού του FAO ενέγειραν πολλές αμφιβολίες σχετικά με τη λειτουργικότητά τους και την εξυπηρέτηση των σκοπών της Κοινότητας. Οι προβλέψεις αυτές επαληθεύτηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα μετά την υπογραφή της διοργανικής συμφωνίας, καθώς το δικαίωμα ψηφοφορίας αποτέλεσε αντικείμενο διαμάχης μεταξύ Συμβουλίου και Επιτροπής ενώπιον του ΔΕΚ, για την υπογραφή συμφωνίας στο πλαίσιο του FAO.

Οι προαναφερθείσες απαιτούμενες από το καταστατικό του FAO δηλώσεις αρμοδιότητας στις οποίες έπρεπε να προβαίνει η Κοινότητα πριν από κάθε συνεδρίαση και η άσκηση του δικαιώματος ψήφου, δεν άργησαν να αποτελέσουν αντικείμενο διαφωνίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών στην περίπτωση σύναψης συμφωνίας, στο πλαίσιο του FAO, για την προαγωγή της τηρήσεως, εκ μέρους των αλιευτικών σκαφών, των διεθνών μέτρων διατήρησης και διαχείρισης στην ανοικτή θάλασσα (εφεξής: η συμφωνία).

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, το Συμβούλιο και η Επιτροπή αδυνατούσαν να έλθουν σε συμφωνία για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, παρόλο που είχαν συμφωνήσει ότι αποτελούσε ζήτημα κοινής αρμοδιότητας⁶², καθώς και στην ανάγκη διαμόρφωσης και έκφρασης

⁶² Αξίζει να σημειωθεί ότι, η συμφωνία περιείχε διατάξεις που αφορούσαν στη διασφάλιση της προστασίας των αλιευτικών πεδίων και της διατήρησης των βιολογικών πόρων της θάλασσας, για τα οποία η Κοινότητα είχε δηλώσει ότι είναι αποκλειστικά αρμόδια, όπως και επί όλων των θεμάτων που αφορούν την αλιεία. Παράλληλα, περιείχε και ρήτρες περί νηολογήσεως και χορήγησης της σημαίας των αλιευτικών σκαφών, ζήτημα το οποίο εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Ωστόσο, κατά τη φάση των διαπραγματεύσεων όπου τα δύο κοινοτικά όργανα διαφωνούσαν, όλα έδειχναν ότι οι διατάξεις που αφορούσαν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών θα απαλείφονταν, το οποίο και συνέβη. Εντούτοις, η Επιτροπή συμφώνησε να διατηρηθεί ο χαρακτηρισμός της αρμοδιότητας ως κοινής, αλλά το δικαίωμα ψήφου να δοθεί στην ΕΚ, δεδομένου ότι η ουσία της συμφωνίας ενέπιπτε στην αποκλειστική της αρμοδιότητα. Βλ. J. Hippler Bello, B. Rudolf (1997), "Commission of the

μιας κοινής θέσης⁶³. Ελλείπει συμφωνίας για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου η διοργανική συμφωνία (ή διακανονισμός, όπως αναφέρεται στην απόφαση του Δικαστηρίου) προέβλεπε ότι το ζήτημα θα υποβάλλεται στην Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων (COREPER), όπως και έγινε. Η ΕΜΑ, παρά τις επανειλημμένες προτάσεις τις Επιτροπής για απόδοση του δικαιώματος ψήφου στην ΕΚ, αποφάσισε το δικαίωμα ψήφου να ασκηθεί από τα κράτη μέλη, απόφαση την οποία επικύρωσε και το Συμβούλιο και εν τέλει η συμφωνία υιοθετήθηκε με τα κράτη μέλη να ασκούν το δικαίωμα ψήφου. Ακολούθως, η Επιτροπή προσέφυγε στο ΔΕΚ, ζητώντας ακύρωση της απόφασης του Συμβουλίου, με την οποία το δικαίωμα ψήφου είχε παραχωρηθεί στα κράτη μέλη, βάσει του άρθρου 173 της ΣΕΚ (νυν 230).

Στην απόφασή του⁶⁴, το Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει όχι μόνο τη νομιμότητα της απόφασης του Συμβουλίου, αλλά και το παραδεκτό της προσφυγής. Το Συμβούλιο ισχυρίστηκε πως δεν έλαβε καμία απόφαση με την έννοια του άρθρου 230, δηλαδή δεν επρόκειτο για πράξη που παρήγαγε έννομα αποτελέσματα, αλλά απλώς επικύρωσε την απόφαση της ΕΜΑ. Το Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα αυτό, καθώς η ΕΜΑ δεν αποτελεί θεσμικό όργανο και δεν διαθέτει ίδιες αρμοδιότητες και εξουσία λήψης αποφάσεων, αλλά επικουρεί το Συμβούλιο και οι αποφάσεις της καθίστανται οριστικές μόνον αφού επικυρωθούν από αυτό⁶⁵.

Όσον αφορά στην παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων από την πράξη του Συμβουλίου, το Δικαστήριο απέρριψε και πάλι τους ισχυρισμούς του Συμβουλίου, καθώς θεώρησε ότι η πράξη του δημιουργούσε όντως έννομα αποτελέσματα. Πρώτον, με την αποστέρηση του δικαιώματος ψήφου η Κοινότητα αποκλείστηκε επίσης από την οριστική έγκριση της συμφωνίας, η οποία συνιστά ουσιώδες στοιχείο στη διαδικασία σύναψης μιας διεθνούς συμφωνίας. Παράλληλα, εμποδίστηκε να παρέμβει αποτελεσματικά στις συζητήσεις πριν τη διαμόρφωση του οριστικού κειμένου, καθώς σύμφωνα με

European Communities v. Council of the European Union. C-25/94", International Decisions, *The American Journal of International Law*, Vol. 91, No.2 p. 350

⁶³ I. Govaere, J. Cariau, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* p. 166

⁶⁴ ΔΕΚ, 19.3.1996, Υπόθεση C-25/94, «Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Συλλογή 1996, I-01469

⁶⁵ Βλ. σκέψεις 21-28 της απόφασης και J. Heliskoski (2000), "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights within the FAO" pp. 79-99 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, London, p.86-7

τους κανόνες του FAO, λαμβάνεται υπόψη σε περιπτώσεις συναρμοδιότητας μόνο η άποψη του μέρους που ασκεί το δικαίωμα ψήφου. Περαιτέρω, και όσον αφορά τα τρίτα κράτη, μέλη του FAO, δόθηκε η εντύπωση ότι η ουσία του ζητήματος δεν ενέπιπτε στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΚ και αυτή η εντύπωση θα είχε επιπτώσεις επί της αρμοδιότητας εφαρμογής της συμφωνίας και σύναψης μεταγενέστερων με το ίδιο αντικείμενο⁶⁶. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι η προσφυγή ήταν παραδεκτή και προχώρησε στον έλεγχο νομιμότητας, όπου στην ουσία η διχογνωμία έγκειτο στο αν η ουσία της συμφωνίας αφορούσε ζήτημα αποκλειστικής κοινοτικής αρμοδιότητας.

Στον έλεγχο αυτό, το ΔΕΚ έκρινε πως η ουσία της συμφωνίας ενέπιπτε στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα και συνεπώς ακύρωσε την απόφαση του Συμβουλίου. Την απόφασή του αυτή στήριξε στο γεγονός ότι οι διατάξεις της συμφωνίας που αφορούσαν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών (περί χορηγήσεως σημαίας), είχαν απαλειφθεί από τη συμφωνία κατά το χρόνο που το Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση περί ψήφου των κρατών μελών και όσες είχαν παραμείνει, δεν αποτελούσαν το ουσιώδες στοιχείο της συμφωνίας⁶⁷. Το ενδιαφέρον και καινοτόμο στοιχείο είναι, ωστόσο, ότι για να καταλήξει σε αυτό το συμπέρασμα έλαβε υπόψη τις προβλέψεις τις διοργανικής συμφωνίας, δίνοντας της έτσι χαρακτήρα δεσμευτικό.

Ελλείπει συγκεκριμένης διάταξης στη Συνθήκη, η οποία να καθορίζει τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος της ψήφου στους διεθνείς οργανισμούς, το Δικαστήριο στράφηκε στη διοργανική συμφωνία για να εξετάσει τη συμβατότητα της απόφασης του Συμβουλίου με το κοινοτικό δίκαιο. Καθώς είχε αναγνωρίσει ότι τα ουσιώδη μέρη της συμφωνίας ενέπιπταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, προέκυπτε ότι οι προβλέψεις του διακανονισμού για τις περιπτώσεις όπου η αρμοδιότητα είναι κοινή, δεν είχαν τηρηθεί από το Συμβούλιο. Το θέμα επομένως, ήταν να αποδειχθεί κατά πόσον οι προβλέψεις αυτές ήταν δεσμευτικές για τα κοινοτικά όργανα για να προκύπτει η παράβαση του Συμβουλίου.

Το Δικαστήριο θεμελίωσε τη δεσμευτικότητα της διοργανικής συμφωνίας ισχυριζόμενο ότι από τους όρους της συμφωνίας προέκυπτε ότι τα δύο θεσμικά όργανα είχαν την πρόθεση να δεσμευθούν αμοιβαία. Περαιτέρω,

⁶⁶ Σκέψεις 33-37.

⁶⁷ Σκέψεις 45-47.

υποστήριξε ότι οι προβλέψεις του διακανονισμού αυτού (συγκεκριμένα το σημείο 2.3)⁶⁸ αντανakλούσαν την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, η οποία προέκυπτε από την ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Κοινότητας⁶⁹.

Η απόφαση του Δικαστηρίου κρίνεται σημαντική, καθώς ανέδειξε ορισμένα από τα προβλήματα της από κοινού συμμετοχής ΕΚ και κρατών μελών σε διεθνείς οργανισμούς, διατήρησε ορισμένα δεδομένα, αλλά εμφάνισε και συγκεκριμένες καινοτομίες. Καταρχάς, ξεκαθαρίζοντας το ρόλο της Επιτροπής Μονίμων Αντιπροσώπων, διασφάλισε το σεβασμό της διάκρισης των εσωτερικών αρμοδιοτήτων⁷⁰. Καινοτομία αποτέλεσε το γεγονός της απόδοσης δεσμευτικού χαρακτήρα σε μια διοργανική συμφωνία και η συνεπαγόμενη άσκηση ελέγχου νομιμότητας των αποφάσεων που λαμβάνονται βάσει αυτής. Επίσης, με δεδομένες προηγούμενες σχετικές αναφορές στη νομολογία, αναγνώρισε το καθήκον συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και Κοινότητας ως υποχρεωτικό, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Κοινότητας⁷¹.

Ωστόσο, κάποιοι από τους ισχυρισμούς του Δικαστηρίου έχουν γίνει αντικείμενο αμφισβήτησης, λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι σε πολλά σημεία το ΔΕΚ διαφοροποιήθηκε από τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα, ο οποίος, σημειωτέον, είχε προτείνει απόρριψη της προσφυγής. Το επιχείρημα του Δικαστηρίου ότι τα υπόλοιπα μέλη του FAO θα αποκόμιζαν την εντύπωση πως τα κράτη μέλη θα είχαν την ευθύνη εφαρμογής της συμφωνίας και την αρμοδιότητα για σύναψη μεταγενέστερων συμφωνιών επί του ιδίου αντικειμένου δέχθηκε κριτική⁷². Η δήλωση αρμοδιότητας στην οποία είχε προβεί η Κοινότητα και σύμφωνα με την οποία χαρακτηριζόταν ως κοινή,

⁶⁸ «Where an agenda item deals with matters containing elements both of national and of Community competence, the aim will be to achieve a common position by consensus. If a common position can be achieved:

-the Presidency shall express the common position when the thrust of the issue lies in an area outside the exclusive competence of the Community. Member States and the Commission may speak to support and/or to add to the Presidency statement. Member states will vote in accordance with the common position.

-the Commission shall express the common position when the thrust of the issue lies in an area within the exclusive competence of the Community. Member states may speak to support and/or to add to the Commission's statement. The Commission will vote in accordance with the common position»

⁶⁹ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, pp.94-95 και J. Hippler Bello, B. Rudolf (1997), *op.cit.*, p.353

⁷⁰ J. Hippler Bello, B. Rudolf (1997), *op.cit.*, p. 352

⁷¹ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p. 98

⁷² J. Hippler Bello, B. Rudolf (1997), *op.cit.*, p.353

δεν θα μπορούσε να δημιουργήσει την εντύπωση στα άλλα μέλη ότι μόνα τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη εφαρμογής της συμφωνίας. Όσον αφορά στη σύναψη μεταγενέστερων συμφωνιών, δεδομένου ότι πριν από κάθε συζήτηση απαιτείται μια δήλωση για τη διάκριση των αρμοδιοτήτων, δεν μπορούν τα υπόλοιπα μέλη του FAO να βασιστούν νομικά σε μία προγενέστερη δήλωση. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι με τη δυνατότητα που παρέχει το άρθρο 300 (6) ΣΕΚ για γνωμοδότηση του ΔΕΚ πριν από τη σύναψη μιας διεθνούς συμφωνίας, η ανωτέρω διαμάχη θα μπορούσε να έχει παραπεμφθεί σε αυτό κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και να αποφευχθεί ότι ακολούθησε⁷³.

Εν τέλει, η απόφαση του Δικαστηρίου φαίνεται να εκφράζει την επιθυμία για την αποτελεσματική συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς, καθώς συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα ψήφου, και την επιθυμία διασφάλισης της άσκησης από την Κοινότητα των εξωτερικών της αρμοδιοτήτων.

2.3 Αποτίμηση των θεσμικών χαρακτηριστικών της συμμετοχής

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, είναι εμφανές ότι η συμμετοχή της Κοινότητας στον FAO με την ιδιότητα του μέλους εμφανίζει συγκεκριμένα προβλήματα, τα οποία σχετίζονται κυρίως με την παράλληλη συμμετοχή της με τα κράτη μέλη και την εναλλακτική άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου. Γι' αυτό ευθύνεται τόσο η εσωτερική λειτουργική διάρθρωση της ΕΚ, όσο και η «καχυποψία» των τρίτων κρατών που προκαλείται από αυτή⁷⁴.

Η απαίτηση για διακήρυξη αρμοδιότητας επί των θεμάτων που συζητούνται πριν από κάθε συνεδρίαση δημιουργεί ένα δυσανάλογο φόρτο διοικητικών εργασιών, λαμβανομένου υπόψη ότι κατ' έτος πραγματοποιούνται περίπου πενήντα συνεδριάσεις στα πλαίσια του FAO και τις περισσότερες φορές δεν διεξάγεται ψηφοφορία, αλλά οι αποφάσεις λαμβάνονται με *consensus*⁷⁵. Περαιτέρω, και όπως φαίνεται από την υπόθεση την οποία το Δικαστήριο κλήθηκε να εκδικάσει, οι διακηρύξεις αρμοδιότητας δημιουργούν

⁷³ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p. 89

⁷⁴ J. Auvret-Finck (2004) *op.cit.* p.459

⁷⁵ J. Sack (1995), *op.cit.*, p.1245

στο εσωτερικό της Κοινότητας περίπλοκα ζητήματα τόσο νομικής όσο και πολιτικής φύσεως, βλέποντας παράλληλα και την εικόνα της προς τους τρίτους.

Θεωρητικά, οι διακηρύξεις αρμοδιότητας είναι επιθυμητές από τα άλλα μέλη του FAO, καθώς θεωρείται ότι με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η νομική βεβαιότητα σχετικά με την ευθύνη για την εκπλήρωση μιας συγκεκριμένης υποχρέωσης. Ωστόσο, στην πράξη το ζήτημα είναι πιο περίπλοκο. Αφενός, δεν νοείται η ύπαρξη οριστικής δήλωσης και καταγραφής αρμοδιοτήτων της ΕΚ, λόγω του εξελικτικού χαρακτήρα του ενωσιακού εγχειρήματος. Αφετέρου, οι δραστηριότητες στο πλαίσιο του FAO δεν έχουν σχεδιαστεί και κατανεμηθεί σύμφωνα και κατ' αντιστοιχία με την κατανομή των αρμοδιοτήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας⁷⁶.

Επιπλέον, για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της συμμετοχής της Κοινότητας στον οργανισμό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο ακόμη δεδομένα. Το πρώτο είναι η στέρση του δικαιώματος να συμμετάσχει η ΕΚ στον προϋπολογισμό του FAO (παρά μόνο για κάποια διοικητικά έξοδα) και να ψηφίζει για την κατάρτισή του. Δεδομένου ότι η Κοινότητα έχει ίδιους πόρους, θα μπορούσε να συνεισφέρει όπως και τα υπόλοιπα μέλη στον προϋπολογισμό, να ψηφίζει γι' αυτόν και συνεπώς να ασκεί μεγαλύτερη επιρροή ως η μεγαλύτερη εμπορική δύναμη⁷⁷. Το δεύτερο είναι η απουσία εκπροσώπησής της στις επιτροπές περιορισμένης σύνθεσης, και συγκεκριμένα στην επιτροπή προγραμματισμού, στην επιτροπή οικονομικών και στην επιτροπή θεσμικών και νομικών θεμάτων, με την οποία στην ουσία αποκλείεται από κάθε απόφαση που επηρεάζει τη θεσμική και νομική της θέση στον οργανισμό⁷⁸.

Το σημαντικότερο είναι ότι η απαίτηση για διακήρυξη αρμοδιότητας πριν από κάθε συνεδρίαση έχει αποδειχθεί, λαμβάνοντας υπόψη και τη διαφορά των δύο κοινοτικών οργάνων ενώπιον του ΔΕΚ, ιδιαίτερα επιβλαβής, καθώς αναμοχλεύονται τα ζητήματα κατανομής αρμοδιοτήτων που αποτελούν διαχρονικά σημείο τριβής μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών,

⁷⁶ R. Frid (1993), *op.cit.*, p. 251

⁷⁷ *Ibid*, p.253

⁷⁸ J. Sack (1995), *op.cit*, p.1245

υποβαθμίζοντας έτσι και την εικόνα της προς τους τρίτους⁷⁹. Εν τέλει, οι συζητήσεις για την κατανομή των αρμοδιοτήτων και την συνεπαγόμενη άσκηση του δικαιώματος ψήφου καταλήγουν να λαμβάνουν περισσότερο χρόνο από ότι οι συζητήσεις για τις παρεμβάσεις και την ουσία των υπό εξέταση θεμάτων, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η αποτελεσματικότητα της συμμετοχής⁸⁰.

2.4 Νεότερες εξελίξεις: η περίπτωση της Codex Alimentarius

Η συμμετοχή της Κοινότητας στον FAO με την ιδιότητα του μέλους, αποτέλεσε έναυσμα και για την περαιτέρω προσχώρηση της στην επιτροπή του Κώδικα Τροφίμων το 2003⁸¹. Ο Κώδικας Τροφίμων αποτελεί επικουρικό κοινό όργανο του FAO και του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) με σκοπό του την ανάπτυξη και εναρμόνιση σε διεθνή κλίμακα προτύπων υγείας και διατροφικής ασφάλειας. Ο ρόλος του Κώδικα αναβαθμίστηκε από τη θέση σε ισχύ των συμφωνιών του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και ειδικότερα της συμφωνίας για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα και της συμφωνίας για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο, καθώς οι συστάσεις και τα πρότυπά του αναφέρονται σε αυτές και συνεπώς αυξάνεται το νομικό τους κύρος.

Η Κοινότητα έκρινε την προσχώρηση στην επιτροπή του εν λόγω Κώδικα απαραίτητη, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα λαμβάνονται υπόψη οι βασικές ανάγκες όσον αφορά την υγεία, καθώς και τα άλλα συμφέροντα της ΕΚ και των κρατών μελών της στα πλαίσια της δραστηριότητας της επιτροπής Κώδικα Τροφίμων⁸². Η δυνατότητα να γίνει πλήρες μέλος της δινόταν βάσει της ιδιότητας του πλήρους μέλους που κατείχε στο πλαίσιο του FAO, σύμφωνα με τις προβλέψεις του καταστατικού της επιτροπής.

Αν και το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων κρίθηκε ως ικανοποιητικό για την υπεράσπιση των σκοπών της Κοινότητας στο πεδίο

⁷⁹ J. Auvret-Finck (2004) *op.cit.* p.459

⁸⁰ *Ibid*, p.463

⁸¹ Απόφαση 2003/822/ΕΚ του Συμβουλίου της 17^{ης} Νοεμβρίου 2003 «για την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην επιτροπή Κώδικα Τροφίμων». ΕΕ L 309/14 της 26.11.2003

⁸² Βλ. σκέψη 3 της απόφασης.

δραστηριότητας του Κώδικα, αξίζει να αναφερθούν κάποιες προβλέψεις που καθορίζουν τους όρους συμμετοχής της Κοινότητας και συνεπακόλουθα την αποτελεσματικότητά της. Τα δικαιώματα που προκύπτουν από την ιδιότητα του μέλους ακολουθούν το πρότυπο του FAO, ωστόσο με μία αξιολογική διαφορά. Ο αριθμός των ψήφων που προσμετρώνται στην ψήφο της Κοινότητας εξαρτάται από την παρουσία των αντιπροσώπων των κρατών μελών, γεγονός καθόλου ικανοποιητικό για την Κοινότητα, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη της έχουν απονεμίσει αρμοδιότητες με βάση τη Συνθήκη και όχι με βάση την παρουσία τους σε ad hoc περιπτώσεις⁸³.

⁸³ F. Hoffmeister (2007), "Outsider or Frontrunner? Recent Developments under international and European Law on the Status of the European Union in International Organizations and Treaty Bodies", *Common Market Law Review*, Vol. 44, issue 1, p. 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (Π.Ο.Ε.)

3.1 Ιστορικό, λόγοι και θεσμικά χαρακτηριστικά

Το επόμενο βήμα της Κοινότητας όσον αφορά στη θεσμική συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς, ήταν η προσχώρησή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ), αυτή τη φορά με την ιδιότητα του ιδρυτικού μέλους. Δεδομένης της, αποκλειστικής, αρμοδιότητάς της στο πεδίο της εμπορικής πολιτικής, η ΕΚ είχε υποκαταστήσει/διαδεχτεί τα κράτη μέλη της στον πρόδρομο του ΠΟΕ, τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT). Για την ακρίβεια, δεν επρόκειτο για διαδοχή ή υποκατάσταση των μελών της, καθώς δεν έγινε ποτέ συμβαλλόμενο μέρος στη GATT. Συμβαλλόμενα μέρη παρέμεναν τα κράτη μέλη της, τα οποία ασκούσαν το δικαίωμα ψήφου και είχαν την ευθύνη για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απέρρεαν από τη Συμφωνία⁸⁴.

Στα πλαίσια της GATT είχαν εγκαθιδρυθεί κοινοί κανόνες για το εμπόριο, με έμφαση στα δασμολογικά και μη δασμολογικά εμπόδια (μέχρι το γύρο του Τόκυο) και αποτελούσε ένα forum διαβουλεύσεων σχετικά με το διεθνές εμπόριο. Το θεματικό της πεδίο διευρύνθηκε με τις διαπραγματεύσεις του γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), όπου περιλήφθηκαν νέα ζητήματα, όπως οι επενδύσεις, το εμπόριο υπηρεσιών και οι εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας. Κατάληξη αυτού του γύρου υπήρξε η ίδρυση του ΠΟΕ⁸⁵, μιας δομής με όλα τα θεσμικά χαρακτηριστικά ενός διεθνούς οργανισμού. Ο ΠΟΕ αποτελεί το πλαίσιο για την εφαρμογή και λειτουργία της Συμφωνίας για την ίδρυσή του, των πολυμερών εμπορικών συμφωνιών, για την επέκταση των στόχων τους και επίσης, το πλαίσιο διαπραγματεύσεων μεταξύ των μελών του επί ζητημάτων διεθνών εμπορικών σχέσεων.

Οι λόγοι επομένως, για τους οποίους η Κοινότητα ενδιαφερόταν να γίνει μέλος του οργανισμού αυτού είναι προφανείς, λαμβανομένου υπόψη ότι διέθετε αφενός την αρμοδιότητα, αφετέρου δε αποτελούσε μια μεγάλη

⁸⁴ I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *op. cit.*, p.179

⁸⁵ Για τη συμφωνία ίδρυσης του ΠΟΕ βλ. ΕΕ 1994, L 336/1

εμπορική δύναμη κατά την ίδρυση του, σήμερα πλέον τη μεγαλύτερη. Στους γύρους των διαπραγματεύσεων που προηγήθηκαν της ίδρυσης του ΠΟΕ, εκπρόσωπος της Κοινότητας και των κρατών μελών της ήταν η Επιτροπή. Η ανάδυση, ωστόσο, των λεγόμενων «νέων θεμάτων» στην agenda περίπου στο μέσον της δεκαετίας του '80 δημιούργησε ερωτηματικά σχετικά με την αρμοδιότητα της Κοινότητας επ' αυτών⁸⁶, τα οποία έμειναν αναπάντητα μέχρι και το τέλος των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στην ίδρυση του ΠΟΕ.

Μετά το πέρας των διαπραγματεύσεων του γύρου της Ουρουγουάης και πριν την υπογραφή της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ η Επιτροπή και τα κράτη μέλη δεν είχαν έλθει ακόμη σε συμφωνία σχετικά με την αρμοδιότητα υπογραφής της, ωστόσο αποφασίστηκε να την υπογράψουν ως μικτή, όπως και τελικά έγινε στο Marrakesh στις 15 Απριλίου 1994. Η διαμάχη που δημιουργήθηκε μεταξύ Επιτροπής, αφενός, και κρατών μελών, αφετέρου όσον αφορά στη διάκριση αρμοδιοτήτων, είχε ως αποτέλεσμα η πρώτη να ζητήσει τη γνωμοδότηση του Δικαστηρίου λίγες μόλις ημέρες πριν από τη σύναψή της.

Η Επιτροπή πριν τη ενέργειά της αυτή, είχε προβεί επανειλημμένα σε προσπάθειες συμβιβασμού της επιθυμίας των κρατών μελών και της ανάγκης αποτελεσματικής εκπροσώπησης στα πλαίσια του ΠΟΕ. Πρότεινε στα κράτη μέλη να συμμετάσχουν ως συμβαλλόμενα μέρη της Συμφωνίας του ΠΟΕ, αποδεχόμενα ταυτόχρονα την ενιαία εκπροσώπηση της Κοινότητας, επιβεβαιώνοντας έτσι την αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα⁸⁷. Τα κράτη μέλη, από την πλευρά τους, ήταν απρόθυμα να εγκαταλείψουν τη θέση τους και να παραχωρήσουν αποκλειστική αρμοδιότητα στην Κοινότητα σε όλο το πεδίο των θεμάτων που κάλυπτε ο ΠΟΕ, καθώς ορισμένα από αυτά θεωρούσαν ότι αποτελούσαν θέματα που άπτονταν της εθνικής τους κυριαρχίας⁸⁸. Το αποτέλεσμα ήταν, όπως προαναφέρθηκε, η Επιτροπή να ζητήσει γνωμοδότηση του ΔΕΚ στις 6 Απριλίου 1994, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο ευρείας συζήτησης, καθώς άλλαξε πολλά από τα μέχρι τότε

⁸⁶ S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), "Who Speaks for Europe? The Delegation of Trade Authority in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 37, No.3, p. 483

⁸⁷ *Ibid*, p.484

⁸⁸ M. Hilf (1995), "The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO, No Surprise, but Wise?", *European Journal of International Law*, Vol.6, p.248

δεδομένα περί εξωτερικής αρμοδιότητας της Κοινότητας και επί του περιεχομένου του, τότε, άρθρου 113, νυν 133.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ημερομηνία θέσης σε ισχύ της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ ήταν η 1^η Ιανουαρίου 1995, το Δικαστήριο κλήθηκε να γνωμοδοτήσει επί ενός περίπλοκου νομικά και ευαίσθητου, πολιτικά, ζητήματος μέσα σε πολύ περιορισμένο χρονικό διάστημα. Τελικά, κατάφερε να εκδόσει τη γνωμοδότησή του στις 15 Νοεμβρίου 1994 και η διαδικασία της επικύρωσης ολοκληρώθηκε επιτυχώς τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από την Κοινότητα⁸⁹ πριν την ημερομηνία θέσης σε ισχύ⁹⁰.

Η αρμοδιότητα της Κοινότητας να υπογράψει ως συνιδρυτικό μέλος τη Συμφωνία για την ίδρυση του ΠΟΕ θεμελιώθηκε νομικά όχι μόνο στη βάση του άρθρου 113 (νυν 133 ΣΕΚ) περί κοινής εμπορικής πολιτικής, αλλά σε μία πληθώρα άρθρων της Συνθήκης⁹¹. Από την πλευρά του ΠΟΕ, για να καταστεί η συμμετοχή της Κοινότητας ως μέλους δυνατή, περιλήφθηκαν στην ιδρυτική του συνθήκη οι απαραίτητες διατάξεις που επιτρέπουν τη συμμετοχή περιφερειακών οργανώσεων οικονομικής ολοκλήρωσης.

Η Κοινότητα, όπως και τα υπόλοιπα μέλη του ΠΟΕ, έχει, σύμφωνα με την ιδρυτική του Συμφωνία, δικαίωμα ψήφου και λόγου στην Υπουργική Συνδιάσκεψη και στο Γενικό Συμβούλιο. Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου, όμως, πραγματοποιείται εναλλακτικά σε σχέση με τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τον επιμερισμό αρμοδιοτήτων, όπως καθορίστηκε από το ΔΕΚ στη γνωμοδότηση 1/94, η οποία θα αναλυθεί παρακάτω. Όταν η Κοινότητα ασκεί το δικαίωμα ψήφου, της αντιστοιχεί αριθμός ψήφων ίσος με αυτόν των κρατών μελών της που είναι μέλη του ΠΟΕ, αλλά σε καμία περίπτωση ο αριθμός των ψήφων της ΕΚ και των κρατών μελών της δεν μπορεί να υπερβαίνει τον αριθμό των κρατών μελών της⁹².

⁸⁹ Απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ'ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ'όσον αφορά τα θέματα που εμπήπτουν στις αρμοδιότητές της, ΕΕ L 336 της 23/12/1994.

⁹⁰ J. Hippler Bello, J. R. Schmertz, Jr. (1995), *op. cit.*, p. 784

⁹¹ Τα άρθρα αυτά ήταν τα 43, 54, 57, 66, 75, 84 παρ.2, 99, 100, 100^Α και 235 σε συνδυασμό με το άρθρο 228 παρ.3. Με τη σημερινή αρίθμηση: 37, 44, 47, 55, 71, 80, 93, 94, 95, 308 και 300 ΣΕΚ αντιστοίχως.

⁹² Κ. Στεφάνου (2006), "Το θεσμικό και Κανονιστικό Πλαίσιο των εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης" σελ.121-161, στο Δ. Κ. Ξενάκης- Μ. Ι. Τσινιζιζέλης (επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, σελ. 132-133 και I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *op. cit.*, p. 180

Δεδομένου ότι η ΕΚ διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά στις ρυθμίσεις για το εμπόριο αγαθών (GATT) και από κοινού αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη όσον αφορά στις υπηρεσίες (GATS) και τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας (TRIPS), όπως προέκυψε από τη γνωμοδότηση του ΔΕΚ, αναλόγως διαμορφώθηκε και η συμμετοχή της στα όργανα του ΠΟΕ. Αυτό σημαίνει ότι η Κοινότητα συμμετέχει μόνη της στο Συμβούλιο της GATT και από κοινού με τα κράτη μέλη στην Υπ. Συνδιάσκεψη, στο Γεν. Συμβούλιο, στην Επιτροπή Εμπορίου και Ανάπτυξης, στην Επιτροπή Περιορισμών του Ισοζυγίου Πληρωμών, στην Επιτροπή Προϋπολογισμού, στο Όργανο Επίλυσης Διαφορών, στο Όργανο Ελέγχου Εμπορικής Πολιτικής και στα Συμβούλια των συμφωνιών GATS και TRIPS.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε για τη συμμετοχή της Κοινότητας στον ΠΟΕ, όσον αφορά στην άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους, είναι το ίδιο με αυτό που υιοθετήθηκε στον FAO, δηλαδή η εναλλακτική μορφή άσκησης του δικαιώματος ψήφου. Ωστόσο, υφίσταται μία διαφοροποίηση, καθώς δεν υιοθετήθηκαν συγκεκριμένοι δεσμευτικοί κανόνες όσον αφορά την άσκηση των αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΚ και κρατών μελών, η οποία θεωρήθηκε ευνοϊκότερη και δημιούργησε λιγότερες ανησυχίες αναφορικά με την αποτελεσματική συμμετοχή της ΕΚ στον εν λόγω οργανισμό⁹³.

3.2 Η γνωμοδότηση 1/94

Εξαιτίας της ασυμφωνίας μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών όσον αφορά στην αρμοδιότητα σύναψης των συμφωνιών του ΠΟΕ και ειδικότερα, της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (GATS) και της Συμφωνίας για ορισμένες πτυχές των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας (TRIPS), η πρώτη παρέπεμψε το ζήτημα στο Δικαστήριο, δυνατότητα που της παρέχεται βάσει του άρθρου 300 (6). Το γεγονός ότι η Επιτροπή προέβη σε αυτήν την ενέργεια λίγες ημέρες πριν την υπογραφή της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ, στην οποία επισυνάπτονταν οι εν λόγω συμφωνίες, ενέγειρε

⁹³ Βλ. J. Sack (1995), *op.cit*, p.1248-9

πληθώρα επικρίσεων. Το Δικαστήριο κλήθηκε να κρίνει πολύ σημαντικά ζητήματα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα, καθώς μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 1995 έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία επικυρώσεων και να τεθεί η συμφωνία σε ισχύ. Υπό αυτές τις περιστάσεις, παρ' όλα αυτά, το Δικαστήριο εξέδωσε τη γνωμοδότησή του εγκαίρως⁹⁴, γνωμοδότηση η οποία αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής στους επιστημονικούς κύκλους, καθώς έθιξε τόσο τα όρια του πεδίου της κοινής εμπορικής πολιτικής όσο και του δόγματος περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων.

Η Επιτροπή επιχειρηματολόγησε επί της αποκλειστικής αρμοδιότητας της ΕΚ για τη σύναψη της Συμφωνία ΠΟΕ και των παραρτημάτων της, βασιζόμενη αφενός στο άρθρο 113 της Συνθήκης (νυν 133) και αφετέρου στην παραλληλία εσωτερικών και εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Αν και τα ερωτήματα της δεν αφορούσαν μόνο τις συμφωνίες GATS και TRIPS, αλλά και το αν η Κοινότητα μπορεί μόνη της να συνάψει τις συμφωνίες για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που εμπίπτουν αποκλειστικά στο πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ, το ΔΕΚ θεώρησε ότι το ζήτημα ουσίας ήταν η αποκλειστική ή μη αρμοδιότητα της ΕΚ για τη σύναψη της Συμφωνίας ΠΟΕ και με αυτό αποφάσισε να ασχοληθεί. Μετά την εξέταση των επιχειρημάτων της Επιτροπής από τη μία πλευρά και του Συμβουλίου, οκτώ κρατών μελών και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αφετέρου, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι η Κοινότητα ήταν αποκλειστικά αρμόδια για τη σύναψη των συμφωνιών που αφορούσαν στο εμπόριο προϊόντων⁹⁵, αλλά ότι οι GATS και TRIPS έπρεπε να συναφθούν από κοινού με τα κράτη μέλη, καθώς από κοινού ήταν αρμόδια σε αυτά τα πεδία.

Σχετικά με την GATS, το Δικαστήριο επεσήμανε τον ανοιχτό χαρακτήρα της κοινής εμπορικής πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη αφενός μεν το ευρύ πεδίο των υπηρεσιών το οποίο κάλυπτε η GATS, αφετέρου την τάση των ανεπτυγμένων οικονομιών να καταστούν κυρίως οικονομίες εξαγωγής

⁹⁴ ΔΕΚ, 15.11.1994, Γνωμοδότηση 1/94, Αρμοδιότητα της Κοινότητας προς σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των υπηρεσιών και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, Συλλογή 1994 σελ. I-5267

⁹⁵ Συγκεκριμένα, το ΔΕΚ απεφάνθη ότι το άρθρο 113 ΣΕΚ κάλυπτε όλες τις συμφωνίες τις σχετικές με προϊόντα και συγκεκριμένα και τη Συμφωνία για τη γεωργία, τη Συμφωνία για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά προϊόντα και τη Συμφωνία για τα τεχνικά εμπόδια στο εμπόριο. Βλ. σκέψεις 27-34 της απόφασης.

υπηρεσιών⁹⁶. Ακολούθως, υποστήριξε ότι το εμπόριο υπηρεσιών δεν μπορούσε αυτομάτως να εξαιρεθεί από το πεδίο του άρθρου 113 και διέκρινε τέσσερις τρόπους παροχής υπηρεσιών, κατά την έννοια της GATS. Από αυτούς του τέσσερις τρόπους, έκρινε ότι μόνο ο πρώτος, η διασυνοριακή παροχή υπηρεσίας χωρίς μετακίνηση προσώπων, ενέπιπτε στο πεδίο της κοινής εμπορικής πολιτικής, καθώς ήταν ανάλογος προς την συναλλαγή προϊόντων⁹⁷, ενώ οι άλλοι τρεις όχι (ανάλωση στην αλλοδαπή, εμπορική παρουσία και παρουσία φυσικών προσώπων)⁹⁸.

Όσον αφορά στην TRIPS, το Δικαστήριο αποδέχθηκε το επιχείρημα της Επιτροπής περί ύπαρξης στενού συνδέσμου μεταξύ δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και εμπορίου προϊόντων και υπηρεσιών. Αναγνώρισε ότι οι κανόνες στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας επηρεάζουν το εμπόριο και συχνά σχεδιάζονται για να το επηρεάσουν, ωστόσο η TRIPS δεν σχετίζεται μόνο με το διεθνές εμπόριο⁹⁹. Πρωταρχικός σκοπός της συμφωνίας είναι η ενίσχυση και εναρμόνιση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας σε διεθνές επίπεδο. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη ότι η TRIPS έθετε κανόνες σε τομείς στους οποίους δεν υφίστατο εναρμόνιση στο εσωτερικό της Κοινότητας, το Δικαστήριο αποδέχθηκε ότι εμπίπτουν στην κοινοτική αρμοδιότητα μόνο οι κανόνες που συνδέονται με το διεθνές εμπόριο και εφαρμόζονται από τις τελωνειακές αρχές στα προϊόντα απομίμησης/παραποίησης¹⁰⁰.

Η Επιτροπή, για να θεμελιώσει την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας για τη σύναψη των συμφωνιών GATS και TRIPS ωστόσο, δεν στηρίχθηκε μόνο στο άρθρο 113, αλλά επικαλέστηκε και τις απορρέουσες εξωτερικές αρμοδιότητες της Κοινότητας, που μπορεί να προκύπτουν είτε από διατάξεις της Συνθήκης απονέμουςες αρμοδιότητα στο εσωτερικό είτε από πράξεις παραγώγου δικαίου, όπως π.χ. κοινοί κανόνες, είτε από τα άρθρα 100^A και 235 ΣΕΚ (νυν 95 και 308). Για να εξετάσει αυτό το επιχείρημα το ΔΕΚ, έπρεπε να ασχοληθεί και να αποσαφηνίσει προηγούμενη νομολογία του

⁹⁶ Βλ. σκέψεις 36-42

⁹⁷ Σκέψεις 44,45.

⁹⁸ J. Hippler Bello, J. R. Schmertz, Jr. (1995), "Opinion 1/94, Community Competence to Conclude Certain International Agreements", *The American Journal of International Law*, Vol. 89, No. 4, p. 777

⁹⁹ Σκέψεις 55-57.

¹⁰⁰ Σκέψεις 58,59 και 71.

επί εξωτερικών αρμοδιοτήτων, ειδικότερα την ERTA και τη γνωμοδότηση 1/76¹⁰¹, στις οποίες βασιζόταν η Επιτροπή.

Βασιζόμενη στην ERTA, η Επιτροπή υποστήριξε ότι σε όλους τους τομείς της GATS η ΕΚ είχε αντίστοιχες εξουσίες λήψης μέτρων στο εσωτερικό και ότι από τις εξουσίες αυτές επί του εσωτερικού επιπέδου, προέκυπτε αποκλειστική εξωτερική. Περαιτέρω, σημείωσε ότι η εξωτερική αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας δεν προέκυπτε μόνο αν η εσωτερική είχε ασκηθεί, αλλά και χωρίς την άσκησή της, αν η διεθνής δραστηριότητα της ΕΚ κρινόταν αναγκαία για την επίτευξη ενός από τους σκοπούς της (1/76). Χωρίς την αποκλειστική συμμετοχή της στις συμφωνίες αυτές, η Επιτροπή θεωρούσε ότι θα θιγόταν η συνοχή της εσωτερικής αγοράς.

Το Δικαστήριο, ωστόσο, υιοθέτησε μια περιοριστική ερμηνεία της προηγούμενης νομολογίας του. Όσον αφορά στη GATS, έκρινε ότι δεν ήταν δυνατό να εφαρμοστεί κατ' αναλογία το δόγμα της γνωμοδότησης 1/76, καθώς αφορούσε πρόβλημα διαφορετικό από αυτό που ετίθετο στην GATS. Στην περίπτωση εκείνη, ήταν αναγκαία η συμμετοχή της ΕΚ σε διεθνή συμφωνία και δεν επαρκούσαν τα εσωτερικά μέτρα για την επίτευξη των στόχων της. Όμως, αυτό δεν συνέβαινε στον τομέα των υπηρεσιών, καθώς δεν υπήρχε άρρηκτος σύνδεσμος μεταξύ της πραγματοποίησης ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών υπέρ των υπηκόων των κρατών μελών με τη μεταχείριση εντός της ΕΚ των υπηκόων τρίτων χωρών¹⁰². Όσον αφορά την επίκληση των άρθρων 100^A και 235, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η αρμοδιότητα εναρμόνισης στο εσωτερικό της ΕΚ εάν δεν έχει ασκηθεί, δεν μπορεί να οδηγήσει σε αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της ΕΚ.

Το ίδιο σκεπτικό ακολουθήθηκε και σχετικά με την TRIPS, όπου το ΔΕΚ σημείωσε ότι δεν είναι αναγκαίο η εναρμόνιση της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας να συνοδεύεται από συμφωνίες με τρίτες χώρες για να έχει πρακτική αποτελεσματικότητα¹⁰³. Εξετάζοντας, περαιτέρω, αν οι πράξεις δικαίου που θεσπίζονται στο εσωτερικό μπορούν να θιγούν κατά την έννοια της ERTA, το Δικαστήριο έκρινε πως η πραγματοποιηθείσα εναρμόνιση σε κοινοτικό επίπεδο σε ορισμένους τομείς που καλύπτονται από

¹⁰¹ Βλ. ανωτέρω σελ. 11-13.

¹⁰² Σκέψεις 85,86.

¹⁰³ Σκέψη 100.

την TRIPS ήταν μερική, ενώ σε άλλους ελάχιστη. Με βάση τα ανωτέρω, και αποδεχόμενο το επιχείρημα ορισμένων κρατών μελών ότι ορισμένες διατάξεις της TRIPS αφορούσαν μέτρα που ενέπιπταν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών (π.χ. διασφάλιση σωστής και δίκαιης διαδικασίας, δικαίωμα ακρόασης, δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κ.ά.), το ΔΕΚ έκρινε ότι ΕΚ και κράτη μέλη έχουν συντρέχουσα αρμοδιότητα για τη σύναψή της¹⁰⁴.

Συνοψίζοντας, το επιχείρημα περί περιοριστικής ερμηνείας του δόγματος για τις απορρέουσες εξωτερικές αρμοδιότητες στηρίχθηκε σε δύο βασικά κριτήρια που έθεσε το Δικαστήριο στην εν λόγω γνωμοδότηση. Το πρώτο υπαγορεύει ότι η Κοινότητα πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη άρρηκτου συνδέσμου μεταξύ της άσκησης της εσωτερικής και της εξωτερικής αρμοδιότητας εάν η αρμοδιότητα δεν έχει ασκηθεί στο εσωτερικό πεδίο. Το δεύτερο κριτήριο, υπαγορεύει, στην περίπτωση που έχουν θεσπιστεί στο εσωτερικό κοινοί κανόνες, αυτοί να οδηγούν στην πλήρη εναρμόνιση προκειμένου να αναγνωριστεί συνεπαγόμενη αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα της Κοινότητας στο ίδιο πεδίο¹⁰⁵. Το Δικαστήριο, στο τέλος της γνωμοδότησής του αναφέρθηκε επιπλέον στο τρόπο διαχείρισης των συμφωνιών στο πλαίσιο του ΠΟΕ, αναγνωρίζοντας ότι την Κοινότητα και τα κράτη μέλη δεσμεύει καθήκον συνεργασίας κατά τη διαπραγμάτευση, σύναψη και εφαρμογή των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τις συμφωνίες του ΠΟΕ, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ενιαία διεθνής εκπροσώπηση της ΕΚ¹⁰⁶. Αναλυτική αναφορά στο καθήκον αυτό θα γίνει στο δεύτερο μέρος, όπου εξετάζεται η συνεργασία των κρατών μελών και πως αυτή εκφράζεται μέσω των κοινών θέσεων, στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών όπου η ΕΚ κατέχει την ιδιότητα του μέλους.

Η γνωμοδότηση του ΔΕΚ, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ενέγειρε πληθώρα συζητήσεων και αποτέλεσε αντικείμενο επικρίσεων, καθώς δημιούργησε ανησυχίες για την αποτελεσματική και αρμονική συμμετοχή Κοινότητας και κρατών μελών στον ΠΟΕ. Η πιο συχνά συναντώμενη επίκριση

¹⁰⁴ Σκέψεις 102-105.

¹⁰⁵ M. Hilf (1995), *op. cit.*, p.254. Αναλυτικά για την ερμηνεία των αρχών που είχαν θέσει η ΑΕΤΡ και η γνωμοδότηση 1/76 βλ. P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, pp. 110-117. Κριτική για την περιοριστική ερμηνεία των αρχών αυτών βλ. J. Bourgeois (1995), "The EC in the WTO and Advisory Opinion 1/94: An Echemnach Procession", *Common Market Law Review*, Vol. 32, p. 780 επ.

¹⁰⁶ Σκέψεις 107, 108.

βασίζεται στο γεγονός ότι το ΔΕΚ επέλεξε να χρησιμοποιήσει μια μάλλον ασαφή γλώσσα αναφορικά με τη διάκριση των αρμοδιοτήτων χωρίς να διακρίνει σαφώς ανάμεσα στην πηγή και τη φύση τους¹⁰⁷, πραγματοποιώντας παράλληλα μια οπισθοδρόμηση σε σχέση με την προηγούμενη νομολογία του επί των εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Αυτό δημιούργησε ανησυχίες για τη διεξαγωγή ατέρμονων συζητήσεων σχετικά με τα ζητήματα αρμοδιότητας και θεωρήθηκε ότι μπορεί να υπονομευθεί ο ρόλος της ΕΚ ως διεθνούς διαπραγματευτή, τα οποία δεν επαληθεύτηκαν, όπως θα φανεί παρακάτω, όσον αφορά στη συμμετοχή στον ΠΟΕ, αλλά επαληθεύτηκαν σε άλλα ζητήματα, λαμβανομένου υπόψη ότι μέχρι και σήμερα το ΔΕΚ καλείται να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο της γνωμοδότησης αυτής σε νέες υποθέσεις που φτάνουν ενώπιόν του (βλ. υποθέσεις *Open Skies*).

Περαιτέρω, θεωρήθηκε ότι χάθηκε μια ευκαιρία για την ενίσχυση και την ισχυρότερη παρουσία της Κοινότητας και περαιτέρω της ΕΕ (νοουμένης ως της Κοινότητας και των κρατών μελών της, όπως συνηθίζεται στα πλαίσια του ΠΟΕ) στο διεθνές πεδίο. Μέχρι το 1994 η Κοινότητα είχε επιβεβαιώσει τη διεθνή νομική της προσωπικότητα και ικανότητα και η αναγνώριση αποκλειστικής εξωτερικής αρμοδιότητας δεν θα αποτελούσε έκπληξη για τους εταίρους της¹⁰⁸. Λαμβανομένης υπόψη της αποτελεσματικής συμμετοχής μόνης της ΕΚ στην GATT, χωρίς μάλιστα να είναι συμβαλλόμενο μέρος, και της αποδοχής με ειδική πρόβλεψη της ΕΚ ως ιδρυτικού μέλους στον ΠΟΕ, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη ήταν έτοιμα να δεχθούν την ενιαία εκπροσώπηση των ευρωπαϊκών συμφερόντων¹⁰⁹. Εν ολίγοις, θεωρήθηκε ότι η γνωμοδότηση αποστέρησε στην Κοινότητα αυτό που τα τρίτα μέρη θεωρούσαν δεδομένο¹¹⁰. Περαιτέρω, με την αναφορά του στο καθήκον συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, το οποίο δεν αποτελούσε εδραίο νομικό έρεισμα στη μέχρι τότε νομολογία, το ΔΕΚ στην ουσία άφηνε στα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν τη συνοχή της εσωτερικής και εξωτερικής δράσης.

Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο, ότι η γνωμοδότηση και η κατανομή αρμοδιοτήτων στην οποία προέβη το ΔΕΚ, δεν παρείχε στα κράτη μέλη

¹⁰⁷ Βλ. ανωτέρω σελ. 13.

¹⁰⁸ S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), *op. cit.*, p. 490

¹⁰⁹ M. Hilf (1995), *op. cit.*, p. 258

¹¹⁰ S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), *op. cit.*, p. 491

κάποια ιδιαίτερη ισχύ σε περίπτωση διαφωνίας με την Κοινότητα στα πλαίσια του ΠΟΕ, ώστε να υπονομεύεται η συνοχή της δράσης τους. Ένα κράτος μέλος από μόνο του δεν θα μπορούσε να ζητήσει επίλυση της διαμάχης με ένα άλλο κράτος μέλος ή την ΕΚ στα αρμόδια όργανα του ΠΟΕ, γιατί αυτό θα ερχόταν σε αντίθεση με το άρθρο 219 (νυν 292) της Συνθήκης ΕΚ¹¹¹.

Παρ' όλα αυτά, για να εκτιμηθεί σωστά η γνωμοδότηση του ΔΕΚ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και οι συνθήκες που επικρατούσαν το χρονικό διάστημα εκείνο, καθώς φαίνεται ότι το ΔΕΚ για την έκδοση της γνωμοδότησης δεν στηρίχθηκε μόνο σε νομικά επιχειρήματα, αλλά προέβη και σε υπολογισμό των πολιτικών επιπτώσεων της απόφασης του. Το θέμα της συμμετοχής στον ΠΟΕ συζητήθηκε μετά την περίοδο των επικυρώσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, όπου τα κράτη μέλη είχαν εκδηλώσει σαφώς την ανησυχία τους σχετικά με την εθνική τους κυριαρχία και ήταν αναμενόμενο η ανησυχία αυτή να εκτείνεται και στα νέα θέματα που ρυθμιζόταν στο πλαίσιο του ΠΟΕ¹¹². Επομένως, δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αναμένει ότι το ΔΕΚ θα γνωμοδοτούσε εις βάρος των κρατών μελών που είχαν στηρίξει το Συμβούλιο με γραπτές παρατηρήσεις τους κατά τη διαδικασία¹¹³.

Κατά την περίοδο εκείνη, το Δικαστήριο αξιολόγησε την αλλαγή του πολιτικού κλίματος και επέλεξε προσαρμοστεί σε αυτό, παρά να ικανοποιήσει τις ενοποιητικές φιλοδοξίες της Επιτροπής¹¹⁴. Γι' αυτό και παρατηρήθηκε η μεταστροφή στη νομολογία του και περιορίστηκε ο μέχρι τότε ακτιβισμός του, ο οποίος κατά το παρελθόν είχε δώσει ώθηση στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Στη φάση αυτή, έκρινε ότι οι συνθήκες δεν επέτρεπαν να αναπτύξει έναν τέτοιο ακτιβισμό και σε συνδυασμό με την ασαφή γλώσσα που επέλεξε για τη φύση και την πηγή των αρμοδιοτήτων, στην ουσία εναπόθεσε την επίλυση των τυχουσών διαφορών και πάλι στο πολιτικό επίπεδο¹¹⁵.

¹¹¹ P. Pescatore (1999), "Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: Is there an escape from a programmed disaster?", *Common Market Law Review*, Vol. 36, issue 2, pp. 394-395

¹¹² S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), *op. cit.*, p. 492

¹¹³ M. Hilf (1995), *op. cit.*, p. 256

¹¹⁴ *Ibid*, p. 259

¹¹⁵ S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), *op. cit.*, p. 493

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΕΚ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (WIPO)

4.1 Λόγοι ανάπτυξης σχέσεων με τον οργανισμό και καθεστώς της ΕΚ

Με δεδομένη τη διεθνή δραστηριοποίηση της Κοινότητας στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων διανοητικής (ή πνευματικής, όπως συναντάται) ιδιοκτησίας, η οποία εκδηλώθηκε θεσμικά με την από κοινού σύναψη με τα κράτη μέλη της Συμφωνίας TRIPS στο πλαίσιο του ΠΟΕ, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δραστηριοποίησή της στο ίδιο πεδίο, στα πλαίσια ενός άλλου οργανισμού, του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (αγγλ. World Intellectual Property Organization - WIPO). Ο ΠΟΔΙ αποτελεί ειδικευμένη οργάνωση του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών και δημιουργήθηκε με σχετική Σύμβαση το 1967¹¹⁶, με σκοπό την προαγωγή της προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας μέσω της συνεργασίας των κρατών μελών του και μέσω της συνεργασίας με άλλους διεθνείς οργανισμούς¹¹⁷. Στα πλαίσια του οργανισμού αυτού έχει υπογραφεί μία πληθώρα συμβάσεων, για τη διαχείριση, την επικαιροποίηση και την εφαρμογή των οποίων είναι υπεύθυνος ο οργανισμός.

Από την πλευρά της Κοινότητας, η αρμοδιότητά της να συνάπτει συμφωνίες σχετικές με την προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας εξετάστηκε στη γνωμοδότηση 1/94 όπου το ζήτημα ήταν η αρμοδιότητα της για τη σύναψη της TRIPS. Το Δικαστήριο αναγνώρισε από κοινού αρμοδιότητα της ΕΚ να συνάψει την εν λόγω συμφωνία, καθώς ορισμένες πτυχές της ενέπιπταν στην κοινοτική αρμοδιότητα. Στη γνωμοδότησή του το ΔΕΚ έκρινε πως η Κοινότητα έχει, στον τομέα της διανοητικής ιδιοκτησίας, αρμοδιότητα εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών βάσει των άρθρων 94 και 95 της ΣΕΚ (πρώην 100 και 100^Α) και ότι μπορούσε να στηριχθεί στο άρθρο 308 (πρώην 235) για τη δημιουργία νέων δικαιωμάτων, προστιθέμενων σε αυτά που

¹¹⁶ Για το πλήρες κείμενο της Σύμβασης περί συστάσεως του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας βλ. Π. Νάσκου-Περράκη (1990), *Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών. Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, τόμος 2, σελ.121

¹¹⁷ Στο πλαίσιο αυτό συνάφθηκε την 1.1.1996 Συμφωνία συνεργασίας μεταξύ του ΠΟΔΙ και του ΠΟΕ, δεδομένου ότι στα πλαίσια του τελευταίου έχει συναφθεί και η Συμφωνία σχετικά με τις εμπορικές πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (TRIPS). Το κείμενο της συμφωνίας διαθέσιμο στο http://www.wipo.int/treaties/en/agreement/trtdocs_wo030.html

προκύπτουν από εθνικές διατάξεις. Επειδή οι διατάξεις αυτές υπόκεινται σε διαδικαστικούς κανόνες και κανόνες ψηφοφορίας διαφορετικούς από αυτούς που προβλέπονται στο άρθρο 133 (πρώην 113), αν το ΔΕΚ έκανε δεκτό το επιχείρημα περί αρμοδιότητας σύναψης της TRIPS βάσει του 133 οι διαδικασίες αυτές θα υπονομευόταν και τα κοινοτικά όργανα θα είχαν τη δυνατότητα να αποφύγουν τις υποχρεώσεις τους στο εσωτερικό¹¹⁸. Παράλληλα, έκρινε πως η μέχρι τότε πραγματοποιηθείσα εναρμόνιση στο πεδίο αυτό ήταν μερική ή αποσπασματική και ότι τα κοινοτικά όργανα δεν είχαν ασκήσει τις εξουσίες τους στον τομέα των «μέσων για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας». Επομένως δεν μπορούσε να αναγνωρίσει ούτε ως απορρέουσα την αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας για τη σύναψη της συμφωνίας¹¹⁹. Από το σκεπτικό του Δικαστηρίου προκύπτει συνεπώς, ότι αν η εναρμόνιση ήταν πλήρης, τότε μόνο θα μπορούσε να αναγνωρισθεί αποκλειστική εξωτερική αρμοδιότητα σύναψης συμφωνιών της Κοινότητας.

Από την έκδοση της γνωμοδότησης, βέβαια, μέχρι σήμερα η εναρμόνιση στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας έχει προχωρήσει, οπότε αναμενόμενο είναι και το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τις συνθήκες που έχουν συναφθεί ή συνάπτονται στα πλαίσια του ΠΟΔΙ. Ωστόσο, η Κοινότητα δεν μπορεί να καταστεί μέλος του, καθώς η ιδιότητα του μέλους βάσει της καταστατικής του συνθήκης απονέμεται μόνο σε κράτη¹²⁰. Το καθεστώς που της έχει απονεμηθεί είναι αυτό του παρατηρητή και επίσης έχει συναφθεί συμφωνία συνεργασίας (“working agreement”) μεταξύ του οργανισμού και της Επιτροπής. Παράλληλα, χάρη στην ιδιότητα του περιφερειακού διακυβερνητικού οργανισμού που κατέχει η ΕΚ, η Επιτροπή έχει κληθεί στις Διασκέψεις του ΠΟΔΙ που διοργανώνονται για την αναθεώρηση και επικαιροποίηση των υπαρχουσών στα πλαίσια του συμβάσεων και για τη διαπραγμάτευση νέων¹²¹.

¹¹⁸ Βλ. σκέψεις 59, 60 της 1/94.

¹¹⁹ Βλ. σκέψεις 102-104 της 1/94.

¹²⁰ Βλ. άρθρο 5 της ιδρυτικής Συνθήκης του ΠΟΔΙ.

¹²¹ R. Raith (2001), “The European Community, the WTO-TRIPS Agreement and the WIPO Conventions” σελ. 239-250 στο V. Kronenberger (ed), *The EU and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, p. 248.

4. 2 Η ΕΚ μέλος των Συμφωνιών του WIPO

Η αρχή έγινε το 1989 με τη συμμετοχή της ΕΚ ως διαπραγματευτικού μέρους στο Πρωτόκολλο που επισυνάφθηκε στη Συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη Διεθνή Καταγραφή Επωνυμιών. Η αρμοδιότητα της Κοινότητας στηρίχθηκε στον κανονισμό, για τον οποίο κατά τη φάση της διαπραγμάτευσης δεν είχε ολοκληρωθεί η διαδικασία έκδοσής του, για το κοινοτικό σήμα¹²², ο οποίος με τη σειρά του είχε βασιστεί στο άρθρο 235 (νυν 308). Η συμμετοχή αυτή στη συγκεκριμένη διαδικασία αποτέλεσε το πρότυπο για την περαιτέρω συμμετοχή της Κοινότητας μέχρι σήμερα στις Διασκέψεις του ΠΟΔΙ.

Ζήτημα που προκάλεσε εκτεταμένες συζητήσεις αποτέλεσε ο τρόπος καταγραφής του δικαιώματος ψήφου της ΕΚ στο εν λόγω Πρωτόκολλο. Το αρχικό σχέδιο ήταν η ΕΚ να έχει ξεχωριστό και επιπλέον των κρατών μελών της δικαίωμα ψήφου, στηρίζοντας το επιχείρημα αυτό δεδομένης της ύπαρξης συμπληρωματικού συστήματος προστασίας σε κοινοτικό επίπεδο. Το επιχείρημα αυτό συνάντησε, ωστόσο, την έντονη αντίδραση των Ηνωμένων Πολιτειών, με αποτέλεσμα να υιοθετηθεί η φόρμουλα σύμφωνα με την οποία η ΕΚ, κατά την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, στους τομείς της αρμοδιότητάς της, να προσμετρά αριθμό ψήφων ίσο με τον αριθμό των κρατών μελών της¹²³. Εν τέλει η απόφαση για την προσχώρηση στο Πρωτόκολλο της Μαδρίτης ελήφθη το 2003¹²⁴ και τέθηκε σε ισχύ την 1/10/2004.

Η συμμετοχή της Κοινότητας κρίθηκε απαραίτητη στον εν λόγω Πρωτόκολλο για να καταστεί ελκυστικότερο το κοινοτικό σύστημα σημάτων και κατέστη εφικτή με την παροχή της δυνατότητας να γίνεται μέλος του Πρωτοκόλλου ένας διακυβερνητικός οργανισμός «που διατηρεί τοπικό γραφείο το οποίο σκοπεί στην καταχώριση των σημάτων που είναι έγκυρα

¹²² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 40/94 του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 1993 για το κοινοτικό σήμα, ΕΕ. L 011/1 της 14/01/1994

¹²³ R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 249

¹²⁴ Απόφαση του Συμβουλίου 2003/793/ΕΚ, της 27ης Οκτωβρίου 2003, για την έγκριση της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο πρωτόκολλο που αφορά στη συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώριση σημάτων, που εγκρίθηκε στη Μαδρίτη στις 27 Ιουνίου 1989 - Πρωτόκολλο που αφορά τη συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώριση σημάτων, που εγκρίθηκε στη Μαδρίτη στις 27 Ιουνίου 1989, ΕΕ L 296/20 της 14/11/2003

στην επικράτεια του οργανισμού αυτού», γεγονός που αποτέλεσε καινοτομία, καθώς η Συμφωνία της Μαδρίτης δεν περιείχε τέτοια πρόβλεψη. Η εκπροσώπηση της Κοινότητας στη συνέλευση της ένωσης της Μαδρίτης γίνεται από την Επιτροπή, ωστόσο η θέση της Κοινότητας την οποία πρόκειται να εκφράσει προετοιμάζεται από την οικεία ομάδα εργασίας του Συμβουλίου και αναλόγως με την αρμοδιότητα υπόκειται σε συγκεκριμένους περιορισμούς¹²⁵.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μέχρι σήμερα συμμετέχει, πέραν του Πρωτοκόλλου της Μαδρίτης, σε άλλες πέντε συμφωνίες του ΠΟΔΙ. Αυτές είναι η Συμφωνία της Χάγης για τη Διεθνή Κατάθεση βιομηχανικών σχεδίων (συγκεκριμένα, όπως τροποποιήθηκε το 1999 με την Πράξη της Γενεύης), η οποία είναι και η πιο πρόσφατη (25.9.2007)¹²⁶, η Συνθήκη για το Δίκαιο του σήματος, η διεθνής συνθήκη για την Προστασία των Νέων Ποικιλιών Φυτών (UPOV Convention), η Συνθήκη για την Πνευματική Ιδιοκτησία (WCT) και τέλος, η Συνθήκη για τις Εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα (WPPT).

Αξίζει να σημειωθεί ότι και στην περίπτωση αυτή, το καθήκον συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών παίζει σημαντικό ρόλο, καθώς ΕΚ και κράτη μέλη συνυπάρχουν ως μέλη των συμφωνιών και «μοιράζονται» το δικαίωμα ψήφου. Τα πεδία αρμοδιότητας δεν είναι πάντα ξεκάθαρα, ειδικά στην περίπτωση συνύπαρξης εθνικών και κοινοτικών συστημάτων, όπως στην περίπτωση των σημάτων¹²⁷. Επιπλέον, η ανάγκη συνεργασίας και συντονισμού αναδεικνύεται και κατά τη φάση των επικυρώσεων των εν λόγω συνθηκών, καθώς ενδέχεται να έχει τεθεί σε ισχύ μια συνθήκη για ορισμένα κράτη μέλη, ενώ για κάποια άλλα και την ΕΚ όχι. Στην περίπτωση της Συνθήκης για την Πνευματική Ιδιοκτησία και της Συνθήκης για τις Εκτελέσεις και τα Φωνογραφήματα, ενώ η Κοινότητα τις είχε υπογράψει από το 1996, τις επικύρωσε το 2000, έτσι ώστε η κατάθεση του εγγράφου σύναψης από την πλευρά της να γίνει ταυτόχρονα με αυτή των κρατών μελών¹²⁸.

¹²⁵ Βλ. άρθρο 3 της ανωτέρω Απόφασης.

¹²⁶ PR/2007/517, WIPO welcomes accession by EC to key industrial designs Treaty, στο: http://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2007/article_0067.html

¹²⁷ R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 249

¹²⁸ Απόφαση του Συμβουλίου 2000/278/ΕΚ, της 16^{ης} Μαρτίου 2000 «σχετικά με την έγκριση, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της συνθήκης του ΠΟΔΙ για την πνευματική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΆΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ/ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

Μέχρι στιγμής, οι περιπτώσεις συμμετοχής της Κοινότητας ως μέλους σε διεθνείς/περιφερειακούς οργανισμούς που εξετάστηκαν αφορούσαν στην από κοινού συμμετοχή της με τα κράτη μέλη της στους οργανισμούς αυτούς και εν μέρει τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτή. Αξίζει, ωστόσο, να αναφερθεί ότι ο τρόπος αυτός συμμετοχής, αν και αποτελεί το συνηθέστερο, δεν είναι ο μόνος. Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η ΕΚ είτε συμμετέχει ως μέλος έχοντας ξεχωριστή ψήφο πλέον των κρατών μελών της (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης) είτε υποκαθιστά εξ' ολοκλήρου τα κράτη μέλη στον οργανισμό έχοντας δικαίωμα μιας ψήφου, όπως και τα υπόλοιπα μέλη του οργανισμού (ορισμένες από τις περιφερειακές οργανώσεις αλιείας).

5.1 Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (αγγλ. European Bank for Reconstruction and Development-EBRD) δημιουργήθηκε το 1990 με σκοπό να συμβάλλει στην οικονομική πρόοδο και ανασυγκρότηση των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, διευκολύνοντας τη μετάβασή τους προς την οικονομία της αγοράς. Η επίτευξη αυτού, θα γινόταν εφικτή με την στήριξη της επιχειρηματικότητας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, υπό την προϋπόθεση του σεβασμού της πολυκομματικής δημοκρατίας, του πλουραλισμού και της οικονομίας της αγοράς.

Δεδομένου ότι η Κοινότητα διαδραμάτισε και διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην παροχή βοήθειας προς τις χώρες αυτές, τις περισσότερες από τις οποίες σήμερα έχει εντάξει στους κόλπους της με τις διευρύνσεις του 2004 και 2007, θεωρήθηκε σκόπιμο να συμμετάσχει στην ΕΤΑΑ, έτσι έγινε μέλος της κατά την ίδρυσή της, βασίζοντας την απόφασή για προσχώρηση στο άρθρο

ιδιοκτησία και της συνθήκης του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα», ΕΕ L 89/6 της 11.4.2000.

308 (πρώην 235) ΣΕΚ¹²⁹. Πέραν της ΕΚ, στην ΕΤΑΑ συμμετέχει επίσης ως μέλος και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (βλ. άρθρα 266 και 277 ΣΕΚ για τις αρμοδιότητές της και την κατοχή νομικής προσωπικότητας).

Ως μέλος, η Κοινότητα απολαμβάνει ξεχωριστού δικαιώματος ψήφου, υπολογιζόμενο βάσει του μεριδίου που κατέχει στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας. Η Επιτροπή είναι αυτή στην οποία απευθύνεται η ΕΤΑΑ και εκπροσωπεί τα συμφέροντα της ΕΚ, ενώ παράλληλα διορίζει τον διοικητή και τον αναπληρωτή του, που εκπροσωπούν την Κοινότητα¹³⁰. Ωστόσο, η Κοινότητα μοιράζεται συγκεκριμένα δικαιώματα με τα κράτη μέλη της και την ΕΤΕπ, όπως αυτό του διορισμού 11 διευτών στο συμβούλιο της ΕΤΑΑ. Παράλληλα, για τα θέματα προς συζήτηση στην ΕΤΑΑ, λαμβάνουν χώρα ανεπίσημες διαβουλεύσεις μεταξύ των αντιπροσώπων της ΕΚ και των κρατών μελών, ειδικά όταν πρόκειται για σημαντικά πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα. Στις διαβουλεύσεις αυτές αναζητείται consensus, το οποίο αν επιτευχθεί Κοινότητα και κράτη μέλη ψηφίζουν σε συμφωνία. Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί, ο εκπρόσωπος της Κοινότητας είτε ακολουθεί τη γραμμή της πλειοψηφίας των κρατών μελών είτε απέχει από την ψηφοφορία¹³¹.

Η περίπτωση της συμμετοχής της Κοινότητας στην ΕΤΑΑ δύναται να χαρακτηριστεί ως μοναδική, καθώς, δεδομένων των ξεχωριστών και διακριτών συμφερόντων της από αυτά των κρατών μελών, της έχει απονεμηθεί το δικαίωμα να συμμετάσχει αθροιστικά προς τα κράτη μέλη. Κατά μια άποψη, η περίπτωση αυτή καταδεικνύει ότι τα εμπόδια για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή της στους διεθνείς οργανισμούς είναι κυρίως πολιτικής φύσεως και όταν υφίσταται πραγματικά η βούληση να ξεπεραστούν, τότε μπορούν να βρεθούν και οι κατάλληλες λύσεις για να γίνει η συμμετοχή εφικτή¹³².

¹²⁹ Απόφαση του Συμβουλίου 90/674/ΕΟΚ για τη σύναψη της Συμφωνίας ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, ΕΕ L 372/1 της 31.12.1990

¹³⁰ I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *op. cit.*, p. 188

¹³¹ *Ibid*, p. 189

¹³² J. Sack (1995), *op.cit*, p.1248

5.2 Οι Περιφερειακές Οργανώσεις Αλιείας

Η ανησυχητική κατάσταση του μεγαλύτερου μέρους των αλιευτικών αποθεμάτων σε συνδυασμό με τις ικανότητες αλιείας που είχαν αναπτύξει οι κυριότεροι παγκόσμιοι στόλοι, οδήγησαν στην ανάγκη ανάπτυξης της διεθνούς συνεργασίας όσον αφορά στη διαχείριση των αλιευτικών πόρων και αυτή την ανάγκη ήλθαν να καλύψουν οι περιφερειακές οργανώσεις αλιείας, δηλαδή την εξεύρεση τρόπων ισόρροπης διαχείρισης των αλιευτικών πόρων. Αναμενόμενο ήταν, λοιπόν, το ενδιαφέρον της Κοινότητας να λάβει μέρος στη συνεργασία που καθιερώθηκε μέσω των περιφερειακών οργανώσεων αλιείας, δεδομένης της αρμοδιότητάς της επί της αλιευτικής πολιτικής, η οποία μάλιστα από νωρίς αποτελούσε κοινή πολιτική.

Η νομική βάση την οποία η ΕΚ χρησιμοποίησε για την προσχώρησή της στις συμφωνίες που ίδρυσαν τις οργανώσεις αυτές ήταν το άρθρο 43 (νυν 37) της Συνθήκης, σε συνδυασμό με την αναγνωρισμένη, από τη νομολογία, αποκλειστική αρμοδιότητά της επί της διατήρησης των θαλάσσιων βιολογικών πόρων, τόσο εσωτερικής όσο και εξωτερικής¹³³. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή της Κοινότητας ως μέλους συνάντησε αντιδράσεις τόσο από τα κράτη μέλη της, εξαιτίας της πολιτικής φύσης του ζητήματος, όσο και από τρίτα κράτη, κυρίως τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, που δεν αναγνώριζαν τη διεθνή προσωπικότητα της ΕΚ¹³⁴.

Παρά τις όποιες δυσκολίες, η Κοινότητα αποτελεί σήμερα μέλος 11 περιφερειακών οργανώσεων αλιείας, ενώ σε άλλες δύο έχει το καθεστώς του παρατηρητή¹³⁵. Οι οργανώσεις στις οποίες η Κοινότητα είναι μέλος είναι οι εξής¹³⁶:

- Οργάνωση αλιείας βορειοδυτικού Ατλαντικού (NAFO)
- Σύμβαση για τη μελλοντική πολυμερή συνεργασία στην αλιεία του βορειοανατολικού Ατλαντικού (NEAFC)
- Επιτροπή τόνου του Ινδικού Ωκεανού (IOTC)
- Σύμβαση για τη διατήρηση του σολομού στο βόρειο Ατλαντικό (NASCO)

¹³³ ΔΕΚ, 14.7.1976, 3,4 και 6/76, Cornelius Kramer and others, Συλλογή 1279, σκέψεις 21 και 24.

¹³⁴ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 320

¹³⁵ Παναμερικανική επιτροπή για τα τονοειδή των τροπικών (IATTC) και Διεθνής επιτροπή φαλαινών (IWC).

¹³⁶ http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/external_relations/rfos_en.htm

- Επιτροπή για τη διατήρηση της θαλάσσιας πανίδας και χλωρίδας της Ανταρκτικής (CCAMLR)
- Διεθνής σύμβαση για τη διατήρηση των τονοειδών του Ατλαντικού (ICCAT)
- Γενικό συμβούλιο αλιείας για τη Μεσόγειο (GFCM)
- Επιτροπή αλιείας για τον κεντρικο-δυτικό Ατλαντικό (WECAFC)
- Επιτροπή αλιείας για τον κεντρικο-ανατολικό Ατλαντικό (CECAF)
- Οργάνωση αλιείας του νοτιοανατολικού Ατλαντικού (SEAFO)
- Επιτροπή για τη διατήρηση και διαχείριση των υψηλά μεταναστευτικών αλιευτικών αποθεμάτων (WCPFC)

Το πρόβλημα που εμφανίζεται στην περίπτωση των οργανώσεων αλιείας είναι το κατά πόσον τα κράτη μέλη της ΕΚ, που είναι και μέλη των οργανώσεων αυτών, υπέχουν νομική υποχρέωση να αποσυρθούν από την οργάνωση σε περίπτωση εισδοχής της Κοινότητας. Σύμφωνα με τη νομολογία, μόνο η ΕΚ μπορεί να διαπραγματεύεται την ίδρυση ή τροποποίηση των υπαρχουσών ΠΟΑ και να καθίσταται συμβαλλόμενο μέρος, ενώ τα κράτη μέλη όχι¹³⁷. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα πολιτικά ευαίσθητο ζήτημα και στο κοινοτικό δίκαιο δεν προβλέπεται ρητά τέτοια υποχρέωση, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα κράτη οφείλουν να μην ασκούν την αρμοδιότητα που έχουν απονείμει στην Κοινότητα, ειδάλλως η αποκλειστικότητά της θίγεται όπως επίσης και η υποχρέωση που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 10 της ΣΕΚ¹³⁸.

Ο λόγος για τον οποίο η συμμετοχή της ΕΚ στις οργανώσεις αλιείας παρουσιάζει ενδιαφέρον θεσμικά είναι, όπως προαναφέρθηκε, το γεγονός ότι σε ορισμένες από αυτές η Κοινότητα συμμετέχει μόνη της, αποστερώντας τη συμμετοχή από τα κράτη μέλη. Οι οργανώσεις στις οποίες παρατηρείται αυτό το φαινόμενο είναι οι NAFO, NEAFC ΚΑΙ NASCO. Στις οργανώσεις αυτές η Κοινότητα έχει μία ψήφο και όχι αριθμό ψήφων ίσο με αυτόν των κρατών μελών της. Επίσης, εκπροσωπείται, υπέχει υποχρεώσεις και συνεισφέρει στον προϋπολογισμό όπως κάθε άλλο συμβαλλόμενο μέρος.

Ιδιότυπη είναι, τέλος, και η συμμετοχή της Κοινότητας στην Επιτροπή για τη διατήρηση της θαλάσσιας πανίδας και χλωρίδας της Ανταρκτικής (CCAMLR), όπου συμμετέχει από κοινού με τα κράτη μέλη που τυγχάνουν και

¹³⁷ Γνωμοδότηση 1/76

¹³⁸ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 323-4

μέλη της Επιτροπής. Η Σύμβαση επιτρέπει την εισδοχή «περιφερειακών οργανώσεων οικονομικής ολοκλήρωσης», υπό την προϋπόθεση ότι ένα ή περισσότερα κράτη μέλη τους είναι και μέλη της Σύμβασης και ότι έχουν απονεμηθεί σε αυτή αρμοδιότητες επί των θεμάτων που καλύπτει η Σύμβαση. Έτσι η ΕΚ προσχώρησε παράλληλα με έξι κράτη μέλη της και αυτό γιατί η Επιτροπή ασχολείται όχι μόνο με ζητήματα σχετικά με τα αλιεύματα, αλλά και όλους τους θαλάσσιους έμβιους πόρους, μερικά από τα οποία δεν εμπίπτουν στην κοινοτική αρμοδιότητα¹³⁹. Το ιδιαίτερο στοιχείο στη συμμετοχή αυτή έγκειται στο ότι ενώ δόθηκε το δικαίωμα στην Κοινότητα να προσχωρήσει, ταυτόχρονα μόνο τα κράτη μέλη θα ήταν συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση για τη δημιουργία της Επιτροπής. Εν τέλει, λόγω της «παράδοξης» αυτής μικτής συμμετοχής, ο συντονισμός μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών προσλαμβάνει και πάλι σημαντικό ρόλο, με τις δυσκολίες που αυτό συνεπάγεται, όπως έχει καταδειχθεί και στις υπόλοιπες περιπτώσεις μικτής συμμετοχής.

¹³⁹ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 329

Β' ΜΕΡΟΣ:

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΚ ΚΑΙ ΚΡΑΤΩΝ
ΜΕΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Γενικές παρατηρήσεις

Από την ανάλυση που προηγήθηκε έγινε εμφανές ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η Κοινότητα αναπτύσσει τη δράση της στους διεθνείς οργανισμούς υπό την προϋπόθεση της ταυτόχρονης συμμετοχής των κρατών μελών της, τουλάχιστον θεσμικά. Με αυτό ως δεδομένο, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι για να εκπληρώνει η συμμετοχή τους σκοπούς για τους οποίους επιδιώχθηκε, είναι απαραίτητο ΕΚ και κράτη μέλη να συνεργάζονται στενά. Η ανάγκη για συνεργασία αναγνωρίστηκε από τη νομολογία ως καθήκον (αγγλ. *duty of cooperation*) που δεσμεύει τόσο τα κοινοτικά όργανα όσο και τα κράτη μέλη. Το καθήκον αυτό έχει υποστηριχθεί ότι προκύπτει αφενός μεν από το άρθρο 10 της ΣΕΚ, στο οποίο το ΔΕΚ, όπως θα φανεί παρακάτω, προτίμησε να μην αναφερθεί εκτεταμένα, αφετέρου, και κατά τις συχνότερες επικλήσεις του Δικαστηρίου, από την ανάγκη για ενιαία εκπροσώπηση της Κοινότητας στη δράση της στο διεθνές πεδίο.

Λαμβάνοντας υπόψη τις αντικρουόμενες αντιλήψεις περί εξωτερικών αρμοδιοτήτων, γίνεται κατανοητό ότι η συνεργασία μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών δεν εξελίσσεται άνευ προβλημάτων. Ωστόσο, δεν είναι μόνο το ζήτημα της σαφούς διάκρισης αρμοδιοτήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας που δημιουργεί προβλήματα στη συνεργασία. Ρόλο στη διαμόρφωση της συνεργασίας έχουν και οι απαιτήσεις του εκάστοτε διεθνούς οργανισμού, όσον αφορά στην ταυτόχρονη συμμετοχή ΕΚ και των κρατών μελών της, στην εκπροσώπησή τους και στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου.

Όπως προαναφέρθηκε, το καθήκον συνεργασίας έχει κατοχυρωθεί κατά βάση από τη νομολογία των κοινοτικών δικαιοδοτικών οργάνων. Στη Συνθήκη ΕΚ δεν υπάρχει διάταξη που να καθορίζει πως ακριβώς θα πραγματοποιείται αυτή η συνεργασία, κατά τη διαπραγμάτευση, τη σύναψη και την εκτέλεση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από μια διεθνή συμφωνία προσχώρησης σε διεθνή οργανισμό. Η συνεργασία, επομένως, για το συντονισμό της δράσης Κοινότητας και κρατών μελών στα διεθνή fora λαμβάνει χώρα κυρίως μέσω διοργανικών συμφωνιών, κωδίκων συμπεριφοράς ή ακόμα και επί τόπου. Όλοι αυτοί οι τύποι οργάνωσης της συνεργασίας για τη συντονισμένη δράση, ωστόσο, έχουν εμφανίσει συγκεκριμένα προβλήματα, καθώς είτε έχουν αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης

της δεσμευτικότητάς τους από το Δικαστήριο (όπως στην περίπτωση του FAO), είτε έχουν συναντήσει την άρνηση των κρατών μελών να εισέλθουν σε τέτοιου είδους δεσμεύσεις, παρά τις προτάσεις της Επιτροπής (βλ. περίπτωση ΠΟΕ).

Παρά τις όποιες δυσκολίες, υπάρχουν εντούτοις περιπτώσεις κατά τις οποίες Κοινότητα και κράτη μέλη συνυπάρχουν και συνεργάζονται αρμονικά, και γι' αυτό το λόγο και αποτελεσματικά, στα πλαίσια ενός διεθνούς οργανισμού. Αν και πολλές φορές έχουν σημειωθεί διαφωνίες, εξαιτίας και του αντικειμένου δράσης του οργανισμού, τα κράτη μέλη έχουν αντιληφθεί τα οφέλη που αποκομίζουν από την παρουσία της ΕΚ ως μέλους στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, που αποτελεί και το παράδειγμα της επιτυχημένης συνεργασίας για τη συμμετοχή. Πριν, όμως, από την αναλυτική παρουσίαση των ανωτέρω, σκόπιμο κρίνεται να εξεταστεί ο ρόλος τον οποίο έχει κάθε κοινοτικό όργανο κατά τη διαπραγμάτευση και τη διαδικασία της προσχώρησης, δεδομένου ότι από το καθήκον συνεργασίας δεν δεσμεύονται μόνο τα κράτη μέλη, αλλά και τα όργανα της Κοινότητας, τόσο μεταξύ τους όσο και με τα κράτη μέλη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΚ ΣΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

1.1 Ο ρόλος της Επιτροπής

Η απονομή του καθεστώτος του μέλους στην Κοινότητα συνήθως πραγματοποιείται με τη σύναψη διεθνούς συνθήκης, επομένως, η διαδικασία για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψή της ακολουθείται κατά τα προβλεπόμενα του άρθρου 300 ΣΕΚ. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου, η Επιτροπή διεξάγει τις διαπραγματεύσεις, όταν πρόκειται για τη σύναψη συμφωνιών μεταξύ ΕΚ και άλλων κρατών ή διεθνών οργανισμών. Στο έργο της αυτό επικουρείται, ωστόσο, από ειδικές επιτροπές, οι οποίες ορίζονται από το Συμβούλιο. Παράλληλα, η Επιτροπή διεξάγει τις διαπραγματεύσεις με βάση τις οδηγίες (negotiating directives) που της απευθύνει το Συμβούλιο.

Όπως φαίνεται, η Επιτροπή είναι ο μόνος διαπραγματευτής και τα κράτη μέλη τυπικά δε συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία. Στην ουσία όμως, η Επιτροπή δεν έχει την απόλυτη ευχέρεια δράσης. Περιορίζεται αφενός μεν από τις διαπραγματευτικές εντολές του Συμβουλίου, αφετέρου από τις ειδικές επιτροπές με τις οποίες πρέπει να συνεργάζεται στενά, καθώς αποτελούν το σύνδεσμο μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών. Ενώ η διαδικασία εκ πρώτης όψεως φαίνεται ξεκάθαρη, στην πράξη τα πράγματα εξελίσσονται πιο περίπλοκα, λαμβάνοντας υπόψη ότι διαφοροποιούνται η έκταση της αρμοδιότητας, η πολιτική σημασία της προσχώρησης σε ένα διεθνή οργανισμό ή και τα ενδιαφέροντα των κρατών μελών.

Τόσο στην περίπτωση του FAO όσο και στην περίπτωση του ΠΟΕ, η Επιτροπή ήταν εκείνη που διεξήγε τις διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Κοινότητας και ειδικότερα, στην περίπτωση του ΠΟΕ ήταν ο μόνος διαπραγματευτής σε όλη τη διάρκεια του γύρου της Ουρουγουάης, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν συμβαλλόμενο μέρος της GATT, με τη συμμετοχή της να κρίνεται ως ιδιαίτερα επιτυχής¹⁴⁰. Ωστόσο, πέρα των διαπραγματεύσεων για

¹⁴⁰ T. Flory, G. Burdeau, A. Landau, B.Jansen, A.J. Mendes (1997), "L'Union européenne et l'OMC" στο D. Dormoy (dir.), *L' Union européenne et les organisations internationales*, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles, p. 348-352

την προσχώρηση σε ένα διεθνή οργανισμό, η οποία αν τελεσφορήσει ο στόχος της διαπραγμάτευσης έχει επιτευχθεί, το σημαντικότερο είναι η ανάπτυξη της δράσης της Κοινότητας στις λειτουργίες του οργανισμού. Και σε αυτό το σημείο το καθήκον συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών προσλαμβάνει ιδιαίτερη αξία. Υπό αυτό το πρίσμα, αξίζει να εξεταστεί ο ρόλος τον οποίο κατέχει η Επιτροπή, στους δύο οργανισμούς στους οποίους έχει επικεντρωθεί το ενδιαφέρον της ανάλυσης, τον FAO και τον ΠΟΕ.

Όσον αφορά στον FAO, όπως προαναφέρθηκε, εκτός από τη δήλωση περί διάκρισης αρμοδιοτήτων την οποία όφειλε η Κοινότητα να καταθέσει κατά την προσχώρησή της, απαιτείται πριν από κάθε συνεδρίαση μια επιπλέον δήλωση αρμοδιοτήτων σχετικά με κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης¹⁴¹. Για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής, η Επιτροπή και το Συμβούλιο υπέγραψαν έναν διακανονισμό (arrangement) που αφορούσε στην προετοιμασία των συναντήσεων στα πλαίσια του FAO και την άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου. Σύμφωνα με τον διακανονισμό¹⁴², ο ρόλος της Επιτροπής, συνίσταται αφενός μεν στην έγκαιρη πληροφόρηση των κρατών μελών σχετικά με τα θέματα προς συζήτηση στις συνεδριάσεις του FAO και τις τοποθετήσεις που κρίνει ότι πρέπει να γίνουν, αφετέρου στην πρόταση περί άσκησης του δικαιώματος ψήφου. Περαιτέρω, η Επιτροπή ασκεί το δικαίωμα ψήφου όταν ένα θέμα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, αλλά και όταν δεν εμπίπτει, εκφράζει την κοινή θέση, εφόσον η ουσία του ζητήματος εμπίπτει στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα.

Παρατηρείται επομένως, ότι η Επιτροπή, στα πλαίσια του FAO, έχει την ευθύνη της σωστής οργάνωσης του συντονισμού και δικαίωμα έκφρασης των κοινοτικών θέσεων, το τελευταίο υπό την προϋπόθεση ότι τα θέματα εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Παρά τις περιορισμένες δυνατότητες που της δίνονται από αυτό το αυστηρό πλαίσιο, μπορεί, παρ' όλα αυτά, να υποστηριχθεί ότι η Επιτροπή δεν διστάζει να διεκδικήσει τα δικαιώματά της για την προάσπιση των συμφερόντων της Κοινότητας, όπου θεωρεί ότι θίγονται. Αυτό το απέδειξε προσφεύγοντας στο

¹⁴¹ Βλ. ανωτέρω σελ. 19

¹⁴² Για το πλήρες κείμενο βλ. R. Frid (1995), *op.cit.*, Annex VI.

Δικαστήριο, στην περίπτωση που θεώρησε ότι εθίγη το δικαίωμα ψήφου της ΕΚ και δικαιώθηκε¹⁴³.

Στην περίπτωση της συμμετοχής στον ΠΟΕ, η θέση της Επιτροπής διαφοροποιείται. Παρόλο που και στον ΠΟΕ υπάρχουν ζητήματα που δεν εμπíπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, η Επιτροπή συνεργάζεται στενά με τα κράτη μέλη προκειμένου η παρουσία να είναι ενιαία. Αν και είναι η μόνη αρμόδια να διεξάγει τις διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΠΟΕ, η ευχέρεια της δράσης της περιορίζεται από το γεγονός ότι οφείλει να την αναπτύσσει σύμφωνα με την κοινή θέση που έχει υιοθετηθεί πριν από κάθε διαπραγμάτευση στα πλαίσια του ΠΟΕ. Στο έργο της, όπως προβλέπεται από το άρθρο 133 παρ.3 ΣΕΚ, επικουρείται από ειδική επιτροπή, αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών, γνωστή και ως επιτροπή του άρθρου 133, την οποία και οφείλει να ενημερώνει τακτικά για την πορεία των διαπραγματεύσεων. Στην ουσία, η επιτροπή του άρθρου 133, στην οποία εκφράζονται οι απόψεις των κρατών μελών επί των θεμάτων υπό συζήτηση, αποτελεί το σύνδεσμο μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών για τη λήψη της κοινής θέσης.

Στην πράξη, ακόμα και για ζητήματα συντρέχουσας αρμοδιότητας, όπως το εμπόριο υπηρεσιών ή τα θέματα διανοητικής ιδιοκτησίας, η Επιτροπή είναι ο μόνος εκπρόσωπος τόσο της ΕΚ όσο και των κρατών μελών. Είναι ασύνηθες για τα κράτη μέλη να δράσουν ανεξάρτητα, εκτός αν τους έχει επιτραπεί να πράξουν έτσι¹⁴⁴. Το γεγονός αυτό οφείλεται αφενός μεν στην αναγνώριση από πλευράς των κρατών μελών του ειδικού βάρους το οποίο κατέχει η Κοινότητα ως εμπορική δύναμη, αφετέρου στην μεγαλύτερη εμπειρία της στις διεθνείς εμπορικές διαπραγματεύσεις και ειδικά όταν πρόκειται για την άρση των εμποδίων στις αγορές των κρατών μελών της¹⁴⁵. Βέβαια, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου τα κράτη μέλη αντιδρούν στις θέσεις της Επιτροπής είτε επειδή δεν είναι ικανοποιημένα από αυτές είτε επειδή

¹⁴³ ΔΕΚ, 19.3.1996, Υπόθεση C-25/94, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συλλογή 1996, I-01469

¹⁴⁴ Σύμφωνα με την Επιτροπή, η ανεξάρτητη δράση των κρατών μελών, σε περίπτωση που δεν καταφέρουν να καταλήξουν σε μια κοινή θέση, θα υπονόμει την ενότητα της δράσης ενώπιον των τρίτων και τη διαπραγματευτική δύναμη της. Βλ. R. Leal-Arcas (2004), "The EC in the WTO: The three-level game of decision-making. What multilateralism can learn from regionalism", *European Integration online Papers (EIoP) Vol. 8, no.14*, p.8

¹⁴⁵ T. Flory, G. Burdeau, A. Landau, B. Jansen, A.J. Mendes (1997), *op. cit.* p. 360

θεωρούν ότι έχει ξεπεράσει τα όρια των αρμοδιοτήτων της και υπάρχει ο φόβος η ενότητα να διασπαστεί¹⁴⁶.

1.2 Ο ρόλος του Συμβουλίου

Το Συμβούλιο, με βάση την εξουσία που του απονέμει η Συνθήκη ΕΚ (άρθρο 300 παρ.1), εξουσιοδοτεί την Επιτροπή για την εκκίνηση των διαπραγματεύσεων είτε αφορά την προσχώρηση σε ένα διεθνή οργανισμό είτε στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του, δίνοντας της παράλληλα και διαπραγματευτικές οδηγίες. Επίσης, είναι το αρμόδιο όργανο για την υπογραφή και σύναψη των συμφωνιών. Τις αποφάσεις για τη σύναψη των συμφωνιών, το Συμβούλιο τις λαμβάνει με ειδική πλειοψηφία, εκτός αν η συμφωνία (άρθρο 300 παρ.2) αφορά τομέα στον οποίο για τη θέσπιση εσωτερικών μέτρων απαιτείται ομοφωνία.

Παράδειγμα αποτελούν οι συμφωνίες που συνάπτονται στα πλαίσια του ΠΟΕ. Αν μια συμφωνία αφορά σε προϊόντα, συνάπτεται βάσει της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 133 με ειδική πλειοψηφία. Ωστόσο, αν μια συμφωνία περιέχει προβλέψεις για υπηρεσίες, πνευματική ιδιοκτησία ή επενδύσεις, εξαρτάται από το αν τα εσωτερικά μέτρα σε αυτούς τους τομείς έχουν θεσπιστεί με ειδική πλειοψηφία ή ομοφωνία. Στις περιπτώσεις που οι συμφωνίες συνάπτονται ως μικτές και απαιτείται η επικύρωσή τους από τα κράτη μέλη, το Συμβούλιο λαμβάνει τις αποφάσεις με ομοφωνία και επισήμως συνάπτει τη συμφωνία μόνο όταν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία των επικυρώσεων στο εσωτερικό των κρατών μελών¹⁴⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντικό ρόλο σε αυτά τα πλαίσια κατέχει η επιτροπή του άρθρου 133, η οποία αποτελείται από αξιωματούχους των κρατών μελών και επικουρεί την Επιτροπή κατά τις διαπραγματεύσεις, καθώς αποτελεί το δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ αυτής και του Συμβουλίου. Η διαρκής συνεργασία της με την Επιτροπή διασφαλίζει την αποδοχή του αποτελέσματος των διαπραγματεύσεων από το Συμβούλιο και συνεπώς, την ενότητα¹⁴⁸.

¹⁴⁶ Βλ. Παράδειγμα της Blair house Agreement

¹⁴⁷ R. Leal-Arcas (2004), *op. cit.*, p.11

¹⁴⁸ *Ibid*, p. 12

Ένα επιπλέον θέμα που σχετίζεται με τη δυνατότητα του Συμβουλίου να εξουσιοδοτεί την Επιτροπή για την έναρξη των διαπραγματεύσεων είναι το κατά πόσον η δυνατότητα αυτή αποτελεί ευχέρεια ή υποχρέωση. Από τη διατύπωση του άρθρου 300 φαίνεται ότι το Συμβούλιο δεν υποχρεούται, αλλά έχει την ευχέρεια είτε να δώσει εντολή για διαπραγμάτευση είτε να απορρίψει τις συστάσεις της Επιτροπής¹⁴⁹. Λαμβάνοντας υπόψη όμως το γενικότερο πνεύμα της Συνθήκης και τη νομολογία του ΔΕΚ, η άποψη αυτή μεταστρέφεται. Σύμφωνα με το άρθρο 10 ΣΕΚ, τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε μέτρο που θα διασφαλίσει την εκπλήρωση των στόχων της Κοινότητας και τη διευκολύνουν προς το σκοπό αυτό, συνεπώς το ίδιο αναμένεται να πραγματοποιήσουν ενεργώντας στο πλαίσιο του Συμβουλίου. Ειδικότερα δε για την περίπτωση της συμμετοχής της Κοινότητας σε διεθνείς οργανισμούς, το Δικαστήριο έχει τονίσει ότι τα κράτη μέλη και τα κοινοτικά όργανα οφείλουν να χρησιμοποιήσουν όλα τα διαθέσιμα νομικά και πολιτικά μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, για να διασφαλίσουν τη συμμετοχή της ΕΚ σε διεθνείς οργανισμούς των οποίων το αντικείμενο εμπίπτει στην κοινοτική αρμοδιότητα¹⁵⁰. Αυτό μπορεί να ισχύει και σε περιπτώσεις όπου ΕΚ και κράτη μέλη μοιράζονται την αρμοδιότητα, συνεπώς η έννοια του καθήκοντος αυτού μπορεί να περιλαμβάνει και το καθήκον Συμβουλίου και κρατών μελών να προωθούν τη συμμετοχή της Κοινότητας σε οργανισμούς όπου από κοινού έχουν αρμοδιότητα στα πεδία δράσης του¹⁵¹.

1.3 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Δεδομένου ότι για τη σύναψη συνθήκης προσχώρησης της Κοινότητας σε ένα διεθνή οργανισμό ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 300, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου βάσει αυτού θεωρητικά είναι πολύ περιορισμένος και αυτό έχει δημιουργήσει συγκεκριμένους προβληματισμούς. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η φράση «συμφωνίες που δημιουργούν ειδικό θεσμικό πλαίσιο μέσω της οργάνωσης διαδικασιών συνεργασίας» στις διατάξεις του άρθρου που καθορίζουν το πότε απαιτείται η σύμφωνη γνώμη

¹⁴⁹ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p.59

¹⁵⁰ ΔΕΚ, 14.7.1976, 3,4 και 6/76, Cornelius Kramer and others, Συλλογή (1976) 1279

¹⁵¹ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p.60

του Κοινοβουλίου, αναφέρεται στις συμφωνίες που παρέχουν το δικαίωμα στην ΕΚ να γίνει μέλος ενός διεθνούς οργανισμού, χωρίς ωστόσο να είναι απολύτως βέβαιο¹⁵². Σύμφωνα με την άποψη αυτή, το γεγονός της μη τήρησης επακριβώς, των διαδικασιών του άρθρου 300¹⁵³ για τη σύναψη των συμφωνιών δημιουργεί πρόβλημα, καθώς το Κοινοβούλιο δεν έχει τη δυνατότητα, λόγω του περιορισμένου χρονικού περιθωρίου, να δώσει τη σύμφωνη γνώμη του.

Στην περίπτωση της προσχώρησης στον FAO, δεδομένου ότι η αίτηση συμμετοχής υποβλήθηκε σχεδόν ταυτόχρονα με τη λήψη της απόφασης για προσχώρηση, το Κοινοβούλιο έδωσε τη σύμφωνη γνώμη του επί της πρότασης της Επιτροπής. Αυτό ωστόσο δε σημαίνει ότι το ίδιο θα έπρεπε να εφαρμόζεται ή είναι δυνατόν να εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση. Οι προτεινόμενες λύσεις σε αυτή την περίπτωση θα ήταν είτε το Κοινοβούλιο να πληροφορείται τακτικά είτε να εμπλέκεται επίσημα στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, ώστε να μπορέσει να δώσει με τη διαδικασία του κατεπείγοντος τη σύμφωνη γνώμη του¹⁵⁴.

Εντούτοις, επειδή η διατύπωση της φράσης «συμφωνίες που δημιουργούν ειδικό θεσμικό πλαίσιο μέσω της οργάνωσης διαδικασιών συνεργασίας» (άρθρο 300 παρ. 3) είναι ευρεία, έχουν διατυπωθεί επιφυλάξεις για το αν απαραίτητως αυτό περικλείει και αυτές που προβλέπουν τη συμμετοχή της Κοινότητας σε ένα διεθνή οργανισμό. Γι' αυτό και η ερμηνεία της φράσης αυτής έχει σημασία σχετικά με την αναγκαιότητα αναζήτησης της σύμφωνης γνώμης του Κοινοβουλίου σε τέτοιες περιπτώσεις¹⁵⁵, δεδομένου ότι η ακολουθούμενη πρακτική δεν εμφανίζει συνεκτικότητα.

Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ, το Συμβούλιο σύνηψε τη Συμφωνία έχοντας λάβει τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ωστόσο, αυτό δεν ήταν η προβλεπόμενη διαδικασία, καθώς η Συμφωνία είχε ως νομική βάση το άρθρο 133 ΣΕΚ, στο οποίο δεν προβλέπεται ανάμιξη του Κοινοβουλίου¹⁵⁶. Η ενέργεια αυτή μπορεί να αιτιολογηθεί λαμβάνοντας υπόψη την πολιτική σημασία του ζητήματος, την

¹⁵² I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *op. cit.*, p. 102

¹⁵³ Βλ. ανωτέρω σελ.5

¹⁵⁴ J. Sack (1995), *op.cit.*, p. 1231

¹⁵⁵ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p. 60

¹⁵⁶ R. Leal-Arcas (2004), *op. cit.*, p. 14 και M. Hilf (1995), *op. cit.*, p. 248

πολυπλοκότητα του θεσμικού μηχανισμού που δημιουργούνταν και τις δημοσιονομικές του επιπτώσεις, αλλά και το γεγονός ότι θα λάμβανε αποφάσεις δεσμευτικές για τα συμβαλλόμενα μέρη του.

Παρά την πάροδο των ετών και τις αναθεωρήσεις της Συνθήκης, το Κοινοβούλιο μέχρι σήμερα δεν έχει κερδίσει επίσημο ρόλο καταστατικά όσον αφορά τη διαδικασία προσχώρησης της Κοινότητας σε διεθνείς οργανισμούς και γι' αυτό δεν έχουν εμφανιστεί μεγάλα προβλήματα στη συνεργασία του με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη. Η μόνη δυνατότητα που του δόθηκε επισήμως μετά την αναθεώρηση της Νίκαιας είναι να ζητά τη γνωμοδότηση του ΔΕΚ για τη συμβατότητα της σύναψης μιας συμφωνίας με το κοινοτικό δίκαιο. Σύμφωνα με την άποψη που υποστηρίζει ότι είναι ασαφές το κατά πόσον η πρόβλεψη του άρθρου 300 παρ. 3 εδ.2 περικλείει και τις συμφωνίες για τη συμμετοχή σε ένα διεθνή οργανισμό, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ακόμη σχετική τροποποίηση της Συνθήκης που να προβλέπει το πότε και πώς το Κοινοβούλιο μπορεί να αναμειγνύεται, η σύμφωνη γνώμη του πρέπει να ζητείται εξετάζοντας την εκπλήρωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η συμμετοχή σε ένα διεθνή οργανισμό με νομική προσωπικότητα, ο οποίος λαμβάνει δεσμευτικές ως προς την εφαρμογή τους αποφάσεις με πολιτική ή οικονομική σημασία, έχει ορισμένη πολιτική βαρύτητα, άρα το Κοινοβούλιο θα πρέπει να ασκεί ένα πολιτικό έλεγχο ως προς τη σκοπιμότητα προσχώρησης¹⁵⁷.

¹⁵⁷ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p. 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΚ

2.1 Η συμβολή της νομολογίας στη διαμόρφωση του καθήκοντος συνεργασίας

Όπως προαναφέρθηκε, η συνεργασία μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών για τη συμμετοχή στους διεθνείς οργανισμούς έχει ιδιαίτερη σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η συμμετοχή αυτή είναι μικτή. Ωστόσο, στη Συνθήκη δεν περιλαμβάνεται διάταξη που να ορίζει την υποχρέωση συνεργασίας, τους τρόπους και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αυτή θα λαμβάνει χώρα. Η μόνη διάταξη από την οποία έχει υποστηριχθεί ότι αντλείται αυτό το καθήκον είναι αυτή του άρθρου 10 ΣΕΚ το οποίο ορίζει ότι:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα Συνθήκη ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας. Διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση της αποστολής της.

Απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της παρούσας Συνθήκης».

Εντούτοις, έχει εμφανιστεί διχογνωμία ως προς το αν το εν λόγω άρθρο αποτελεί τη νομική βάση του καθήκοντος συνεργασίας μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών και όπως θα φανεί παρακάτω, το ΔΕΚ έχει επιλέξει να μην αναφερθεί εκτεταμένα σε αυτό. Η υποχρέωση συνεργασίας στα πλαίσια διεθνών οργανισμών όπου η Κοινότητα είναι μέλος και όχι μόνο, δύναται να υποστηριχθεί ότι έχει καθιερωθεί νομολογιακά, καθώς το Δικαστήριο είναι αυτό που αναγνώρισε υποχρεωτικό χαρακτήρα στη συνεργασία και μάλιστα επανειλημμένα.

Πριν, όμως, αναλυθεί η σχετική νομολογία, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης περιλαμβανόταν διάταξη η οποία προέβλεπε την κοινή δράση από πλευράς κρατών μελών στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών. Η διάταξη αυτή ήταν το άρθρο 116 ΣΕΟΚ. Το εν λόγω άρθρο είχε ως σκοπό την αποφυγή μεμονωμένης δράσης των κρατών μελών στο

οικονομικό πεδίο, προβλέποντας τη συντονισμένη δράση τους στα πλαίσια διεθνών οργανισμών οικονομικού χαρακτήρα¹⁵⁸. Η διατύπωση του ωστόσο, ήταν ευρεία, αφήνοντας έτσι περιθώριο ερμηνειών.

Έχει υποστηριχθεί ότι με τον όρο «πλαίσιο των διεθνών οργανισμών» δεν εννοούνταν μόνο η δράση των οργάνων του, αλλά και οι διεθνείς διασκέψεις, τα όργανα που ιδρύονταν για την επιτήρηση μιας διεθνούς συμφωνίας, κ.λ.π.¹⁵⁹. Παράλληλα, υποστηρίχθηκε ότι, από τη διατύπωση δεν προέκυπτε ότι ο κύριος σκοπός του οργανισμού έπρεπε να είναι οικονομικός, αλλά ότι όλες οι δραστηριότητες οικονομικής φύσεως στα πλαίσιά του περικλείονταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 116¹⁶⁰. Επίσης, δεδομένου ότι ο συντονισμός πραγματοποιούνταν με απόφαση του Συμβουλίου που λαμβανόταν με ειδική πλειοψηφία, δημιουργήθηκε προβληματισμός ως προς το σε ποιες περιπτώσεις εφαρμόζεται. Στα πεδία δράσης του οργανισμού όπου η Κοινότητα δεν έχει εξουσία δράσης δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί, καθώς θα δημιουργούσε προβληματικές καταστάσεις στα κράτη μέλη. Σε αυτά όπου η ΕΚ είχε αποκλειστική αρμοδιότητα εφαρμόζονται οι οικείες διατάξεις από τις οποίες προκύπτει η αρμοδιότητα, οπότε αυτό που υποστηρίχθηκε ήταν ότι κάλυπτε τις περιπτώσεις όπου συγκεκριμένα είχε ενδιαφέροντα η ΕΚ, αλλά τα κράτη μέλη είχαν αρμοδιότητες στα βασικά πεδία δράσης του οργανισμού¹⁶¹. Περαιτέρω, στη γνωμοδότηση 1/78, διευκρινίστηκε, όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου, ότι θεσπίστηκε με σκοπό να επιτρέπει την κοινή ενέργεια των κρατών μελών στους διεθνείς οργανισμούς, στους οποίους η ΕΚ δεν μετέχει, καθώς σε μια τέτοια κατάσταση το μόνο κατάλληλο μέσο ήταν η εναρμονισμένη δράση των πρώτων ως μελών των οργανισμών αυτών¹⁶².

¹⁵⁸ Συγκεκριμένα, προέβλεπε ότι:

«Από του τέλους της μεταβατικής περιόδου τα κράτη μέλη ενεργούν μόνο από κοινού, στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών οικονομικού χαρακτήρα επί όλων των ζητημάτων που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κοινή αγορά. Προς το σκοπό αυτό, η Επιτροπή υποβάλλει στο Συμβούλιο, που αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, προτάσεις σχετικά με την έκταση και την εκτέλεση της κοινής αυτής ενέργειας.

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, τα κράτη μέλη συνεννοούνται μεταξύ τους, για να συντονίσουν τη δράση τους και να υιοθετήσουν, κατά το δυνατόν, ενιαία στάση».

¹⁵⁹ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 136

¹⁶⁰ *Ibid*, p. 136-7

¹⁶¹ *Ibid*, p. 138-141

¹⁶² ΔΕΚ, 04.10.1979, Γνωμοδότηση 1/78, Διεθνής Συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, Συλλογή 1979 σελ.2871

Με τη θέσπιση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ωστόσο, το άρθρο 116 καταργήθηκε. Μια πιθανή εξήγηση είναι τα προαναφερθέντα προβλήματα που μπορεί να δημιουργούσε στα κράτη μέλη, καθώς με την πρόβλεψη για λήψη απόφασης με ειδική πλειοψηφία, τα κοινοτικά όργανα υπήρχε το ενδεχόμενο να έχουν πάρει μια απόφαση σε πεδίο που ήταν εκτός της κοινοτικής αρμοδιότητας¹⁶³. Αν και το άρθρο αυτό θα μπορούσε να έχει τροποποιηθεί κατά τρόπο ώστε να ορίζει τη συνεργασία μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, κάτι τέτοιο δεν πραγματοποιήθηκε, με αποτέλεσμα το κενό αυτό να κληθεί η νομολογία να το καλύψει. Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι από τη χρονική στιγμή της κατάργησης του άρθρου 116 και έπειτα η ΕΚ ενίσχυσε την παρουσία της στους διεθνείς οργανισμούς με την ιδιότητα του μέλους, οπότε γίνεται εύκολα αντιληπτή η αναγκαιότητα μιας παρόμοιας με το άρθρο 116 διάταξης, προσαρμοσμένης στα νέα δεδομένα¹⁶⁴.

Από πολύ νωρίς, το Δικαστήριο είχε καταστήσει σαφές ότι στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων, για κάθε θέμα που αποτελούσε αντικείμενο κοινής πολιτικής τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να ενεργούν σε κάθε περίπτωση από κοινού για την υπεράσπιση των συμφερόντων της Κοινότητας¹⁶⁵ και να απέχουν από κάθε ενέργεια που θα έθετε σε κίνδυνο την επίτευξή τους. Παράλληλα, είχε τονίσει ότι τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη είχαν την υποχρέωση να χρησιμοποιούν όλα τα νομικά και τα πολιτικά μέσα για να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή της Κοινότητας σε διεθνείς συμβάσεις οι οποίες ενέπιπταν στο πεδίο της κοινοτικής αρμοδιότητας¹⁶⁶ και αυτό μπορεί να υποστηριχθεί ότι ισχύει και για τους αντίστοιχους διεθνείς οργανισμούς¹⁶⁷.

Το ζήτημα, όμως, στις ανωτέρω υποθέσεις αφορούσε περιπτώσεις όπου η κοινοτική αρμοδιότητα ήταν αποκλειστική. Με τις περιπτώσεις όπου η αρμοδιότητα ήταν συντρέχουσα το Δικαστήριο κλήθηκε να ασχοληθεί στην απόφαση 1/78¹⁶⁸, η οποία αφορούσε τη συμβατότητα μιας Σύμβασης του

¹⁶³ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 134

¹⁶⁴ Το 1990 η ΕΚ είχε γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, το 1991 του FAO και το 1995 ιδρυτικό μέλος του ΠΟΕ.

¹⁶⁵ Υπόθεση ERTA, 22/70, σκέψη 76

¹⁶⁶ ΔΕΚ, 14.7.1976, 3,4 και 6/76, Cornelius Kramer and others, σκέψη 36.

¹⁶⁷ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p. 59

¹⁶⁸ ΔΕΚ, 14.11.1978, Απόφαση 1/78, Σχέδιο συμβάσεως του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας για τη φυσική προστασία των πυρηνικών υλικών, εγκαταστάσεων και μεταφορών. Συλλογή 1978 σελ. 02151

Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας με τη Συνθήκη ΕΚΑΕ¹⁶⁹. Στη συγκεκριμένη υπόθεση το Δικαστήριο για πρώτη φορά καλούνταν να ασχοληθεί με τις συνέπειες της μικτής συμμετοχής σε μία διεθνή συμφωνία, καθώς συμπέρανε ότι η Σύμβαση προς εξέταση ενέπιπτε εν μέρει στην κοινοτική αρμοδιότητα και εν μέρει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις συμπέρανε ότι η Σύμβαση θα μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο με στενή συνεργασία μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών, τόσο κατά τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης και σύναψής της, όσο και κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από αυτή. Επιπλέον σημείωσε, ότι από τη στιγμή που μια τέτοια συμφωνία τεθεί σε ισχύ, κοινοτικά όργανα και κράτη μέλη θα πρέπει να συνεργαστούν για την εφαρμογή της¹⁷⁰. Η εν λόγω απόφαση, όπως θα καταδειχθεί παρακάτω, από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιήθηκε από το Δικαστήριο, αποτέλεσε το έναυσμα για να λάβει η συνεργασία μεταξύ οργάνων και κρατών μελών χαρακτήρα υποχρεωτικό.

Στη γνωμοδότηση 2/91¹⁷¹, το Δικαστήριο εξετάζοντας την αρμοδιότητα της Κοινότητας να συνάψει μια Σύμβαση της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας (αρ.170) έδωσε έμφαση και πάλι στη συνεργασία μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών, απονέμοντάς της αυτή τη φορά χαρακτήρα υποχρεωτικό. Το ΔΕΚ έκρινε ότι η σύναψη της Σύμβασης 170 της ΔΟΕ ανήκε στην αρμοδιότητα της ΕΚ και των κρατών μελών από κοινού και παραπέμποντας στην προαναφερθείσα 1/78, τόνισε ότι είχε σημασία η στενή συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και κοινοτικών οργάνων και ότι ήταν πολύ περισσότερο αναγκαία στην προκειμένη περίπτωση, όπου η Κοινότητα δεν μπορούσε να συνάψει τη Σύμβαση, αλλά έπρεπε να ενεργήσει μέσω των κρατών μελών της¹⁷². Περαιτέρω, σημείωσε ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη και τα όργανα να εξασφαλίσουν τους καλύτερους όρους για τη συνεργασία αυτή¹⁷³. Το πιο σημαντικό στοιχείο, ωστόσο, της γνωμοδότησης έγκειται στο ότι αναγνώρισε ότι «η υποχρέωση συνεργασίας, που έχει επισημανθεί στο

¹⁶⁹ Αυτή η δυνατότητα παρεχόταν στο ΔΕΚ βάσει του άρθρου 103 παρ.3 της Συνθήκης ΕΚΑΕ.

¹⁷⁰ L. Holdgaard, R. Holdgaard (2001), "The External Powers of the European Community", διαθέσιμο στη διεύθυνση: www.rettid.dk/2001/200106.pdf

¹⁷¹ ΔΕΚ, 19.3.1993, Γνωμοδότηση 2/91, Σύμβαση αριθμ.170 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας περί ασφαλούς χρησιμοποίησεως χημικών προϊόντων στην εργασία, Συλλογή 1993 I-1061

¹⁷² J. Rideau (1997), *op.cit.*, p.87

¹⁷³ Σκέψεις 36 και 38.

πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΕ, *επιβάλλεται* και στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΟΚ, *διότι απορρέει από την επιταγή της ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας*»¹⁷⁴.

Με τη φράση αυτή το Δικαστήριο αναγνώρισε τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της συνεργασίας, με δεσμευτικότητα τόσο απέναντι στα κράτη μέλη, όσο και στα όργανα της Κοινότητας για συμφωνίες που εμπίπτουν στην κοινή τους αρμοδιότητα. Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, ότι το Δικαστήριο δεν έκανε καμία αναφορά στο άρθρο 10 ΣΕΚ (πρώην 5) ως βάση του καθήκοντος συνεργασίας, αλλά θεώρησε ότι απορρέει από την ανάγκη ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας¹⁷⁵.

Την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών επανέλαβε το ΔΕΚ στη γνωμοδότηση 1/94, όπου κλήθηκε να αποφανθεί περί της ύπαρξης ή μη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψη των συμφωνιών του ΠΟΕ. Η αναφορά στην υποχρέωση συνεργασίας, εφόσον το ΔΕΚ είχε καταλήξει ότι η αρμοδιότητα σύναψης των GATS και TRIPS ήταν συντρέχουσα, έγινε με αφορμή τις ανησυχίες που εξέφρασε η Επιτροπή όσον αφορά στις δυσκολίες που ενδεχομένως θα προέκυπταν από την εφαρμογή των συμφωνιών, για να στηρίξει το επιχείρημα της ότι μόνη η ΕΚ ήταν αρμόδια να συνάψει τις συμφωνίες¹⁷⁶. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν αποδέχθηκε το επιχείρημα αυτό, υποστηρίζοντας ότι το πρόβλημα κατανομής αρμοδιοτήτων δεν θα μπορούσε να ρυθμίζεται ανάλογα με τις ενδεχόμενες δυσκολίες που θα προέκυπταν στο πλαίσιο λειτουργίας των συμφωνιών¹⁷⁷.

Στη συνέχεια, και ως απάντηση στο επιχείρημα της Επιτροπής, το Δικαστήριο επανέλαβε ότι στους τομείς όπου η αρμοδιότητα είναι συντρέχουσα, πρέπει να διασφαλίζεται στενή συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και οργάνων της ΕΚ στη φάση της διαπραγμάτευσης, σύναψης και εκτέλεσης μιας συμφωνίας και ότι η υποχρέωση συνεργασίας απορρέει από την ανάγκη ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της ΕΚ, παραπέμποντας στις

¹⁷⁴ Σκέψη 37.

¹⁷⁵ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 105

¹⁷⁶ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 148 και S. Hyett (2000), "The Duty of Co-operation: A Flexible Concept" pp.248-253 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, p. 250

¹⁷⁷ Γνωμοδότηση 1/94, σκέψη 107.

προπαρατεθείσες αποφάσεις του (1/78, γν. 2/91)¹⁷⁸. Επίσης, προσέθεσε ότι το καθήκον συνεργασίας ήταν ακόμη επιτακτικότερο στην περίπτωση των συμφωνιών του ΠΟΕ, δεδομένου ότι μεταξύ τους υφίστατο άρρηκτος δεσμός και λαμβάνοντας υπόψη το μηχανισμό διασταυρούμενων μέτρων ανταπόδοσης που προέβλεπε το Μνημόνιο συμφωνίας για τη διευθέτηση των διαφορών¹⁷⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση της Σύμβασης 170 της ΔΟΕ η Κοινότητα δεν μπορούσε να γίνει συμβαλλόμενο μέρος (κάτι τέτοιο δεν προβλεπόταν από το καταστατικό της ΔΟΕ), ενώ στην περίπτωση του ΠΟΕ η Κοινότητα αποτελούσε ένα από τα ιδρυτικά μέλη του οργανισμού. Με την επισήμανσή του στην 1/94 έγινε ξεκάθαρο ότι αυτό το καθήκον δεσμεύει κοινοτικά όργανα και κράτη μέλη στους διεθνείς οργανισμούς όπου η συμμετοχή είναι μικτή. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το καθήκον αυτό τυγχάνει εφαρμογής ανεξαρτήτως του καθεστώτος που απολαμβάνει η Κοινότητα στα πλαίσια ενός διεθνούς οργανισμού¹⁸⁰.

Οι αναφορές της νομολογίας στο καθήκον συνεργασίας δεν εξαντλήθηκαν, βέβαια, σε αυτές τις περιπτώσεις. Ενδεικτικά, και σχετικά πρόσφατα, το Δικαστήριο επικαλέστηκε και πάλι την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από μικτή συμμετοχή σε διεθνείς συμφωνίες, στην προσφυγή της Επιτροπής κατά της Ιρλανδίας για παράβαση των υποχρεώσεων της, με την κίνηση διαδικασίας διευθέτησης των διαφορών κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, στο πλαίσιο της Σύμβασης των Η.Ε. για το δίκαιο της θάλασσας¹⁸¹.

2.2 Οι προβληματισμοί σχετικά με το καθήκον συνεργασίας και η σχέση του με το άρθρο 10 ΣΕΚ

Από τη νομολογιακή αποτύπωση του καθήκοντος συνεργασίας έχουν δημιουργηθεί συγκεκριμένα ζητήματα, ορισμένα από τα οποία δύνανται να απαντηθούν, ενώ άλλα παραμένουν αμφίβολα ως προς την ερμηνεία τους.

¹⁷⁸ Σκέψη 108.

¹⁷⁹ Σκέψη 109.

¹⁸⁰ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 149 και J. Rideau (1997), *op.cit.*, p.87

¹⁸¹ ΔΕΚ, 30.05.2006, Υπόθεση C-459/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Mox Plant), Συλλογή 2006 I- 4635, σκέψη 175.

Κοινό τόπο αποτελεί το γεγονός ότι το Δικαστήριο είναι σύντομο στις αναφορές του στο καθήκον αυτό και ως επί το πλείστον βασίζεται όσον αφορά στη βάση του, στην ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Κοινότητας¹⁸². Επίσης, σε όλες τις περιπτώσεις αναφέρεται ότι βρίσκει εφαρμογή τόσο κατά τη φάση της διαπραγμάτευσης και σύναψης μιας συμφωνίας, όσο και κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από αυτή. Παρά τα κοινά αυτά σημεία που παρατηρούνται στη νομολογία, υποστηρίζεται ότι η νομική του βάση, το πεδίο εφαρμογής και οι διαδικασίες εφαρμογής του παραμένουν ασαφείς, καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το Δικαστήριο υπήρξε σύντομο στις σχετικές διατυπώσεις του και δεν προέβη σε συστηματική καταγραφή τους.

Διάσταση των απόψεων παρατηρείται σχετικά με το αν το άρθρο 10 της Συνθήκης ΕΚ (πρώην άρθρο 5) θα μπορούσε να αποτελέσει τη νομική βάση αυτού του καθήκοντος συνεργασίας. Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι το εν λόγω άρθρο δημιουργεί αμοιβαία καθήκοντα συνεργασίας στα κοινοτικά όργανα και στα κράτη μέλη¹⁸³, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι το άρθρο αυτό αποτελεί τη νομική βάση για το καθήκον συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών με σκοπό να προωθήσουν τη συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς με την ιδιότητα του μέλους¹⁸⁴. Έχει διατυπωθεί επίσης η άποψη, ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση του καθήκοντος συνεργασίας το άρθρο 10, σε συνδυασμό και συμπληρωματικά με το άρθρο 3 (πρώην Γ) της Συνθήκης ΕΕ¹⁸⁵, το οποίο καθιερώνει την αρχή της συνοχής της εξωτερικής δράσης της Ένωσης¹⁸⁶.

Ενώ, κατά γενική παραδοχή, το καθήκον συνεργασίας βρίσκει εφαρμογή και μάλιστα η ανάγκη εφαρμογής του, κατά το Δικαστήριο, είναι

¹⁸² Βλ. M. Hilf (1995), *op. cit.*, p. 256, R. Frid (1995), *op. cit.*, p. 151, P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 105 και J. Auvret-Finck (2004) *op. cit.* p.461

¹⁸³ Βλ. π.χ. F. Hoffmeister (2007), *op. cit.*, p. 59

¹⁸⁴ Π.χ. I. Govaere, J. Cariau, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* p.173

¹⁸⁵ «Η Ένωση διαθέτει ενιαίο θεσμικό πλαίσιο που εξασφαλίζει τη συνέπεια και τη συνέχεια των δράσεων που αναλαμβάνονται για την επίτευξη των στόχων της, ενώ παράλληλα τηρείται και αναπτύσσεται το κοινοτικό κεκτημένο.

Η Ένωση μεριμνά, ειδικότερα, για τη συνοχή του συνόλου της εξωτερικής της δράσης στα πλαίσια των πολιτικών της στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, της ασφάλειας, της οικονομίας και της ανάπτυξης. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή έχουν την ευθύνη να εξασφαλίζουν τη συνοχή αυτή και συνεργάζονται προς τούτο. Εξασφαλίζουν, στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, την υλοποίηση αυτών των πολιτικών».

¹⁸⁶ M. Hilf (1995), *op. cit.*, p. 256 και R. Frid (1995), *op. cit.*, p. 149. *Contra*, P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 105

επιτακτική σε περιπτώσεις από κοινού συμμετοχής Κοινότητας και κρατών μελών είτε σε διεθνείς οργανισμούς είτε σε διεθνείς συμφωνίες, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένα διαδικαστικό εργαλείο που σκοπό έχει να μετριάσει τις δυσκολίες που προκύπτουν από τη μικτότητα της αρμοδιότητας. Έχει υποστηριχθεί ότι αποτελεί διακριτή νομική αρχή, η οποία συνεπάγεται ευθύνη τόσο των κοινοτικών οργάνων όσο και των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή των εξωτερικών σχέσεων της ΕΚ¹⁸⁷. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο σε ποιες περιπτώσεις μικτής αρμοδιότητας και σε ποια έκταση τα κράτη μέλη υποχρεούνται να δρουν από κοινού προς όφελος της Κοινότητας. Είναι δυνατόν να υπάρξουν κυρώσεις σε περίπτωση μη εκπλήρωσης του καθήκοντος συνεργασίας;

Το ενδεχόμενο ελέγχου από το Δικαστήριο της εκπλήρωσης του εν λόγω καθήκοντος δεν μπορεί να αποκλειστεί, ειδικότερα εάν μια τέτοια διαδικασία κινηθεί από την Επιτροπή. Παράδειγμα αποτελεί τόσο η προαναφερθείσα υπόθεση *Mox Plant*, όπου το ΔΕΚ απεφάνθη ότι η Ιρλανδία είχε παραβιάσει το καθήκον συνεργασίας βάσει του άρθρου 10, όσο και η υπόθεση του *FAO*. Στην τελευταία, το ΔΕΚ ακύρωσε την απόφαση του Συμβουλίου που έθιγε το δικαίωμα ψήφου της Κοινότητας, καθώς δεν είχαν τηρηθεί τα προβλεπόμενα στη διοργανική συμφωνία, η οποία θεωρήθηκε ότι αποτελεί την υλοποίηση του καθήκοντος συνεργασίας¹⁸⁸. Εν πάσει περιπτώσει, το κατά πόσον μια τέτοια διαδικασία, αν και πραγματοποιήσιμη, είναι επωφελής ως προς τη μελλοντική αγωγή συνεργασία κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών και την εικόνα που δίνεται προς του τρίτους, είναι αμφίβολο.

Τέλος, όσον αφορά στη διαδικασία υλοποίησης αυτής της υποχρέωσης συνεργασίας, το Δικαστήριο δεν προσέφερε ενδείξεις για συγκεκριμένους τρόπους εφαρμογής της¹⁸⁹. Ειδικότερα, στη γνωμοδότηση 2/91 ανέφερε ότι εναπόκειται στα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων για τη συνεργασία.

¹⁸⁷ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 105

¹⁸⁸ ΔΕΚ, 19.3.1996, Υπόθεση C-25/94, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συλλογή 1996, I-1469, σκέψη 49

¹⁸⁹ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 148 και P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 105

Σε κάθε περίπτωση και παρά τις δυσκολίες, το καθήκον συνεργασίας προσλαμβάνει μεγάλη σημασία αν αναλογιστεί κανείς την πληθώρα και το είδος των τομέων όπου η αρμοδιότητα μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών είναι συντρέχουσα. Δεδομένου ότι η «μικτότητα» (αγγλ. *mixity*) στην εξωτερική δράση της Κοινότητας είναι ο κανόνας, είναι ευνόητο ότι η ομαλή συνύπαρξη οργάνων και κρατών μελών είναι ουσιώδης στη διεξαγωγή των εξωτερικών σχέσεων.

2.3 Τρόποι οργάνωσης της άσκησης του καθήκοντος συνεργασίας

Όπως σημειώθηκε παραπάνω, το Δικαστήριο θέσπισε μεν την υποχρέωση συνεργασίας, ωστόσο δεν αναφέρθηκε στους τρόπους με τους οποίους αυτή δύναται να λάβει χώρα, σημειώνοντας μάλιστα ότι αυτό εναπόκειται στα κοινοτικά όργανα και στα κράτη μέλη. Προς το σκοπό αυτό, η πρακτική που ακολούθησαν το Συμβούλιο, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη είναι η προσφυγή σε άτυπες συμφωνίες, οι οποίες μπορούν να λάβουν τον τύπο διοργανικής συμφωνίας ή κώδικα συμπεριφοράς. Όπου δεν προβλέπεται ένας τέτοιος διακανονισμός, δεν αποκλείεται ο συντονισμός να γίνεται επί τόπου, δηλαδή πριν από κάθε συνεδρίαση ή κατά την εξέλιξή της. Σε κάθε περίπτωση, αν και το εύρος των ζητημάτων που καλύπτουν αυτές οι διευθετήσεις δεν είναι το ίδιο, στόχος τους είναι η διασφάλιση της συντονισμένης εκπροσώπησης με την επίτευξη μιας κοινής θέσης.

Έχει υποστηριχθεί ότι το νομικό καθεστώς των συμφωνιών αυτών είναι αβέβαιο¹⁹⁰, αν και μετά την απόφαση του ΔΕΚ στην υπόθεση του FAO, όπου αναγνώρισε τη δεσμευτικότητα της διοργανικής συμφωνίας που ρύθμιζε την παρουσία Κοινότητας και κρατών μελών στις συνεδριάσεις του, φαίνεται πως γίνονται αντιληπτές, τουλάχιστον από το ΔΕΚ, ως η έκφραση της βούλησης των συμβαλλομένων να δεσμευθούν για την εφαρμογή του καθήκοντος συνεργασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, οι προβλέψεις τους θα εφαρμόζονται από

¹⁹⁰ C. Timmermans (2000), "Organising Joint Participation of EC and Member States" pp. 239-247 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, p. 243

το Δικαστήριο¹⁹¹. Παράλληλα, έχει εκφραστεί προβληματισμός σχετικά με τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων οι οποίες είναι εφαρμόσιμες και πρόσφορες για την εξασφάλιση μιας κοινής θέσης. Κατά μία προσέγγιση, αυτό που θα πρέπει να γίνεται είναι να προσδιορίζεται η κοινοτική θέση με βάση το άρθρο 300 σε συνδυασμό με την ουσιαστική νομική βάση της δράσης, να συντονίζονται οι εθνικές θέσεις μεταξύ τους και εν τέλει να συντονίζονται με την κοινοτική. Αυτός ο τελευταίος συντονισμός λαμβάνει χώρα άτυπα, στα πλαίσια των ομάδων εργασίας και των επιτροπών του Συμβουλίου ή και επί τόπου. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί ότι είναι πιο ασφαλές, εκεί όπου τα κράτη μέλη υποχρεούνται να δράσουν από κοινού, ο συντονισμός της συνεργασίας τους να βασίζεται σε πρόβλεψη της ΣΕΚ¹⁹².

Το Δικαστήριο είχε επανειλημμένα τονίσει ότι το καθήκον συνεργασίας δεσμεύει τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη τόσο κατά τη φάση της διαπραγμάτευσης όσο και της σύναψης μιας διεθνούς συμφωνίας και κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτή και το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της δράσης εντός των πλαισίων των διεθνών οργανισμών, ειδικά σε αυτούς που η ΕΚ είναι μέλος¹⁹³. Σκόπιμη κρίνεται, επομένως, μια σύντομη αναφορά στον τρόπο συντονισμού κατά τις φάσεις αυτές.

Αν και σύμφωνα με το άρθρο 300 ΣΕΚ η Επιτροπή μόνη διεξάγει τις διαπραγματεύσεις, το καθήκον συνεργασίας δεσμεύει αυτή και τα κράτη μέλη και σε αυτή τη φάση. Ως γνωστόν, η Επιτροπή δρα επικουρούμενη από ειδικές επιτροπές του Συμβουλίου μέσω των οποίων γίνονται γνωστές οι θέσεις των κρατών μελών επί των ζητημάτων της διαπραγμάτευσης. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ, το Συμβούλιο είχε δηλώσει ότι, για να εξασφαλιστεί η μέγιστη συνοχή κατά τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων, η Επιτροπή θα ήταν ο μόνος διαπραγματευτής εκπροσωπώντας την Κοινότητα και τα κράτη μέλη, ωστόσο προνοώντας να δηλώσει επίσης, ότι αυτό δεν επηρέαζε την κατανομή των αρμοδιοτήτων στα επιμέρους ζητήματα¹⁹⁴. Ωστόσο, και γενικότερα κατά τις διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΠΟΕ, η Επιτροπή «περιορίζεται» κατά τη διαπραγμάτευση από την υποχρέωση της να συνεργάζεται και να ενημερώνει

¹⁹¹ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 172

¹⁹² C. Timmermans (2000), *op. cit.*, p. 245

¹⁹³ Γνωμοδότηση 2/91, σκέψη 36, Γνωμοδότηση 1/94, σκέψη 108

¹⁹⁴ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 160

τακτικά την ειδική επιτροπή, εν προκειμένω την επιτροπή του άρθρου 133, σχετικά με την πορεία των διαπραγματεύσεων. Έτσι, τα κράτη μέλη, μέσω της επιτροπής, έχουν τη δυνατότητα να επεμβαίνουν εμμέσως στις διαπραγματεύσεις κατά την εξέλιξή τους¹⁹⁵. Εντούτοις, η διάθεση που επικρατεί είναι να μην παραπέμπονται τα θέματα στο Συμβούλιο ή την COREPER, εκτός και αν είναι αδύνατο να συμβιβαστούν οι απόψεις τις Επιτροπής με αυτές που εκφράζονται εντός της επιτροπής 133¹⁹⁶. Ας σημειωθεί ότι αυτή η πρακτική δεν έχει ακολουθηθεί μόνο στις περιπτώσεις από κοινού αρμοδιότητας, αλλά και σε περιπτώσεις όπου η αρμοδιότητα ανήκει αποκλειστικά στην Κοινότητα¹⁹⁷. Τέλος, σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί μια κοινή θέση, τα κράτη μέλη δεν αποκλείονται τελείως από τη διαπραγμάτευση, γεγονός δεκτικό κριτικής καθώς έχει εκφραστεί η άποψη ότι με αυτό τον τρόπο υπονομεύεται η ενιαία διεθνής εκπροσώπηση της Κοινότητας¹⁹⁸.

Όσον αφορά στη φάση της σύναψης μιας (μικτής) συνθήκης, η συντονισμένη δράση Κοινότητας και κρατών μελών εκδηλώνεται με την, κατά το δυνατόν, ταυτόχρονη κατάθεση των μέσων επικύρωσης ή έγκρισης της συμμετοχής σε μια συμφωνία ή διεθνή οργανισμό. Συνήθως η Κοινότητα περιμένει να ολοκληρωθεί η διαδικασία επικυρώσεων στα κράτη μέλη, κατά τις συνταγματικές τους απαιτήσεις και ακολούθως καταθέτει και το μέσο επικύρωσης από την πλευρά της. Γι' αυτό παρατηρείται σε πολλές περιπτώσεις η μεσολάβηση μεγάλου χρονικού διαστήματος από την υπογραφή μιας τέτοιας συμφωνίας μέχρι τη θέση της σε ισχύ. Η πρακτική αυτή, παράλληλα, έχει αναγνωριστεί ότι εξυπηρετεί στην εξασφάλιση της εναρμονισμένης και πλήρους εφαρμογής της συμφωνίας στην κοινοτική έννομη τάξη¹⁹⁹.

¹⁹⁵ R. Leal-Arcas (2004), *op. cit.*, p. 19

¹⁹⁶ *Ibid*, p.12

¹⁹⁷ Βλ. για παράδειγμα το διακανονισμό PROBA 20, που σχεδιάστηκε για την εκπροσώπηση των συμφερόντων της ΕΚ στις Συμφωνίες για τα βασικά προϊόντα στα πλαίσια της UNCTAD, στις οποίες ήταν μέλος. Αν και η αρμοδιότητα ήταν αποκλειστική, καθώς ενέπιπταν στο πεδίο της κοινής εμπορικής πολιτικής, η ίδια η Επιτροπή πρότεινε αυτή τη φόρμουλα συνεργασίας. Βλ. P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 161-2

¹⁹⁸ C. Timmermans (2000), *op. cit.*, p. 242

¹⁹⁹ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 165

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: CASE STUDY I: Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ FAO

3.1 Οι προβλέψεις της διοργανικής συμφωνίας

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Επιτροπή και το Συμβούλιο προέβησαν κατά την προσχώρηση της Κοινότητας στον FAO στη σύναψη μιας διοργανικής συμφωνίας, που αφορούσε στην προετοιμασία της συμμετοχής στις συνεδριάσεις του οργανισμού, στις δηλώσεις που θα πραγματοποιούνταν και στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου²⁰⁰. Αυτός ο διακανονισμός μεταξύ των δύο οργάνων αποσκοπούσε στη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των γενικών κανόνων του FAO, σύμφωνα με τους οποίους πριν από κάθε συνεδρίαση η Κοινότητα όφειλε να προβεί σε δήλωση αρμοδιότητας για κάθε θέμα της ημερήσιας διάταξης. Το περιεχόμενο του διακανονισμού συνίστατο στην οργάνωση της διαδικασίας συντονισμού μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, όπου η Επιτροπή είχε τον κεντρικό ρόλο, στον καθορισμό αυτού που θα προέβαινε σε δηλώσεις, όπου ήταν απαραίτητο και στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου.

Αρχικά, στη συμφωνία περιλαμβάνονται οι διατάξεις που καθορίζουν με λεπτομέρεια τη διαδικασία συντονισμού, από τον τόπο όπου διεξάγονται οι συνεδριάσεις, το όργανο εντός του οποίου πραγματοποιούνται και ορίζονται επίσης τα καθήκοντα της Επιτροπής. Οι συνεδριάσεις λαμβάνουν χώρα σε δύο στάδια, αφενός μεν στις Βρυξέλλες στα πλαίσια της αρμόδιας ομάδας εργασίας του Συμβουλίου, αφετέρου στη Ρώμη (έδρα του FAO) ή όπου αλλού λαμβάνει χώρα η συνεδρίαση, πριν από την έναρξή της²⁰¹. Εάν παρουσιαστεί ανάγκη για περαιτέρω συντονισμό, για παράδειγμα λόγω μιας μη αναμενόμενης εξέλιξης, αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί επί τόπου²⁰². Ο ρόλος της Επιτροπής συνίσταται αφενός μεν στη διανομή της ημερήσιας διάταξης της συνεδρίασης την οποία λαμβάνει και αφετέρου να υποδεικνύει τα σημεία στα οποία θεωρεί αναγκαία μια παρέμβαση, ποιος θα την εκφράσει και

²⁰⁰ Για το πλήρες κείμενο βλ. R. Frid (1995), *op.cit.*, Annex III.

²⁰¹ Παράγραφος 1.1. του διακανονισμού.

²⁰² Παράγραφος 1.8 του διακανονισμού.

ποιος θα ασκήσει το δικαίωμα ψήφου, σε περίπτωση που παραστεί ανάγκη για ψηφοφορία.

Η αρμόδια επιτροπή του Συμβουλίου είναι εκείνη που έχει την αρμοδιότητα λήψης απόφασης σχετικά με τα ζητήματα και την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, εφόσον η Επιτροπή έχει ενημερώσει πριν τη συνεδρίαση για το συντονισμό, μέσω της Γραμματείας του Συμβουλίου, τα κράτη μέλη σχετικά με τις προτάσεις της όσον αφορά στην κατανομή αρμοδιοτήτων και τις δηλώσεις. Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ επιτροπής και των εκπροσώπων των κρατών μελών, το θέμα παραπέμπεται στην COREPER. Επομένως, οι κύριες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της συνάντησης με σκοπό το συντονισμό περιλαμβάνουν την καταγραφή της διάκρισης αρμοδιοτήτων για κάθε θέμα και την υιοθέτηση μιας κοινής θέσης. Ωστόσο, παρά τη δυσαρέσκεια της Επιτροπής, επί τόπου συντονισμός γίνεται και εκεί που λαμβάνει χώρα η συνεδρίαση. Στην πράξη, η διάκριση των αρμοδιοτήτων γίνεται στα πλαίσια των επιτροπών του Συμβουλίου στη συνεδρίαση των Βρυξελλών, ενώ το περιεχόμενο της κοινής θέσης που πρόκειται να εκφράσει η Επιτροπή καθορίζεται στην ουσία στον τόπο της συνεδρίασης του FAO²⁰³. Σημειωτέον ότι στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει μια κοινή θέση, είτε επειδή δεν επιτεύχθηκε συμφωνία είτε επειδή το θέμα εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, είθισται να πραγματοποιείται μια άτυπη συνάντηση, ώστε τα κράτη μέλη να ανταλλάξουν απόψεις και να επιχειρηθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συνοχή στις θέσεις που θα λάβουν²⁰⁴.

Το σημαντικότερο κομμάτι της διοργανικής συμφωνίας είναι αυτό που αναφέρεται στις δηλώσεις και στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου, καθώς οι προβλέψεις του έχουν δημιουργήσει τριβές και δυσκολίες στο συντονισμό, με αποτέλεσμα αυτών τη διαμάχη Επιτροπής και Συμβουλίου στο ΔΕΚ²⁰⁵. Σύμφωνα με τις οικείες προβλέψεις, η περίπτωση κατά την οποία η αρμοδιότητα επί ενός ζητήματος ανήκει αποκλειστικά στην Κοινότητα ή στα κράτη μέλη είναι η πιο απλή. Εκεί όπου η ΕΚ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα,

²⁰³ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 256

²⁰⁴ *Ibid*, p. 257

²⁰⁵ ΔΕΚ, 19.3.1996, Υπόθεση C-25/94, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συλλογή 1996, I-1469

η Επιτροπή ασκεί το δικαίωμα λόγου και ψήφου. Το αντίστοιχο ισχύει και για τα κράτη μέλη όταν ένα ζήτημα εμπίπτει στην εθνική αρμοδιότητα.

Ωστόσο, ως επί το πλείστον, τα περισσότερα θέματα προς συζήτηση άπτονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, της αρμοδιότητας τόσο της Κοινότητας όσο και των κρατών μελών. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο συντονισμός προσλαμβάνει μεγαλύτερη σημασία και ο στόχος είναι η επίτευξη μιας κοινής θέσης με συναίνεση. Κατά την περίπτωση όπου η κοινή θέση επιτευχθεί, το ζήτημα που εγείρεται είναι ποιος θα ασκήσει το δικαίωμα λόγου και ψήφου²⁰⁶. Σε αυτή την περίπτωση, εξετάζεται σε ποιού την αρμοδιότητα εμπίπτει η ουσία του ζητήματος (αγγλ. *the thrust of the issue*). Αν η ουσία του ζητήματος εμπίπτει στην αποκλειστική κοινοτική αρμοδιότητα τότε η Επιτροπή έχει το λόγο και σε περίπτωση που λάβει χώρα μια ψηφοφορία, ασκεί και το δικαίωμα ψήφου, σύμφωνα με την κοινή θέση. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή εάν η ουσία του θέματος εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, την κοινή θέση εκφράζει η Προεδρία και σε περίπτωση ψηφοφορίας τα κράτη μέλη ψηφίζουν σύμφωνα με την κοινή θέση²⁰⁷. Σε περίπτωση που δεν καταστεί δυνατό να υιοθετηθεί μια κοινή θέση, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να εκφράσουν τη θέση τους και να ψηφίσουν, γεγονός το οποίο έχει θεωρηθεί ότι υπονομεύει τη συνοχή της δράσης στα πλαίσια του FAO και την ενιαία εκπροσώπηση της Κοινότητας στο διεθνές πεδίο²⁰⁸.

3.2 Τα προβλήματα συντονισμού και η εφαρμογή της υποχρέωσης συνεργασίας ενώπιον του ΔΕΚ

Παρά τις προβλέψεις της διοργανικής συμφωνίας, στην πράξη παρουσιάστηκαν ορισμένα προβλήματα στο συντονισμό της δράσης της Κοινότητας και των κρατών μελών στα πλαίσια του FAO. Τα προβλήματα αυτά αφορούσαν στην πρακτική προετοιμασία για τις συνεδριάσεις στα πλαίσια του οργανισμού, την έγκριση των εκθέσεων του και το κυριότερο, στην άσκηση του δικαιώματος ψήφου.

²⁰⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια των συζητήσεων η Επιτροπή και τα κράτη μέλη μπορούν να μιλήσουν, αλλά σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες του FAO, η θέση που λαμβάνεται υπόψη είναι αυτή του μέλους που ασκεί το δικαίωμα ψήφου.

²⁰⁷ Παράγραφοι 2.1-2.3

²⁰⁸ C. Timmermans (2000), *op. cit.*, p. 242

Όσον αφορά στην προετοιμασία για τις συνεδριάσεις, παρατηρήθηκε, ειδικά κατά τα πρώτα έτη της συμμετοχής της ΕΚ στον FAO, καθυστέρηση στην υποβολή των δηλώσεων αρμοδιότητας πριν από κάθε συνεδρίαση, με αποτέλεσμα να καθυστερείται η έναρξή της. Για τη διόρθωση της κατάστασης αυτής, το Συμβούλιο του FAO απαίτησε ρητώς την έγκαιρη κατάθεση των δηλώσεων αρμοδιότητας για κάθε συνεδρίαση του FAO²⁰⁹.

Σχετικά με τις εκθέσεις του FAO, αρχικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι περιλαμβάνουν όλα τα ψηφίσματα, τις συστάσεις, τις συμφωνίες που συνάπτονται στα πλαίσια του, καθώς και άλλες αποφάσεις που έχουν εγκριθεί κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης. Επομένως, είναι ευνόητο ότι κάθε μέλος του οργανισμού θεωρεί σημαντική τη δυνατότητα να συμμετάσχει και να εκφέρει άποψη επί του περιεχομένου των εκθέσεων αυτών. Εν προκειμένω, το ζήτημα όσον αφορά την Κοινότητα, έγκειται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των θεμάτων άπτεται της από κοινού αρμοδιότητας της με τα κράτη μέλη και η ουσία τους εν τέλει αφορά στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Συνεπώς, τα κράτη μέλη ασκούν κατά κανόνα το δικαίωμα ψήφου, στερώντας τη δυνατότητα από την Κοινότητα να κάνει την παρουσία της αισθητή.

Για το λόγο αυτό, είχε ζητηθεί από την ΕΚ να τίθεται κάθε θέμα της έκθεσης σε ψηφοφορία χωριστά, χωρίς ωστόσο να γίνει το αίτημα αυτό αποδεκτό. Μια τέτοια διαδικασία αφενός μεν είναι χρονοβόρα, αφετέρου υπήρχε το ενδεχόμενο να δημιουργηθούν προβλήματα στην υιοθέτησή της έκθεσης, καθώς κάποια από τα υπόλοιπα μέλη του οργανισμού ενδεχομένως ήταν πρόθυμα να την αποδεχθούν ως σύνολο²¹⁰. Τελικά, η λύση η οποία βρέθηκε στα πλαίσια της COREPER ήταν, σε περιπτώσεις από κοινού αρμοδιότητας, τα κράτη μέλη να ασκούν το δικαίωμα ψήφου, αλλά σύμφωνα με την κοινή θέση που θα υιοθετούνταν με ομοφωνία στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις συντονισμού. Σε περίπτωση που η κατάληξη σε μια κοινή θέση ήταν αδύνατη, τότε η ψηφοφορία θα πραγματοποιούνταν χωριστά για κάθε θέμα, με το δικαίωμα ψήφου να κατανέμεται σύμφωνα με τη δήλωση αρμοδιότητας που κατατίθεται πριν την έναρξη της συνεδρίασης.

²⁰⁹ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 259

²¹⁰ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 260

Όπως παρατηρείται, η φόρμουλα της από κοινού συμμετοχής Κοινότητας και κρατών μελών στον FAO εμφανίζει συγκεκριμένα προβλήματα, τα οποία προκύπτουν κυρίως από το γεγονός ότι τα περισσότερα ζητήματα εμπίπτουν στην από κοινού αρμοδιότητά τους. Υπό αυτό το πρίσμα, γίνεται αντιληπτό ότι η ομαλή συνεργασία και η εναρμονισμένη δράση προσλαμβάνουν ιδιαίτερη σημασία, προκειμένου η συμμετοχή να είναι ουσιαστική. Ωστόσο, η συνεργασία παρουσιάζει δυσκολίες και ειδικά όσον αφορά στο δικαίωμα ψήφου. Ως προς αυτό, αξίζει να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο το ΔΕΚ αντιμετώπισε τη διαφωνία μεταξύ των οργάνων της Κοινότητας, Επιτροπής και Συμβουλίου και συνεπαγόμενα την υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ τους.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί²¹¹, η διαφορά προέκυψε σχετικά με την υπογραφή μιας συμφωνίας στα πλαίσια του FAO για την προαγωγή της τήρησης των διεθνών μέτρων διατήρησης και διαχείρισης στην ανοικτή θάλασσα. Η Επιτροπή ζήτησε την ακύρωση της απόφασης του Συμβουλίου σύμφωνα με την οποία απέδιδε το δικαίωμα ψήφου για την έγκριση της συμφωνίας στα κράτη μέλη, καθώς θεωρούσε ότι η ουσία της συμφωνίας ενέπιπτε στην αποκλειστική της αρμοδιότητα. Το Δικαστήριο εν τέλει έκρινε ότι η απόφαση του Συμβουλίου ήταν άκυρη και ότι το δικαίωμα ψήφου έπρεπε να έχει απονεμηθεί στην Κοινότητα. Αν και αποδέχθηκε ότι η συμφωνία ενέπιπτε εν μέρει στην εθνική και εν μέρει στην κοινοτική αρμοδιότητα, ωστόσο το επίκεντρο της απόφασής του αποτέλεσε η ουσία της συμφωνίας, η οποία αναγνωρίστηκε ότι ενέπιπτε στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΚ.

Για την κρίση του αυτή το Δικαστήριο στράφηκε απευθείας στην προαναφερθείσα διοργανική συμφωνία, η οποία, μεταξύ άλλων, ρύθμιζε και την απονομή του δικαιώματος ψήφου. Αναγνωρίζοντας τη δεσμευτικότητά της, το Δικαστήριο πραγματοποίησε μια καινοτομία, καθώς τέτοιου είδους συμφωνίες μέχρι τότε θεωρούνταν ως μη δεσμευτικές και συνεπώς μη παράγουσες υποχρεώσεις κατά το κοινοτικό δίκαιο. Σε αυτή την περίπτωση, η αντίληψή του διαφοροποιήθηκε, καθώς έκρινε ότι από το περιεχόμενο της διοργανικής συμφωνίας προέκυπτε ότι τα όργανα είχαν ως πρόθεση να

²¹¹ Βλ. ανωτέρω σελ. 20-23

δεσμευθούν²¹², φέρνοντάς την κατ' αυτόν τον τρόπο εντός της σφαίρας του κοινοτικού δικαίου²¹³.

Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι σε περιπτώσεις όπου το αντικείμενο μιας συμφωνίας εμπίπτει στην από κοινού αρμοδιότητα ΕΚ και κρατών μελών, επιβάλλεται η μεταξύ τους στενή συνεργασία, επιβεβαιώνοντας ότι η υποχρέωση αυτή απορρέει από την ανάγκη ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας²¹⁴. Με την απόφασή του περί απονομής του δικαιώματος ψήφου στα κράτη μέλη θεωρήθηκε ότι είχε παραβιάσει την υποχρέωση συνεργασίας, που προέκυπτε από τη διοργανική συμφωνία. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν θεώρησε ότι ολόκληρη η συμφωνία αντιπροσώπευε την εκπλήρωση του καθήκοντος συνεργασίας, αλλά το συγκεκριμένο σημείο που καθόριζε τους κανόνες ψηφοφορίας, χωρίς ωστόσο να προβεί σε περαιτέρω ανάλυση σχετικά με το λόγο για τον οποίο το σημείο αυτό θεωρούνταν πηγή δέσμευσης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών²¹⁵. Έκρινε πως από τη διατύπωση των περιεχομένων στη διοργανική συμφωνία διαφαινόταν η πρόθεση των οργάνων να δεσμευθούν αμοιβαία, καθώς αυτή προέβλεπε με λεπτομέρεια την εσωτερική διαδικασία που θα ακολουθούσαν η ΕΚ και τα κράτη μέλη για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της συμμετοχής τους στον FAO και όχι γενικές αρχές, οι οποίες για να υλοποιηθούν θα απαιτούσαν τη λήψη περαιτέρω μέτρων²¹⁶.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το Δικαστήριο απέφυγε να αναφερθεί στο άρθρο 10 ΣΕΚ²¹⁷, διάταξη η οποία έχει θεωρηθεί ότι αποτελεί τη νομική βάση της υποχρέωσης συνεργασίας²¹⁸. Εάν ληφθεί υπόψη η διατύπωση του άρθρου, φαίνεται ότι δημιουργεί υποχρέωση μόνο απέναντι στα κράτη μέλη και συνεπώς δεν θα μπορούσε στη βάση του να αμφισβητηθεί ενώπιον του ΔΕΚ καμία πράξη κοινοτικού οργάνου²¹⁹.

Σε κάθε περίπτωση, θεωρώντας τη διοργανική συμφωνία ως δεσμευτική, το Δικαστήριο εφάρμοσε το καθήκον συνεργασίας με ένα

²¹² Σκέψη 49

²¹³ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p.94

²¹⁴ Σκέψη 48 και η εκεί παρατεθείσα νομολογία.

²¹⁵ P. Koutrakos (2006), *op.cit.*, p. 171 και J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p.94

²¹⁶ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p. 95

²¹⁷ Κριτική για την επιλογή του Δικαστηρίου να μην αναφέρεται στο άρθρο 10 ως νομική βάση του καθήκοντος συνεργασίας βλ. L. Azoulai (2005), *op.cit.*, p.223

²¹⁸ Βλ. ανωτέρω σελ. 57

²¹⁹ J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p.95

δυναμικό τρόπο. Για πρώτη φορά υπερασπίστηκε αυτό το καθήκον ως αρχή του κοινοτικού δικαίου και άσκησε δικαστικό έλεγχο στην τήρησή του. Παράλληλα, κατέστησε σαφές τόσο στα κοινοτικά όργανα όσο και στα κράτη μέλη, ότι τέτοιου είδους διακανονισμοί θα θεωρούνται έκφραση της βούλησης τους να συμμορφωθούν σε αυτή την υποχρέωση και ότι θα εφαρμόζονται ως τέτοιοι από το Δικαστήριο²²⁰. Εν ολίγοις, με την προσέγγιση του αυτή, επιβεβαίωσε το δεσμευτικό χαρακτήρα της υποχρέωσης συνεργασίας, ανέδειξε τη σημασία της και κατέδειξε τον κεντρικό ρόλο της στη διαχείριση των εξωτερικών σχέσεων της ΕΚ²²¹.

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί ότι η διαφορά αυτή ενώπιον του ΔΕΚ δημιούργησε κάποια ερωτήματα, εάν ληφθούν υπόψη ορισμένα δεδομένα. Κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης της συμφωνίας στα πλαίσια του FAO, Επιτροπή και κράτη μέλη συνυπήρξαν αρμονικά ή τουλάχιστον δεν έκαναν εμφανή την ύπαρξη κάποιας διαφοράς στις θέσεις τους. Είχαν καταλήξει ακόμα και σε μια κοινή θέση, σύμφωνα με την οποία ψήφισαν τα κράτη μέλη, επομένως είτε ασκούσε η ΕΚ το δικαίωμα ψήφου είτε τα κράτη μέλη, η συμφωνία θα εγκρινόταν σύμφωνα με τα μεταξύ τους συμφωνηθέντα. Λαμβάνοντας υπόψη αυτά, δύναται να υποστηριχθεί ότι το ζήτημα δεν αφορούσε τόσο τη συγκεκριμένη περίπτωση όσο την επιθυμία της Κοινότητας να υπερασπιστεί τη διεθνή της παρουσία²²² και το καθεστώς της στον οργανισμό, καθώς το δικαίωμα ψήφου σε ένα διεθνή οργανισμό θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει την άσκηση επιρροής και δύναμης²²³.

²²⁰ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 172 και J. Rideau (1997), *op.cit.*, p.89

²²¹ *Ibid*, p. 172

²²² J. Heliskoski (2000), *op.cit.*, p.99

²²³ R. Frid (1995), *op.cit.*, p. 263

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: CASE STUDY II: Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΟΕ

4.1 Η συνεργασία κατά τη διαπραγμάτευση των συμφωνιών ΠΟΕ και οι ανησυχίες μετά την έκδοση της 1/94

Μετά την έκδοση της γνωμοδότησης 1/94 και την αναγνώριση της από κοινού αρμοδιότητας για τη σύναψη των συμφωνιών GATS και TRIPS, είναι γεγονός ότι είχαν εκφραστεί ανησυχίες ως προς την αποτελεσματική συμμετοχή της Κοινότητας και των κρατών μελών στον ΠΟΕ. Η Επιτροπή ήδη κατά την εξέταση του αιτήματός της από το ΔΕΚ είχε επισημάνει την ανησυχία της για τις δυσκολίες που θα προέκυπταν, στο επίπεδο της λειτουργίας των συμφωνιών, από την αναγνώριση συντρέχουσας αρμοδιότητας Κοινότητας και κρατών μελών στη σύναψή τους²²⁴.

Το Δικαστήριο αν και αναγνώρισε την ανησυχία της Επιτροπής ως θεμιτή, διευκρίνισε ότι το πρόβλημα της κατανομής αρμοδιοτήτων δεν θα μπορούσε να ρυθμίζεται με βάση τις ενδεχόμενες δυσκολίες από τη λειτουργία των συμφωνιών και προχώρησε, όπως έχει αναφερθεί ήδη, στην αναγνώριση του καθήκοντος συνεργασίας ως υποχρεωτικού για την διαχείριση των σχέσεων της Κοινότητας και των κρατών μελών, στα πλαίσια της δράσης τους στον ΠΟΕ. Επίσης τόνισε πως η συνεργασία κρινόταν ακόμη πιο επιτακτική δεδομένου ότι το Μνημόνιο συμφωνίας για τη διευθέτηση των διαφορών προέβλεπε μηχανισμό διασταυρούμενων μέτρων ανταπόδοσης (cross-retaliation), όπου ελλείψει συνεργασίας στην ενεργοποίηση τέτοιων μέτρων Κοινότητα και κράτη μέλη κινδύνευαν να βρεθούν σε πολύ δύσκολη θέση²²⁵.

Εκτός των ανησυχιών της Επιτροπής, προβληματισμός παρουσιάστηκε ωστόσο και στους επιστημονικούς κύκλους, καθώς υπήρχε ο φόβος ότι Κοινότητα και κράτη μέλη θα αναλωθούν σε διαφωνίες περί αρμοδιότητας για τα ζητήματα στα πλαίσια του ΠΟΕ. Ωστόσο, όπως θα φανεί και παρακάτω, οι προβληματισμοί αυτοί διασκεδάστηκαν από την μετέπειτα αρμονική συνεργασία Κοινότητας και κρατών μελών, παρά τα όποια προβλήματα. Βέβαια, δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι η έκδοση της

²²⁴ Σκέψη 106.

²²⁵ Σκέψεις 108,109.

γνωμοδότησης συνέπεσε με μια συγκυρία, όπου το αρνητικό κλίμα κατά της Επιτροπής βρισκόταν στο απόγειό του²²⁶. Συνεπώς έπρεπε να ληφθεί υπόψη ότι το Δικαστήριο επηρεάστηκε από το κλίμα αυτό και ότι η γνωμοδότησή του δεν συνιστούσε ένδειξη μελλοντικής αποτυχημένης συμμετοχής στον ΠΟΕ. Πριν την εξέταση, ωστόσο, του τρόπου με την οποία οργανώθηκε και εξελίχθηκε η συνεργασία μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών στα πλαίσια του ΠΟΕ, αξίζει να αναφερθεί συνοπτικά και το πώς η συνεργασία αυτή λειτούργησε στη φάση των διαπραγματεύσεων των συμφωνιών του ΠΟΕ και ποια ήταν η συμβολή της Κοινότητας στη θεσμική και ουσιαστική μετεξέλιξη της GATT σε ένα διεθνή οργανισμό.

Είναι ήδη γνωστό ότι η Κοινότητα συμμετείχε στη GATT παρόλο που δεν αποτελούσε συμβαλλόμενο μέρος, με την αιτιολογία της αποκλειστικής αρμοδιότητας που απολάμβανε επί των θεμάτων της. Με την έναρξη του Γύρου της Ουρουγουάης και τη θέση επί τάπητος νέων θεμάτων, όπως οι υπηρεσίες, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ή οι επενδύσεις, η Κοινότητα, εκπροσωπούμενη από την Επιτροπή, συνέχισε να είναι ο μόνος διαπραγματευτής, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν ξεκάθαρη η αρμοδιότητά της επί των νέων αυτών θεμάτων²²⁷.

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, ωστόσο, η Κοινότητα έπαιξε ρόλο κινητήριο και επινοητικό, συνεισφέροντας στην ενδυνάμωση του θεσμικού πλαισίου του οργανισμού, αλλά και σε επίπεδο ουσίας των συμφωνιών²²⁸. Στο θεσμικό επίπεδο, αξίζει να αναφερθεί η επιρροή που άσκησε η ΕΚ στην εκπόνηση του Μνημονίου για την επίλυση των διαφορών, καθώς, σε αντίθεση με άλλα μέλη της GATT, ήταν υπέρ της απόδοσης περισσότερο νομικού χαρακτήρα στη διαδικασία και της σύστασης ενός

²²⁶ Εκτός του ότι η έκδοση της γνωμοδότησης πραγματοποιήθηκε στον απόηχο της «οριακής» έγκρισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η Επιτροπή είχε εντείνει τη δυσαρέσκεια εναντίον της με τη διαπραγμάτευση της Συμφωνίας Blair House για τη γεωργία, συναντώντας την έντονη αντίδραση της Γαλλίας, η οποία συμπαρέσυρε και άλλα κράτη μέλη, με αποτέλεσμα την επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας. Βλ. S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), *op. cit.*, p. 483-484 και 492.

²²⁷ R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 243

²²⁸ T. Flory (1997), "L'Union européenne et l'OMC" *op. cit.*, p. 349

μόνιμου δευτεροβάθμιου οργάνου²²⁹. Επιπλέον, συμφώνησε στη εισαγωγή της τεχνικής της «αρνητικής συναίνεσης»²³⁰ για την υιοθέτηση των εκθέσεων.

Παράλληλα, η Κοινότητα άσκησε επιρροή και όσον αφορά στην ουσία ορισμένων συμφωνιών. Έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στην εμβάθυνση της GATS (Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο Υπηρεσιών) και στη σύναψη τομεακής συμφωνίας για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Επίσης, άσκησε σημαντική επιρροή για την εισαγωγή σε ορισμένες συμφωνίες διαφοροποιημένου καθεστώτος για ορισμένες κατηγορίες χωρών, όπως για παράδειγμα οι αναπτυσσόμενες χώρες ή οι χώρες σε καθεστώς μετάβασης. Τέλος, στη συμφωνία για τη γεωργία κατάφερε να της απονεμηθεί ειδικό καθεστώς σταδιακής μείωσης των επιδοτήσεων²³¹.

Όλα αυτά, βέβαια, δε θα είχαν επιτευχθεί αν η Κοινότητα και τα κράτη μέλη δε λειτουργούσαν με σύμπνοια, παρά τις ενδεχόμενες διαφορετικές αντιλήψεις τους σε επιμέρους ζητήματα. Αν και η Επιτροπή ήταν ο μόνος διαπραγματευτής, ήταν σε στενή συνεργασία με τους εκπροσώπους των κρατών μελών. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της TRIPS, παρά το γεγονός ότι δεν ήταν ξεκάθαρο το θέμα της αρμοδιότητας, οι θέσεις που πρότεινε η Επιτροπή συζητούνταν στα πλαίσια της επιτροπής 133 ή σε μία παρόμοια σύνθεσή της στη Γενεύη. Παράλληλα, στις επίσημες συναντήσεις της διαπραγματευτικής ομάδας, αν και οι εκπρόσωποι των κρατών μελών ήταν παρόντες, μόνο αυτός της Επιτροπής έπαιρνε το λόγο, στις δε ανεπίσημες δεν ήταν καν παρόντες²³². Από ότι φαίνεται, υπήρχε μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών μια σιωπηρή συμφωνία, κατά την οποία εάν ένα κράτος μέλος θεωρούσε ένα ζήτημα θεμελιώδους σημασίας, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής δεν έπαιρνε θέση στη διαπραγμάτευση ελλείψει συναίνεσης κατά τη διαδικασία συντονισμού²³³.

²²⁹ *Ibid*

²³⁰ Ενώ παλαιότερα στα πλαίσια του Συμβουλίου της GATT απαιτούνταν ομοφωνία για τη λήψη απόφασης στη διαδικασία επίλυσης διαφορών, με την τεχνική της «αρνητικής συναίνεσης», δε λαμβάνεται μια απόφαση μόνο όταν όλα τα μέλη συμφωνούν σε αυτό.

²³¹ T. Flory (1997), *op. cit.*, p. 349

²³² R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 244

²³³ *Ibid*, p. 243

4.2 Η αδυναμία κατάρτισης ενός κώδικα συμπεριφοράς

Λίγο μετά την υπογραφή της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ και των συμφωνιών που προσαρτώνται σε αυτή, το Συμβούλιο ενέκρινε έναν κώδικα συμπεριφοράς μεταξύ αυτού, της Επιτροπής και των κρατών μελών για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων σχετικά με τις υπηρεσίες μετά το Γύρο της Ουρουγουάης²³⁴. Οι κανόνες που εμπεριείχε ο κώδικας αυτός, προσομοίαζαν με την πρακτική που είχε ακολουθηθεί στο πλαίσιο της GATT και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Γύρου της Ουρουγουάης. Η Επιτροπή μόνη εκπροσωπούσε «την Κοινότητα και τα κράτη μέλη της» στις συζητήσεις και τις διαπραγματεύσεις για τις υπηρεσίες, ακολουθώντας τις θέσεις που συμφωνούνταν κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων συντονισμού²³⁵. Παράλληλα, φρόντιζε ώστε τα κράτη μέλη να πληροφορούνται για την πορεία των συζητήσεων, ώστε να έχει την υποστήριξή τους²³⁶. Σύμφωνα με αυτή την πρακτική διεξάγονταν και οι διαπραγματεύσεις για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τις θαλάσσιες μεταφορές και τις τηλεπικοινωνίες, παρόλο που η αρμοδιότητα σε αυτά τα ζητήματα ήταν επιμερισμένη ανάμεσα στην Κοινότητα και τα κράτη μέλη. Αν και υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα κράτη μέλη απείλησαν την Επιτροπή ότι θα πάρουν το λόγο, εν τέλει δεν διακινδύνευσαν το πλεονέκτημα της έκφρασης της Κοινότητας με ενιαία φωνή²³⁷.

Όσον αφορά στην TRIPS, αν και έγιναν προσπάθειες να συναφθεί ένας αντίστοιχος κώδικας ανάμεσα σε Συμβούλιο, Επιτροπή και κράτη μέλη, αυτό δεν κατέστη εφικτό. Ωστόσο, μεταξύ τους υπήρχε ένας σιωπηρός «κώδικας», κατά την εφαρμογή του οποίου δεν παρουσιάστηκαν σοβαρά προβλήματα²³⁸, παρά τα διαφορετικά οικονομικά συμφέροντα των κρατών μελών και τις παραδόσεις τους. Η λογική του συνίστατο στην αντίληψη της TRIPS ως ενιαίας, χωρίς να γίνεται διάκριση ανάμεσα στα μέρη όπου η Κοινότητα είχε αποκλειστική αρμοδιότητα και στα υπόλοιπα πεδία. Η ενότητα

²³⁴ Δελτίο ΕΕ 5-1994, σημείο 1.3.64

²³⁵ C. Ni Cathain (1999), "The European Community and the Member States in the Dispute Settlement Understanding of the WTO: United or Divided?", *European Law Journal*, Vol. 5, No.4, p. 469

²³⁶ J. Auvret-Finck (2004) *op.cit.* p.464

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 245

της εκπροσώπησης εξασφαλιζόταν από το γεγονός ότι η Επιτροπή ήταν εκείνη που συμμετείχε στις συζητήσεις στο Συμβούλιο της TRIPS, εκ μέρους και πάλι της «Κοινότητας και των κρατών μελών της». Ο συντονισμός των θέσεων πραγματοποιούνταν στα πλαίσια μιας ομάδας εμπειρογνομόνων σε θέματα διανοητικής ιδιοκτησίας που συγκαλούνταν από την Επιτροπή και η οποία αναφερόταν στην επιτροπή 133²³⁹.

Από την εμπειρία του προαναφερθέντος κώδικα για τις διαπραγματεύσεις σχετικά με τις υπηρεσίες και κατόπιν της έκδοσης της γνωμοδότησης 1/94, η Επιτροπή οδηγήθηκε στην πρόταση για έναν κώδικα δεοντολογίας ανάμεσα σε αυτή και τα κράτη μέλη²⁴⁰. Στον εν λόγω κώδικα παρουσιαζόντουσαν οι τρόποι συμμετοχής της Κοινότητας και των κρατών μελών στις εργασίες του ΠΟΕ, όσον αφορά ζητήματα που ενέπιπταν στην από κοινού αρμοδιότητά τους, ώστε να λαμβάνονται υπόψη κατά τον αποτελεσματικότερο τρόπο τα αντίστοιχα εμπορικά συμφέροντα και να τηρείται παράλληλα, η υποχρέωση συνεργασίας με σκοπό τη διατήρηση της ενιαίας διεθνούς εκπροσώπησης της Κοινότητας²⁴¹. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια δεν ευοδώθηκε, καθώς ο εν λόγω κώδικας δεν υιοθετήθηκε ποτέ, όπως επίσης και κάθε άλλη πρόταση που είχε γίνει από χώρες που ασκούσαν την Προεδρία²⁴².

Πέραν των προαναφερθέντων, η Πορτογαλική Προεδρία υπέβαλλε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα (Ιούνιος 200) ένα «Πρωτόκολλο για το διακανονισμό της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Κοινότητα και κράτη μέλη) στις διαδικασίες του ΠΟΕ», του οποίου σκοπός ήταν η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της δράσης στα πλαίσια του οργανισμού και η ενότητα στην εκπροσώπηση, διευκρινίζοντας το περιεχόμενο και τους διαδικαστικούς τρόπους εκπλήρωσης του καθήκοντος συνεργασίας²⁴³. Το εν λόγω Πρωτόκολλο προέβλεπε μια ενιαία διαδικασία, η οποία θα εφαρμοζόταν σε όλες τις περιπτώσεις, ανεξαρτήτως αν ένα ζήτημα αφορούσε την κοινοτική, την εθνική ή από κοινού αρμοδιότητα²⁴⁴. Βάσει αυτής της διαδικασίας, η Επιτροπή κατείχε και πάλι τον κεντρικό ρόλο του

²³⁹ *Ibid*

²⁴⁰ Δελτίο ΕΕ 5-1995, σημείο 1.4.16

²⁴¹ Αναλυτικότερα για το περιεχόμενό του βλ. C. Ni Cathain (1999), *op. cit.*, p.469

²⁴² P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 177

²⁴³ J. Auvret-Finck (2004) *op.cit.* p.464

²⁴⁴ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 177

διαπραγματευτή και ομιλητή, εκφράζοντας όμως την κοινή θέση, η οποία θα θεσπιζόταν με ειδική πλειοψηφία²⁴⁵. Τα κράτη μέλη θα είχαν, από την πλευρά τους, τη δυνατότητα να παρίστανται σε όλες τις συνεδριάσεις είτε άμεσα είτε μέσω της Προεδρίας και σε κάθε περίπτωση θα θεσπιζόταν μεταξύ τους κανάλια επικοινωνίας.

Όσον αφορά τη στάση στο Μηχανισμό Επίλυσης Διαφορών, η Επιτροπή θα είχε την ευθύνη της εκπροσώπησης των κρατών μελών και της προετοιμασίας της άμυνάς τους, πάντα σε στενή συνεργασία με αυτά. Το ίδιο θα εφαρμοζόταν και κατά την περίπτωση όπου η ΕΚ ή/και τα κράτη μέλη βρισκόταν στη θέση του εναγομένου. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η απόφαση κίνησης διαδικασίας συγκρότησης ενός panel ή άσκησης έφεσης στο δευτεροβάθμιο όργανο, μπορούσε να ληφθεί από την επιτροπή 133 με ειδική πλειοψηφία²⁴⁶. Το Πρωτόκολλο αυτό, όπως και τα υπόλοιπα που κυκλοφόρησαν δεν έγινε δεκτό από όλες τις αντιπροσωπείες των κρατών μελών, με αποτέλεσμα να μην υιοθετηθεί επίσης. Οι προσπάθειες αυτές απέτυχαν κυρίως από την απροθυμία των κρατών μελών, τα οποία, πολύ περισσότερο μετά την έκδοση της απόφασης για το FAO και την αναγνώριση των διατάξεων της διοργανικής συμφωνίας ως δεσμευτικών, ήταν ιδιαίτερω επιφυλακτικά ως προς το να εισέλθουν σε τέτοιου είδους δεσμεύσεις²⁴⁷.

4.3 Η συνεργασία όσον αφορά στην Επίλυση Διαφορών

Κατόπιν της έκδοσης της γνωμοδότησης και της αναγνώρισης από κοινού αρμοδιότητας στις συμφωνίες GATS και TRIPS και ελλείψει ενός κώδικα συμπεριφοράς για τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο θα διεξαγόταν η συνεργασία Κοινότητας και κρατών μελών στα πλαίσια του ΠΟΕ, δεν ήταν καθόλου βέβαιη η αποτελεσματική συμμετοχή τους στον οργανισμό. Παράλληλα, με δεδομένο ότι η αρμοδιότητα της Κοινότητας σε όλα τα «νέα θέματα» δεν ήταν σαφώς οριοθετημένη και το αρνητικό κλίμα που είχε

²⁴⁵ Το Πρωτόκολλο περιείχε επίσης μια πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία η κοινή θέση θα καθοριζόταν από την επιτροπή 133, σε περιπτώσεις όπου αφορούσαν πράξεις που δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα και δεν είχε ζητηθεί η παραπομπή του θέματος στο Συμβούλιο.

²⁴⁶ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 178

²⁴⁷ F. Hoffmeister (2007), *op.cit.*, p. 66 και I. Govaere, J. Capiu, A. Vermeersch (2004), *op. cit.* p. 167

διαμορφωθεί ως προς την Επιτροπή πριν την έκδοση της γνωμοδότησης, δεν αναμενόταν η τελευταία να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σχετικά με αυτά τα θέματα, όπως για παράδειγμα αυτά που ενέπιπταν στο πεδίο της TRIPS²⁴⁸. Ωστόσο, στην πράξη τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά, προς τη θετική κατεύθυνση. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη τήρησαν ενιαία στάση στο πλαίσιο του ΠΟΕ και μέχρι στιγμής έχουν δώσει δείγματα αποτελεσματικής συνεργασίας, ειδικά όσον αφορά στην επίλυση των διαφορών²⁴⁹. Επίσης, η Επιτροπή αναδείχθηκε σε κεντρικό δρώντα της διαδικασίας αυτής²⁵⁰, για λόγους οι οποίοι θα αναφερθούν παρακάτω.

Ως παράδειγμα μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι περιπτώσεις όπου κινήθηκε η διαδικασία επίλυσης διαφορών σε θέματα TRIPS, καθώς η ουσία των περισσότερων υποθέσεων που αποτελούν αντικείμενο επίλυσης διαφοράς στα νέα θέματα αφορούσε τις προβλέψεις της συγκεκριμένης συμφωνίας²⁵¹. Αξίζει, καταρχήν, να σημειωθεί ότι τόσο στις περιπτώσεις όπου η ΕΚ και τα κράτη μέλη καλούνταν να υπερασπιστούν τη θέση τους, όσο και στις περιπτώσεις που εκκινούσαν μια διαδικασία επίλυσης, ενεργούσαν από κοινού²⁵².

Διακρίνονται περιπτώσεις όπου οι ΗΠΑ εκκίνησαν τη διαδικασία είτε κατά μεμονωμένων κρατών μελών είτε κατά της Κοινότητας και ορισμένων εκ των μελών της ταυτόχρονα. Στην πρώτη περίπτωση παράδειγμα αποτελεί η προσφυγή των ΗΠΑ κατά της Δανίας και της Σουηδίας, σχετικά με την εφαρμογή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στις εν λόγω χώρες. Αν και το αίτημα για τις αναγκαίες διαβουλεύσεις απευθυνόταν στις αντιπροσωπείες των δύο χωρών, η ειδοποίηση για την εύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης διανεμήθηκε τόσο από τις αντιπροσωπείες των ΗΠΑ και των δύο χωρών όσο και από αυτή της Επιτροπής²⁵³.

Παραδείγματα ταυτόχρονης προσφυγής κατά της ΕΚ και ορισμένων κρατών μελών της, αποτελούν η προσφυγή των ΗΠΑ κατά της ΕΚ και της

²⁴⁸ S. Billiet (2006), "From GATT to the WTO: The Internal Struggle for External Competences in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 5, p. 903

²⁴⁹ Αναλυτικά βλ. C. Ni Cathain (1999), *op. cit.*, p.471-474

²⁵⁰ Αναλυτικά βλ. S. Billiet (2005), "The EC and WTO Dispute Settlement: The Initiation of Trade Disputes by the EC", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 10, issue 2, pp.297-314 *passim*

²⁵¹ S. Billiet (2006), *op.cit.*, p.903

²⁵² R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 246

²⁵³ S. Billiet (2006), *op. cit.* p. 906

Ιρλανδίας για παραβίαση των διατάξεων της TRIPS σχετικά με τα δικαιώματα του δημιουργού και συναφή δικαιώματα και η προσφυγή κατά της ΕΚ και της Ελλάδας για την εφαρμογή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στις ταινίες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα. Και στις δύο περιπτώσεις έγινε δεκτό το αίτημα της Κοινότητας για ενοποίηση των διαδικασιών²⁵⁴.

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί και η ταυτόχρονη κίνηση διαδικασίας από την πλευρά των ΗΠΑ το 1996 κατά της Κοινότητας, της Μ. Βρετανίας και της Ιρλανδίας, αυτή τη φορά για παραβίαση άρθρου της GATT (LAN dispute). Οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι η επιβολή υψηλότερων φόρων στον εξοπλισμό τοπικών δικτύων και προσωπικών υπολογιστών παραβίαζε το άρθρο II της GATT και συνεπώς προχώρησαν σε ξεχωριστές διαδικασίες τόσο για την ΕΚ όσο και για κάθε χώρα χωριστά²⁵⁵. Ωστόσο, η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από τα δύο κράτη, ισχυρίστηκε ότι η εφαρμογή της δασμολογικής πολιτικής ενέπιπτε στην αποκλειστική της αρμοδιότητα και επομένως, οι ξεχωριστές διαδικασίες δεν μπορούσαν να θεωρηθούν αποδεκτές. Το αποτέλεσμα ήταν οι ΗΠΑ να αποδεχθούν το επιχείρημα της Επιτροπής και επομένως το panel που συστάθηκε για την εξέταση της διαφοράς με την Κοινότητα εξέτασε τη διαφορά και με τα δύο κράτη μέλη²⁵⁶. Από τα προαναφερθέντα παραδείγματα προκύπτει συνεπώς, ότι σε κάθε περίπτωση η Επιτροπή παρείχε τις υπηρεσίες της και σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη πέτυχαν η εκπροσώπησή τους να είναι ενιαία. Αυτή η τακτική αποδείχθηκε αποτελεσματική, ιδιαίτερα για τα μικρότερα κράτη μέλη που βρέθηκαν ενώπιον των διαδικασιών του ΠΟΕ, τα οποία επωφελήθηκαν από την κοινοτική αλληλεγγύη και την τεχνογνωσία της Επιτροπής²⁵⁷.

Σχετικά με τις διαδικασίες που έθεσε ενώπιον των οργάνων του ΠΟΕ η Κοινότητα για παραβιάσεις της TRIPS, πραγματοποιήθηκαν και πάλι εκ μέρους της «Κοινότητας και των κρατών μελών της», δεδομένου ότι διαθέτουν συντρέχουσα αρμοδιότητα επί της συμφωνίας. Και σε αυτή την περίπτωση τα κράτη μέλη ακολούθησαν τις προτάσεις της Επιτροπής, η οποία αν και σε στενή συνεργασία μαζί τους, έπαιζε τον πρωτεύοντα ρόλο. Οι διαβουλεύσεις μεταξύ αυτής και των εκπροσώπων των κρατών μελών στα πλαίσια της

²⁵⁴ *Ibid*, p. 906

²⁵⁵ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 176

²⁵⁶ *Ibid*

²⁵⁷ R. Raith (2001), *op. cit.*, p. 246

επιτροπής 133 εξυπηρετούσαν κυρίως στην αντίληψη εκ μέρους της Επιτροπής του κλίματος που επικρατούσε και στην ενδεχόμενη ύπαρξη θεμελιωδών αντιρρήσεων από ορισμένα κράτη μέλη σε πρώιμο στάδιο²⁵⁸.

Άξιο σχολιασμού σε αυτό το σημείο, κρίνεται το γεγονός ότι η Επιτροπή παρά το γεγονός ότι δεν τύγγανε της ευνοϊκής αντιμετώπισης εκ μέρους των κρατών μελών κατά την υποβολή του αιτήματος γνωμοδότησης στο Δικαστήριο, επικαλούμενη την αποκλειστική αρμοδιότητα σύναψης των συμφωνιών του ΠΟΕ, στην πορεία εξελίχθηκε σε κεντρικό δρώντα στο πλαίσιο του οργανισμού και ειδικότερα στις διαδικασίες επίλυσης διαφορών. Η εξέλιξη αυτή δύναται να αποδοθεί σε πολλούς παράγοντες. Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή διαθέτει την απαραίτητη νομική και τεχνική εμπειρογνωμοσύνη για το χειρισμό των θεμάτων που εμπíπτουν στο πλαίσιο του οργανισμού. Με αυτό ως δεδομένο, με αποτελεσματική εκπροσώπηση και διαχείριση των διαφορών δύναται να τύχει μεγαλύτερης αναγνώρισης και εμπιστοσύνης από την πλευρά των κρατών μελών για τη διεκπεραίωση των υποθέσεών τους²⁵⁹. Σε αυτό συμβάλλει και η δομή του ΠΟΕ. Από τη στιγμή που τα συμβαλλόμενα μέρη των συμφωνιών του έχουν τη δυνατότητα να λάβουν μέτρα ανταπόδοσης και υπάρχει επίσης το ενδεχόμενο επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, τα κράτη μέλη αντιλαμβάνονται ότι είναι προτιμότερο να εκπροσωπούνται από την Επιτροπή. Αυτό συμβαίνει όχι μόνο γιατί διαθέτει περισσότερη τεχνογνωσία, αλλά και γιατί είναι ευνόητο ότι η παρουσία της ως αντιδίκου, με δεδομένο το ειδικό βάρος που διαθέτει στο διεθνές πεδίο ως η μεγαλύτερη εμπορική δύναμη, έχει περισσότερο κύρος.

Οι προαναφερθείσες υποθέσεις καταδεικνύουν ότι παρά τις διαφορές ως προς το θέμα των αρμοδιοτήτων, τις δυσκολίες καθορισμού και οριοθέτησής τους και παρά την έλλειψη ενός κώδικα συμπεριφοράς, τα κοινοτικά όργανα και συγκεκριμένα, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη έχουν καταφέρει να ανταποκριθούν στις ανάγκες της συμμετοχής στον ΠΟΕ. Παράλληλα, έχουν επιτύχει να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τίθενται από τρίτα μέρη με σκοπό να τους διχάσουν και να εκμεταλλευτούν την αδυναμία σαφούς οριοθέτησης των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων²⁶⁰. Τα δεδομένα αυτά,

²⁵⁸ S. Billiet (2006), *op. cit.* p. 905

²⁵⁹ *Ibid*, p. 914

²⁶⁰ P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 177

από μόνα τους συνιστούν εκπλήρωση της υποχρέωσης συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών, όπως κατοχυρώθηκε από το Δικαστήριο. Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό ότι η συμμόρφωση με αυτή την υποχρέωση δεν εξαρτάται μόνο από τη διάθεση της Επιτροπής και των κρατών μελών να συνεργαστούν, αλλά και από τη δεκτικότητα των υπολοίπων μελών του οργανισμού σε όσα τους προτείνονται²⁶¹.

Εν τέλει, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη της διαχειρίζονται τη συμμετοχή τους στον ΠΟΕ στη βάση *ad hoc* διακανονισμών, οι οποίοι ωστόσο έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικοί, παρέχουν το πλεονέκτημα της ευελιξίας και μέχρι στιγμής δεν έχει προκύψει μείζον πρόβλημα. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι ένας κώδικας συμπεριφοράς ή κάτι αντίστοιχο θα εξυπηρετούσε στην ξεκάθαρη αντίληψη της κατανομής αρμοδιοτήτων και θα ήταν ευπρόσδεκτος, όχι γιατί υποτιμάται η μέχρι τώρα ακολουθούμενη πρακτική, αλλά γιατί η οποιαδήποτε προσπάθεια που θα είχε ως αποτέλεσμα τη διευκόλυνση της διεξαγωγής των εξωτερικών σχέσεων σε πεδία επιμερισμένης αρμοδιότητας, είναι επιθυμητή, τόσο για την ΕΚ όσο και για τους τρίτους²⁶². Και πάλι, όμως, σε αυτή την περίπτωση υπεισέρχεται το ζήτημα του εξελικτικού χαρακτήρα του ενωσιακού εγχειρήματος και η αδυναμία οριστικής οριοθέτησης των αρμοδιοτήτων μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών.

²⁶¹ *Ibid*

²⁶² P. Koutrakos (2006), *op. cit.*, p. 178-9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, διαφαίνεται ότι η συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την ιδιότητα του μέλους στους διεθνείς οργανισμούς αντιμετωπίζει συγκεκριμένες δυσκολίες, προερχόμενες περισσότερο από το εσωτερικό της, παρά από εξωτερικούς παράγοντες. Όσον αφορά στα προαπαιτούμενα από τους διεθνείς οργανισμούς κατάφερε να ανταπεξέλθει στην εκπλήρωσή τους, καθώς το ζήτημα της διεθνούς νομικής της προσωπικότητας επιλύθηκε από νωρίς, όπως επίσης κατάφερε να επιτύχει τις αναγκαίες μεταβολές ή την εισαγωγή στις καταστατικές τους συνθήκες προβλέψεων για τη συμμετοχή μιας οντότητας, όπως η Κοινότητα, που δεν είναι κράτος.

Παρά την έλλειψη διάταξης στη Συνθήκη, η οποία να προβλέπει τη δυνατότητα μιας τέτοιας συμμετοχής, η Κοινότητα βρήκε, συνδυάζοντας άλλες καταστατικές διατάξεις, τον τρόπο για να καταστήσει τη συμμετοχή αυτή εφικτή. Σε αυτό συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό η νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο από νωρίς αναγνώρισε τη δυνατότητα της Κοινότητας να συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς, των οποίων το πεδίο δράσης ενέπιπτε στην αρμοδιότητά της.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι κεντρικό ρόλο στη συμμετοχή της ΕΚ στους διεθνείς οργανισμούς κατέχει το ζήτημα των εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Δεδομένου ότι η Συνθήκη προέβλεπε ρητά την απονομή εξωτερικής αρμοδιότητας σε λίγες περιπτώσεις, η Κοινότητα στήριξε την επιθυμία της για συμμετοχή κυρίως στις απορρέουσες εξωτερικές αρμοδιότητες. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθούν δυσκολίες και πολλές φορές διαμάχη μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών, καθώς το ΔΕΚ στη νομολογία του παρουσίασε διακυμάνσεις ως προς την ερμηνεία του δόγματος περί απορρεουσών εξωτερικών αρμοδιοτήτων. Ενώ κατά τη δεκαετία του '70 επέδειξε ακτιβισμό ως προς την αναγνώρισή τους, αργότερα η στάση του μεταβλήθηκε, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τον πολιτικό αντίκτυπο όσο και την ανάγκη εξειδίκευσης των αρχών που είχαν κατά το παρελθόν διατυπωθεί. Τα προβλήματα εστιάστηκαν εκεί όπου η Κοινότητα ενέγειρε αίτημα αναγνώρισης αποκλειστικής της αρμοδιότητας στο εξωτερικό πεδίο (βλ. για παράδειγμα το

αντικείμενο της γνωμοδότησης 1/94), όπου πλέον σήμερα δύναται να υποστηριχθεί ότι για να αναγνωρισθεί τέτοιου είδους αρμοδιότητα, θα πρέπει είτε η εναρμόνιση των εσωτερικών κανόνων να είναι πλήρης είτε να υπάρχει άρρηκτος δεσμός μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής δράσης (σε περίπτωση που η εσωτερική αρμοδιότητα δεν έχει ασκηθεί).

Σε κάθε περίπτωση και παρά τις δυσκολίες, η Κοινότητα σήμερα έχει πετύχει να είναι μέλος σε διεθνείς οργανισμούς και σε μια πληθώρα διεθνών συμφωνιών. Η ανάλυση επικεντρώνεται κυρίως στον FAO και στον ΠΟΕ, κυρίως εξαιτίας του γεγονότος ότι στους εν λόγω οργανισμούς η Κοινότητα συμμετέχει από κοινού με τα κράτη μέλη της και παρουσιάζει ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο ανέπτυξαν την κοινή τους παρουσία, καθώς και τα αποτελέσματα που είχε.

Αναφορικά με τη συμμετοχή στο FAO, αρχικά κρίθηκε ως μεγάλη επιτυχία, καθώς ήταν πρώτη φορά που η Κοινότητα γινόταν δεκτή ως μέλος σε έναν προϋπάρχοντα της ίδρυσεώς της διεθνή οργανισμό, ο οποίος μάλιστα ανήκει στο σύστημα των ειδικευμένων οργανώσεων των Η.Ε. Επιπλέον, θεωρήθηκε ότι δημιουργεί προηγούμενο σχετικά με την εισδοχή της και σε άλλους οργανισμούς του συστήματος των Η.Ε. Ωστόσο, η πράξη διέψευσε την αρχική αισιοδοξία.

Το πρόβλημα προέρχεται από την επιμερισμένη αρμοδιότητα που απολαμβάνουν Κοινότητα και κράτη μέλη επί των θεμάτων του FAO, σε συνδυασμό με τις απαιτήσεις των κανόνων του. Η υποχρέωση για διακήρυξη αρμοδιότητας για κάθε θέμα της συνεδρίασης πριν την έναρξή της, σε συνδυασμό με την εναλλακτική άσκηση του δικαιώματος ψήφου αναλόγως με την αρμοδιότητα έχει ως αποτέλεσμα να αναμοχλεύονται τα ζητήματα εξωτερικών αρμοδιοτήτων, τα οποία, όπως προαναφέρθηκε, παραδοσιακά αποτελούν σημείο τριβής. Έτσι, ο περισσότερος χρόνος καταναλώνεται σε συζητήσεις περί αρμοδιότητας παρά σε συζητήσεις επί της ουσίας και της ανεύρεσης τρόπων άσκησης επιρροής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υπόθεση ενώπιον του ΔΕΚ σχετικά με την απονομή των δικαιωμάτων ψήφου για την έγκριση συμφωνίας στο πλαίσιο του οργανισμού.

Όσον αφορά στη συμμετοχή στον ΠΟΕ, η θέση της Κοινότητας και των κρατών μελών διαφοροποιείται σε σχέση με αυτή του FAO. Στον εν λόγω οργανισμό η Κοινότητα αποτελεί ένα εκ των ιδρυτικών μελών του και από τα

πιο σημαντικά, δεδομένου ότι αποτελεί τη μεγαλύτερη εμπορική δύναμη. Εντούτοις, και σε αυτή την περίπτωση η συμμετοχή δεν πραγματοποιήθηκε άνευ δυσκολιών. Όπως είναι γνωστό, πριν τη θέση σε ισχύ της Συμφωνίας για την ίδρυση του ΠΟΕ, η Επιτροπή ζήτησε τη γνωμοδότηση του ΔΕΚ περί της ύπαρξης η μη αποκλειστικής αρμοδιότητας της Κοινότητας για τη σύναψή της. Η αναγνώριση από το Δικαστήριο συντρέχουσας αρμοδιότητας για τη σύναψη των GATS και TRIPS, δημιούργησε ανησυχίες περί κατακερματισμού της δράσης στα πλαίσια του οργανισμού και υπονόμησης του ρόλου της ΕΚ στο διεθνές πεδίο. Παρ' όλ' αυτά, οι ανησυχίες αυτές διασκεδάστηκαν στην πορεία, όπου Κοινότητα και κράτη μέλη συνυπάρχουν και συνεργάζονται, ως επί το πλείστον, αρμονικά.

Με βάση τα ανωτέρω, γίνεται αντιληπτό ότι η συνεργασία μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα για την ουσιαστική και αποτελεσματική συμμετοχή. Ιδιαίτερα θετικό κρίνεται το γεγονός ότι κατοχυρώθηκε από το ΔΕΚ ως υποχρεωτική για να εξυπηρετήσει την ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Κοινότητας. Το Δικαστήριο δεν περιορίστηκε απλώς στην αναγνώριση του καθήκοντος συνεργασίας μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών, αλλά έθεσε σε δικαστικό έλεγχο την τήρησή του στην περίπτωση της προαναφερθείσας υπόθεσης του FAO, αναγνωρίζοντας ότι η παραβίαση των κανόνων συνεργασίας που είχαν θέσει τα όργανα μεταξύ τους και με τα κράτη μέλη συνιστούσε παραβίαση του καθήκοντος συνεργασίας και συνεπώς ακύρωσε την απόφαση του Συμβουλίου περί απονομής του δικαιώματος ψήφου στα κράτη μέλη.

Ωστόσο, εκτός της νομολογιακής κατοχύρωσης, θα ήταν επιθυμητή και η ύπαρξη μιας ξεκάθαρης νομικής βάσης, καθώς έχει παρατηρηθεί διαφοροποίηση των απόψεων στους επιστημονικούς κύκλους. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι νομική βάση αυτού του καθήκοντος αποτελεί ή θα μπορούσε να θεωρηθεί το άρθρο 10 της Συνθήκης ΕΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα της Συνθήκης ΕΕ που κατοχυρώνουν τη συνοχή της εξωτερικής δράσης της Ένωσης. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί επίσης ότι το εν λόγω άρθρο περιορίζεται στη θέσπιση υποχρέωσης συνεργασίας μόνο ανάμεσα στα κράτη μέλη για την εκπλήρωση των στόχων της Κοινότητας. Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι το Δικαστήριο στις αναφορές του περί καθήκοντος συνεργασίας,

τόνιζε ότι αυτό πηγάζει από την ανάγκη για ενιαία διεθνή εκπροσώπηση της Κοινότητας χωρίς να κάνει αναφορά στο άρθρο 10.

Εξετάζοντας τον τρόπο εσωτερικού συντονισμού Κοινότητας και κρατών μελών στα πλαίσια του FAO και του ΠΟΕ, όπου όπως σημειώθηκε παρουσιάζουν ενδιαφέρον γιατί η συμμετοχή είναι ταυτόχρονη και εναλλακτική, παρατηρείται ένα παράδοξο φαινόμενο. Ενώ στον FAO από πολύ νωρίς είχαν θεσπιστεί κανόνες (βλ. διοργανική συμφωνία) για τη συνεργασία και την προετοιμασία της συμμετοχής, παρουσιάστηκαν προβλήματα, που αφορούσαν είτε καθυστερήσεις στην υποβολή των δηλώσεων αρμοδιότητας είτε διαμάχες μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί αυτή που τέθηκε ενώπιον του ΔΕΚ, η οποία στην ουσία ήταν περισσότερο θέμα γοήτρου και υπεράσπισης από την πλευρά της Κοινότητας της θέσης της ως μέλους στον οργανισμό.

Από την άλλη πλευρά, στον ΠΟΕ, όπου όλες οι προσπάθειες για καταγραφή των κανόνων συνεργασίας έχουν αποτύχει, η συμμετοχή της Κοινότητας εκ παραλλήλου με τα κράτη μέλη της, αποδεικνύεται λειτουργική, γεγονός αξιοσημείωτο αν λάβει κανείς υπόψη και την θεσμική του πολυπλοκότητα. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από το χειρισμό των υποθέσεων στην επίλυση διαφορών, όπου η Επιτροπή έχει αναδειχθεί σε κεντρικό δρώντα, με την υποστήριξη των κρατών μελών.

Εν κατακλείδι, τα προβλήματα στη συμμετοχή της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς κυρίως προέρχονται από το εσωτερικό της, νοουμένου όχι μόνο ως τα κράτη μέλη της, αλλά και την εν γένει εσωτερική της διάρθρωση. Πολλές φορές η οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων είναι ασαφής και τα κριτήρια αναγνώρισης μιας εξωτερικής αρμοδιότητας ως αποκλειστικής, υπέρ της Κοινότητας, μεταβάλλονται. Επίσης, όσον αφορά τις απόψεις σύμφωνα με τις οποίες, η καταστατική πρόβλεψη της δυνατότητας και των όρων συμμετοχής της ΕΚ σε διεθνείς οργανισμούς με την ιδιότητα του μέλους θα τη διευκόλυνε, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, της οποίας το μέλλον αναμένεται να καθοριστεί το Δεκέμβριο του 2007 δεν έχει σημειωθεί κάποιο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Στο νέο, πέμπτο μέρος με τίτλο «Η Εξωτερική Δράση της Ένωσης σε άλλους τομείς πλην εκείνου της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας», όπου εμπεριέχεται τίτλος αναφερόμενος στις σχέσεις της Ένωσης με τους διεθνείς οργανισμούς

(Τίτλος VI), δεν παρατηρείται κάποια ουσιαστική μεταβολή σε σχέση με τα ήδη υπάρχοντα.

Δεδομένου ότι οριστική οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων δεν μπορεί να γίνει, λόγω του εξελικτικού χαρακτήρα του ενωσιακού εγχειρήματος, είναι ευνόητος ο ρόλος που προσλαμβάνει η συνεργασία μεταξύ κοινοτικών οργάνων και κρατών μελών για την προώθηση της θέσης της Κοινότητας στους διεθνείς οργανισμούς. Όπως έχει διαφανεί, όπου υπάρχει βούληση η παρουσία είναι αποτελεσματική και λειτουργική. Επομένως, απαραίτητο κρίνεται τα κράτη μέλη να προβούν σε καλύτερο υπολογισμό του οφέλους που αποκομίζουν από τη συνεργασία τους με την Κοινότητα στα πλαίσια διεθνών οργανισμών, παραμερίζοντας τις παραδοσιακές αντιλήψεις περί κυριαρχίας και φροντίζοντας να επωφεληθούν τόσο αυτά όσο και η ΕΚ στο διεθνές πεδίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- M. Blanquet (ed.) (2004), *Mélanges en Hommage à Guy Isaac, 50 ans de droit communautaire*, Presses de l' Université des sciences sociales de Toulouse, Toulouse
- A. Dashwood and C. Hillion (ed.) (2000), *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, London
- D. Dormoy (dir.) (1997), *L' Union européenne et les organisations internationales*, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles
- R. Frid (1995), *The Relations Between the EC and International Organizations-Legal Theory and Practice*, Kluwer Law International
- M. Koskenniemi (ed.) (1998), *International Law Aspects of the European Union*, Kluwer Law International, The Netherlands
- P. Koutrakos (2006), *EU International Relations Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon
- V. Kronenberger (ed) (2001), *The EU and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands
- I. Macleod, I. D. Hendry, S. Hyett (1996), *The External Relations of the European Communities, A Manual of Law and Practice*, Clarendon Press-Oxford
- Π. Νάσκου-Περράκη (1990), *Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών. Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής*, τόμος 2, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Π. Νάσκου-Περράκη (2005), *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών – Η θεσμική διάσταση*, Δ' έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Κ. Στεφάνου (2002), *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Γενικά και θεσμικά χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια*, τόμος Α', Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα

- Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινισιζέλης, Α. Φατούρος (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Ενοποιητική δυναμική-δικαιοταξία-διακυβέρνηση*, τόμος Α', Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- Δ. Κ. Ξενάκης- Μ. Ι. Τσινισιζέλης (επιμ.) (2006), *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

ΑΡΘΡΑ

- J. Auvret-Finck (2004), « Les obstacles “internes” à l’affirmation de la Communauté et de l’Union européenne dans les organisations internationales » pp. 449-467 στο M. Blanquet (ed.) (2004), *Mélanges en Hommage à Guy Isaac, 50 ans de droit communautaire*, Presses de l’Université des sciences sociales de Toulouse, Toulouse
- L. Azoulay (2005), “The Acquis of the European Union and International Organizations”, *European Law Journal*, Vol. 11, No.2, pp. 196-231
- S. Billiet (2006), “From GATT to the WTO: The Internal Struggle for External Competences in the EU”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 5, pp. 899-919
- S. Billiet (2005), “The EC and WTO Dispute Settlement: The Initiation of Trade Disputes by the EC”, *European Foreign Affairs Review*, Vol. 10, issue 2, pp.297-314
- J. Bourgeois (1995), “The EC in the WTO and Advisory Opinion 1/94: An Echternach Procession”, *Common Market Law Review*, Vol. 32, p. 763
- C. Ni Cathain (1999), “The European Community and the Member States in the Dispute Settlement Understanding of the WTO: United or Divided?”, *European Law Journal*, Vol. 5, No.4, pp.461-478
- D. Dormoy (1997), « Le statut de l’Union européenne dans les organisations internationales» pp. 36-55 στο D. Dormoy (dir.) (1997), *L’ Union européenne et les organisations internationales*, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l’ Université de Bruxelles
- T. Flory, G. Burdeau, A. Landau, B.Jansen, A.J. Mendes (1997), “L’Union européenne et l’OMC” pp. 348-363 στο D. Dormoy (dir.), *L’ Union*

européenne et les organisations internationales, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles

- R. Frid (1993), "The European Economic Community a Member of a Specialised Agency of the United Nations", *European Journal of International Law*, Vol.4, pp. 239-255
- I. Govaere, J. Capiu, A. Vermeersch (2004), "In-Between Seats: The Participation of the European Union in International Organizations", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 9, issue 2, pp.155-187
- J. Heliskoski (2000), "Internal Struggle for International Presence: The Exercise of Voting Rights within the FAO" pp.79-99 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, London
- M. Hilf (1995), "The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO, No Surprise, but Wise?", *European Journal of International Law*, Vol.6, pp.245-259
- J. Hippler Bello, J. R. Schmertz, Jr. (1995), "Opinion 1/94, Community Competence to Conclude Certain International Agreements", *The American Journal of International Law*, Vol. 89, No. 4, pp. 772-788
- J. Hippler Bello, B. Rudolf (1997), "Commission of the European Communities v. Council of the European Union. C-25/94", International Decisions, *The American Journal of International Law*, Vol. 91, No.2 pp. 349-355
- F. Hoffmeister (2007), "Outsider or Frontrunner? Recent Developments under international and European Law on the Status of the European Union in International Organizations and Treaty Bodies", *Common Market Law Review*, Vol. 44, issue 1, pp. 41-68
- R. Holdgaard (2003), "The European Community's Implied External Competence after the Open Skies Cases", *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, issue 3, pp.365-394
- L. Holdgaard, R. Holdgaard (2001), "The External Powers of the European Community", διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.rettid.dk/2001/200106.pdf

- S. Hyett (2000), "The Duty of Co-operation: A Flexible Concept" pp.248-253 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, London
- J. Klabbers (1998), "Presumptive Personality: The European Union in International Law" στο M. Koskenniemi (ed.), *International Law Aspects of the European Union* pp.231-253 , Kluwer Law International, The Netherlands
- R. Leal-Arcas (2004), "The EC in the WTO : The three-level game of decision-making. What multilateralism can learn from regionalism", *European Integration online Papers (EIoP) Vol. 8, no.14*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-014a.htm>
- S. Meunier, K. Nicolaidis (1999), "Who Speaks for Europe? The Delegation of Trade Authority in the EU", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 37, No.3, pp.477-501
- N. A.E.M. Neuwahl (2001), "Legal Personality of the European Union-International and Institutional Aspects" pp. 3-22 in V. Kronenberger (ed) (2001), *The EU and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands
- P. Pescatore (1999), "Opinion 1/94 on "conclusion" of the WTO Agreement: Is there an escape from a programmed disaster?", *Common Market Law Review*, Vol. 36, issue 2, pp. 387-405
- R. Raith (2001), "The European Community, the WTO-TRIPS Agreement and the WIPO Conventions" σελ. 239-250 στο V. Kronenberger (ed.), *The EU and the International Legal Order: Discord or Harmony?*, T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands
- J. Raux (2004), "De l'identite internationale a la personalite internationale de l'Union europeene (Contribution a la Convention sur l'avenir de l'Union europeenne)" στο M. Blanquet (ed.), *Mélanges en Hommage à Guy Isaac, 50 ans de droit communautaire*, Presses de l' Université des sciences sociales de Toulouse, Toulouse
- J. Rideau (1997), "L'ordre juridique communautaire et la participation de la Communauté européenne aux organisations internationales" στο D. Dormoy (dir.) (1997), *L' Union européenne et les organisations*

internationales, Collection de droit international, Réseau Vitoria, Editions Bruylant- de l' Université de Bruxelles

- J. Sack (1995), "The European Community's Membership of International Organizations", *Common Market Law Review*, Vol. 32, pp. 1227-1256
- Κ. Στεφάνου (2006), "Το θεσμικό και Κανονιστικό Πλαίσιο των εξωτερικών Σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/ Ένωσης" σελ.121-161, στο Δ. Κ. Ξενάκης- Μ. Ι. Τσινισιζέλης (επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι Διεθνείς Διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- C. Timmermans (2000), "Organising Joint Participation of EC and Member States" pp. 239-247 in A. Dashwood and C. Hillion (ed.) *The General Law of E.C. External Relations*, Sweet & Maxwell, London
- R. Wessel (2000), "Revisiting the International Legal Status of the EU", *European Foreign Affairs Review* Vol. 5, issue 4, pp. 507-537
- Θ. Χριστοδουλίδης, «Νομική Προσωπικότητα και Αρμοδιότητες της ΕΚ/ΕΕ στο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων» σελ. 243-307 στο Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινισιζέλης, Α. Φατούρος (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Ενοποιητική δυναμική-δικαιοταξία-διακυβέρνηση*, τόμος Α', Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

- Απόφαση του Συμβουλίου 90/674/ΕΟΚ, της 19^{ης} Νοεμβρίου 1990, για τη σύναψη της Συμφωνίας ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, ΕΕ L 372/1 της 31.12.1990
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 40/94 του Συμβουλίου της 20ης Δεκεμβρίου 1993 για το κοινοτικό σήμα , ΕΕ. L 011/1 της 14/01/1994
- Απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ'ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ'όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της , ΕΕ L 336 της 23/12/1994.

- Συμφωνία ίδρυσης του ΠΟΕ, ΕΕ 1994, L 336/1
- Απόφαση του Συμβουλίου 2000/278/ΕΚ, της 16^{ης} Μαρτίου 2000 «σχετικά με την έγκριση, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της συνθήκης του ΠΟΔΙ για την πνευματική ιδιοκτησία και της συνθήκης του ΠΟΔΙ για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα», ΕΕ L 89/6 της 11.4.2000.
- Απόφαση του Συμβουλίου 2003/793/ΕΚ, της 27ης Οκτωβρίου 2003, για την έγκριση της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στο πρωτόκολλο που αφορά στη συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώριση σημάτων, που εγκρίθηκε στη Μαδρίτη στις 27 Ιουνίου 1989 - Πρωτόκολλο που αφορά τη συμφωνία της Μαδρίτης σχετικά με τη διεθνή καταχώριση σημάτων, που εγκρίθηκε στη Μαδρίτη στις 27 Ιουνίου 1989, ΕΕ L 296/20 της 14/11/2003
- Απόφαση 2003/822/ΕΚ του Συμβουλίου της 17^{ης} Νοεμβρίου 2003 «για την προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην επιτροπή Κώδικα Τροφίμων». ΕΕ L 309/14 της 26.11.2003
- Δελτίο ΕΕ 5-1994
- Δελτίο ΕΕ 5-1995

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- Reparation for Injuries suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Report (1949)
- ΔΕΚ, 31.03.1971, Υπόθεση 22/70, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ευρωπαϊκή συμφωνία επί των οδικών μεταφορών. Συλλογή 1971 σελ.263
- ΔΕΚ, 14.7.1976, 3,4 και 6/76, Cornelius Kramer and others, Συλλογή 1976 1279
- ΔΕΚ, 26.04.1977. Γνωμοδότηση 1/76, εκδοθείσα δυνάμει του άρθρου 228, παράγραφος 1, εδάφιο 2, της Συνθήκης ΕΟΚ. Σχέδιο συμφωνίας περί ιδρύσεως Ευρωπαϊκού ταμείου ακινητοποιήσεως πλοίων εξυπηρετούντων εσωτερικές γραμμές. Συλλογή 1977 σελ. 741
- ΔΕΚ, 04.10.1979, Γνωμοδότηση 1/78, Διεθνής Συμφωνία για το φυσικό καουτσούκ, Συλλογή 1979 σελ.2871
- ΔΕΚ, 14.11.1978, Απόφαση 1/78, Σχέδιο συμβάσεως του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας για τη φυσική προστασία των πυρηνικών υλικών, εγκαταστάσεων και μεταφορών. Συλλογή 1978 σελ. 02151
- ΔΕΚ, 14.12.1991, Γνωμοδότηση 1/91, Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των χωρών της ΕΖΕΣ, αφετέρου σχετικά με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ I), Συλλογή 1991 I-6079
- ΔΕΚ, 10.04.1992, Γνωμοδότηση 1/92, Σχέδιο Συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας, αφενός, και των χωρών της ΕΖΕΣ, αφετέρου σχετικά με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ II), Συλλογή 1992 I-2821
- ΔΕΚ, 19.3.1993, Γνωμοδότηση 2/91, Σύμβαση αριθμ.170 της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας περί ασφαλούς χρησιμοποίησεως χημικών προϊόντων στην εργασία, Συλλογή 1993 I-1061
- ΔΕΚ, 15.11.1994, Γνωμοδότηση 1/94, Αρμοδιότητα της Κοινότητας προς σύναψη διεθνών συμφωνιών στον τομέα των υπηρεσιών και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, Συλλογή 1994 σελ. I-5267

- ΔΕΚ, 19.3.1996, Υπόθεση C-25/94, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συλλογή 1996, I-1469
- ΔΕΚ, 05.12.2002, Υπόθεση C-467/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Δανίας, Συλλογή 2006 I-9519, Υπόθεση C-468/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου της Σουηδίας, Συλλογή 2006 I-9575, Υπόθεση C-469/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Φινλανδικής Δημοκρατίας, Συλλογή 2006 I-9627, Υπόθεση C-471/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Βασιλείου του Βελγίου, Συλλογή 2006 I-9681, Υπόθεση C-472/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, Συλλογή 2006 I-9741, Υπόθεση C-466/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2006 I-9427, Υπόθεση C-475/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Δημοκρατίας της Αυστρίας, Συλλογή 2006 I-9797 και Υπόθεση C-476/98, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, Συλλογή 2006 I-9855
- ΔΕΚ, 30.05.2006, Υπόθεση C-459/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Mox Plant), Συλλογή 2006 I-4635

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/external_relations/rfos_en.htm

www.rettid.dk/2001/200106.pdf

<http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-014a.htm>

http://www.wipo.int/treaties/en/agreement/trtdocs_wo030.html

http://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2007/article_0067.html

http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm

<http://www.fao.org/docrep/009/j8038e/j8038e00.htm>

